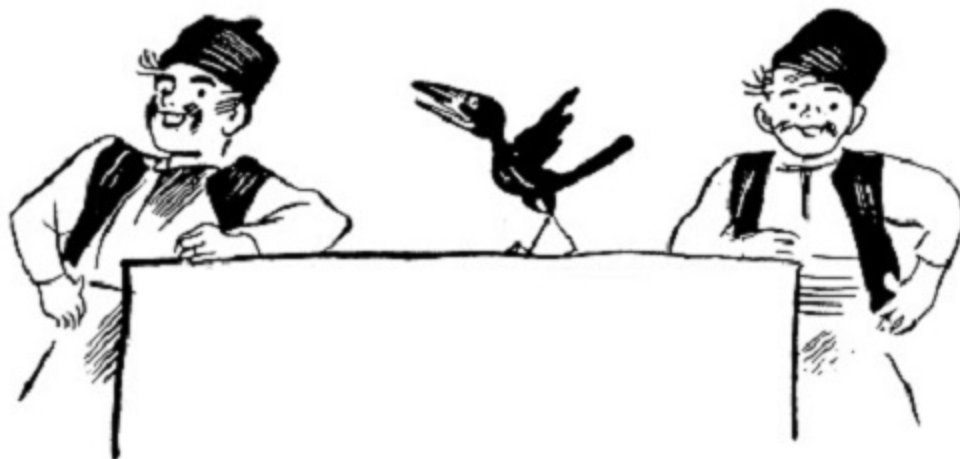

ЕНЮ КЮВЛИЕВ
ЧИЧО ПЕЙ И АСМА БЕЙ
ВЕСЕЛИТЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ
НА ДВЕ БЪЛГАРЧЕТА

chitanka.info

На малките палавници Тошко и Елко
от татко им

ВЕСЕЛИТЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ НА ДВЕ БЪЛГАРЧЕТА

Дядо Мирчо седеше на търкулнатия до прага на воденицата камък и дремеше. До него тихо предеше старият сънлив котарак Черньо. Той крадливо поглеждаше ластовичката, която унесено кършеше песен върху низкото сухо клонче на цъфналата вишна, и не шаваше. Веселите кречетала пееха нейде дълбоко във воденицата, а старите карабийски камъни тежко хруптяха върху едрото зърно.

Слънцето, като голямо бистро око, поглеждаше от Липов рид и унасяше в сладка дрямка и дяда Мирча и небетчиите — мливари, що бяха насядали върху аръшите^[1] на колите.

Тази сутрин ние с Димча бяхме подранили с кравите. Предния ден донесохме на дяда Мирча един бъкел вода чак от Буков дол, и той обеща да ни разкаже приказката за двете българчета Чичо Пей и Асма Бей.

Дълго стояхме под вишната да го чакаме. По едно време дядо Мирчо се размърда и ние, радостни, се накахме да му се обадим. Ала той опря лакът на другото, коляно и отново засумтя.

Но ето че от долния път заскрибуца кола и свърна към воденицата. Дядо Мирчо се събуди, разтвори очи и се озърна. Но преди

да види колата, забеляза нас, усмихна ни се и рече:

— Ха-а-а! Вие вече сте дошли. Разбирам. За приказката сте подранили. Не съм забравил, че ви се врекох. Само че ще почакате да посрещна най-напред госта. А до тогава, я завърнете кравите, че ей ги хи-и-и край яза. Ще го развалят. Пък водата на пролет е силна и само чака да пробие някъде.

Завтекохме се да приберем кравите.

Когато се върнахме, дядо Мирчо ни чакаше на камъка, загледан някъде далеч към Липов рид.

— Ха седнете сега по-близко, — рече той. — И да почвам, че историята на Чичо Пей и Асма Бей е по-дълга и от велики пости. Пък ей на — мливарите започнаха да идат.

То беше отколе, — почна отведнаж бавно и унесено дядо Мирчо. — Да бях тогава, да бях — не бях колкото вас ки.

Живееха по онова време в нашето село, зад къщата на хаджи Михалаки, двамина верни и добри приятели. Единият се казваше Пейчо, Радковият син, а другият — Дуньо, синът на Върба вдовицата.

Пейчо беше румено, русо момче, едро колкото двамина. Имаше сили на брез бивол и беше як като вит бук. Всички деца в село трепереха от него. Пък и остър и свадлив беше. Не дай Боже да се ядоса! Лесно се не насищаше на бой. Затова никой от нас — неговите другари — не смеехме да му кажем противна дума. Подчинявахме му се до един.

Дуньо, наопаки, беше слаб, измъкнат като върли на и благ като бяла овца. Беше нещо все болнав, малко ленив и много сънлив. Сух и свит беше, ала умът му сечеше бързо и дълбоко, като загладен бръснач. И още един недостатък имаше — рядко приказваше. Ала речеше ли да каже нещо, беше всякога умно. Затова, сторехме ли в игра някоя пакост, очите на всички се обръщаха към него. Знаехме, че само той може да ни помогне. Такива едни му идваха в главата — да се чудиш. Затова Пейчо обичаше Дуня много и не даваше прах да падне отгоре му.

Едно само не харесваше Пейчо у своя приятел. Както казах одеве, Дуньо падаше малко ленив и много сънлив. Цяла нощ и два деня да спеше, нямаше да каже — доста беше.

Ние станем сутрин, наядем се и се съберем на мегдана пред къщата на Хаджи Михалаки да го чакаме. Чакаме, чакаме, слънцето

отскочи копраля, две, три — него го няма. Почнем да се провикваме, както се провикват по хора и сборове ергените, дано се събуди и се сети да дойде — напразно. Само разлаем голямото каракачанско куче на Хаджи Михалаки и накараме Хаджията да изскочи с чепатия бастун и ни погне към Зайова лъка. Сядахме тогава тук да го чакаме и почвахме да прашае ту този, ту онзи да го викат. Защото без него Пейчо на никъде не тръгваше. Не ходеше дори в Зайова лъка, ако понякога чепатият бастун на Хаджи Михалаки го не накара насила.

Любимите места за сън и почивка на Дуня бяха през зимата зад печката, а лете — под асмата, която се виеше пред тяхната вехта чардаклия къща. Цяло село знаеше този Дуньов недостатък. И едни казваха, че на сън и леност го кара невярната му болест, а други — лошите езици — разправяха, че Върба вдовицата храни непрокопсан син и отмяна да не чака.

И задето Дуньо цял ден се излежаваше под асмата като бей, Пейчо един ден започна да му вика Асма Бей, па заповяда и на нас да му казваме тъй, а него самия — като най-голям — да наричаме Чичо Пей.

Този прякор не разсърди Дуня. Той продължи да си спи под асмата — и сега, сякаш, много по-сладко и унесено, като да беше истински бей.

А прякорът му пое махалата, мина през градините, мерата и обходи по нивите и чужди и свои. И остана Дуньо да живее с прякора на Пейча.

Ала веднаж Дуњовата майка доведе отнякъде баячка. Бая тя на Дуня, възлени му гаси, на шипка с червен конец болестта му завързва, кръстче във вода му пуца и, мина колко мина, Дуньо се отърси от болестта, като куче от роса, и за една година време стана един левент — да му се не нагледаш. Заедно с болестта си отидоха и сънят и леността му. Стана вреден — селото слиса.

Забравих да ви кажа в началото, че Пейчо не беше нашенче. Някъде от горните села бе — сираче. Чул за него чичо Вело от нашето село и го прибрал. И сторил го свой син, да не е на старост самичък. Ала и тук злото не търпяло. Скоро чичо Вело умрял, и сиракът пак тръгнал да тропа по чуждите врати.

Скитал той ни малко, ни много, спал нощем в плевнята на бай Златил клисаря, докато най-сетне Ганин Радко го прибрал.

Радко имал пет деца, но тогава той държал старата воденица с изгнилия улей, дето е под селото. По онова време тя била едничка в село, та тракала деня и нощя, и не било мъчно на Радко да отгледа край своята челяд и Пейча. А и плодни били годините. Имали зърно хората и идвали да мелят. Пък кой не познавал Радко. И до днес се приказва за него. Господ му бил дал ръце от злато. Най-ситното брашно в нашенско той вадил. През девет села го познавали и от нейде си чак идвали да мелят в неговата воденица.

Растнал Пейчо на бол години^[2], ял дебел пшеничен хляб и порастнал колкото една мечка. А Радко го обичал и му се радвал като на свое чедо.

Отначало Пейчо стоял на воденицата да помага, но по някое време започнал да се задява с мливарите. Тогава той бил вече приятел с Дуня и веднаж, ето как се подиграли с моя дядо, който беше много строг човек.

Отишел дядо на Радковата воденица. Цяла нощ млял и дремал на козиневите чували. А на сутринта, когато натоварил брашното и тръгнал да си върви, след него се развивали Пейчо и Дуньо.

— Чакай, дядо. Босилко, чакай да ти кажем едно много важно нещо!

Както ви казах, дядо беше строг човек и не спрял. Ала Пейчо викнал:

— Ако щеш. Твоя работа! Ти ще загубиш!

Дядо помислил, че е забравил или загубил нещо, та свирнал на воловете и спрял.

— Дядо Босилко, — изюдил уста Пейчо, като наближил, — виждаш ли тези потури? — и показал скъсаните си гащи. — Като тях имам още един чифт, ама не ги нося.

Дядо разбрал подигравката им и замахнал с остена, но де ги да ги стигнеш!

За тази подигравка — да си кажа право — аз бях причина.

[1] аръш — дървото, от двете страни, на което впрягат воловете.

↑

[2] бол години — плодородни години. ↑

ДУНЧО СКАЧА ПО-ВИСОКО ОТ ТОПОЛАТА

Над село, при Биков рид, имяхме лозе. В него дядо беше насадил круши, ябълки и всякакъв плод. Един ден, помня добре — на Петровден беше — дядо ми каза:

— Мирчо, я иди, дядовото, на лозето, та набери една кошничка от петровките крушки, да си поразквасим устата с баба ти Вела. Па стъпвай на по-ячките клони, да се не счупи някой и да паднеш.

Аз грабнах кошничката и припнах към лозето. Брах само от върха най-зрелите. Напълних догоре кошничката и поех назад.

При Рачовия кладенец, до тополата, ме пресрещнаха Пейчо и Дуньо. Аз вече ги познавах, ала не смеех да другарувам с тях, защото дядо не даваше.

— С такива хаирсъзи^[1] да те не виждам! — кресна ми веднаж той, като ме видя да се навъртам край тях. — Аз хаирсъзин внук не ща!

Пейчо и Дуньо чуха това и скърцаха зъби, а аз наведох глава и свих към къщи.

Та, бях започнал да ви разправам — при Рачковия кладенец ме срещнаха Пейчо и Дуньо.

— Здравсти, Мирчо! — казаха ми те, като наближих.

Поздравих ги.

— Какво носиш в кошницата?

— Крушки за дяда и баба.

— Зрели ли са?

— Зрели са. От върха ги брах.

— Брей, беки узряха вече! — викна Пейчо. — Я да ги видим?

Подадох им кошницата. Пейчо взе една и лакомо я изяде. — Брей, че сладки! — рече той. — Малко топли, ама нищо. — Мирчо, — обади се Дуньо, — видиш ли ей тази тополя, колко е висока? — и ми посочи тополата до кладенеца.

— Висока е, — казах аз.

— Висока е тя, ама аз мога да скоча по-високо от нея.

Погледнах тополата, на която върхът се беше вбил в небето, произгледах и Дуня и рекох:

— Не можеш!

— Не мога ли? — викна Дуньо. — Да се хванем на бас по една шапка круши.

Знаех, че никой не може да скочи високо колкото една тополя, та се съгласих.

Хванахме се. Дуньо си плю на ръцете, позасили се, скочи две педи високо и викна:

— Видя ли? Дай крушите!

— Видях, — казах аз. — Не мож` да скочиш колкото тополата.

— Скорих аз, колкото скорих, — каза Дуньо. — Я накарай сега тополата да видим, тя може ли да скочи колкото мене! Аз ти казах, че мога да скоча по-високо от нея.

Разбрах хитростта на Дуня. Разбра я и Пейчо и викна:

— Не се мисли, ами ни напълни шапките!

И подложи рунтавия си калпак, голям колкото копаня. После пресегна, взе Дуньовата шапка, та нареди и нея.

Видях, че лесно няма да се отърва и рекох:

— Аз обещах само на Дуня. Неговата шапка ще напълня.

— Не! — кресна Дуньо. — Басът беше по една шапка. „По една шапка“, — казах аз. Значи — моята и Пейчовата.

Нямаше какво. Напълних шапките им.

Когато погледнах в кошничката, на дъното останали три круши смачкани. Заплаках.

Как ще ида при дяда с празна кошничка. Пейчо ме видя и рече:

— На ти от мене пет круши, ама не зная разбираш ли от добро.

— На ти и от мене пет, — каза Дуньо, — па си върви.

Седнах под тополата и почнах да се чудя, какво да правя.

Точно се наках да се върна и набера други круши — гледам — откъм село се зададе дядо. Видяло им се, че съм се забавил много, и баба го проводила да види да не съм я паднал, я.

Ами сега? Ни напред — ни назад. Па накрая, страх не страх, отидох при дядо и му разправих всичко.

Дядо нищо не рече. Хвана ме за ръка и ме поведе към къщи.

Когато разправи на баба всичко, чух, че тя каза:

— Поврага му и крушите и намярата! Нали го наиде жив и здрав.

На другия ден дядо видял на мегдана Пейчо и Дуньо и ги погнал с тоягата да им отупа праха от скъсаните гащи.

От тогава, и задето дядо ги нарече хаирсъзи, те му имаха зъб и сега му отмъщаваха с тази подигравка.

[1] хаирсъзи — непрокопсаници. ↑

ЗАЩО Е БЛЕДА МЕСЕЧИНАТА?

Друг път се подиграли с попа. Цяла нощ дрямал дядо поп в хладната воденица да чака ред. А когато се разсъмвало и насипал житото, излегнал се в колата да го напече слънцето и заспал.

По едно време, ето го Пейчо и Дуньо.

— Добро утро, дядо попее-е! — викнал Дуньо.

Дядо поп трепнал, отворил очи и поздравил:

— Дал Бог добро!

— А бе, дядо попе, — рекъл Пейчо, — таман те видях, чакай да те попитам, вярно ли е, дето казва баба.

— Кое?

— Че всичко си знаел.

— А че знам — с Божѝ помощ.

— Като е тъй, я ми кажи, защо месечината е такава бледа?

И посочил с пръст закъснялата месечина, която бързала да заникне.

Дядо поп погледнал съвсем избледнялата месечина, попримигал на парцали, защото очите го болели за сън, и рекъл:

— Бледа е, защото слънцето свари да я огрее.

— Ето че не знаеш! — викнали в един глас двамата палавци.

— А-а-а, чакайте! Защото се е засрамила от слънцето.

— Не е. Ако се е засрамила, щеше да се зачерви.

— Тогава?

— Тогава не знаеш! — повторили пак в един глас. Дуньо и Пейчо. — Чувай, ние да ти кажем: Месечината е бледа, защото цяла нощ не е спала като тебе.

ДУНЧО И ПЕЙЧО РАТАИ ПУЙКАТА — КУРБАН

Като чул за тези задевки, Радко решил да даде Пейчо някъде ратай.

— Да пояде чужд хляб, та да му дойде умът в главата, — казал ядосан той.

И го дал у бай Стоименови, дето имат къща на горния край на селото. Но де ти може Пейчо без Дуньо? Поратайкувал той ден-два, па повикал Дуня и го накарал да се глави ратай у бай Къдрьови. Един плет делеше бай Къдря от бай Стоимена. Палавците са направили сметка, поне вечер да са заедно.

И на другия ден, скъпо-евтино, Дуньо станал ратай на бай Къдря.

Бай Къдрьо беше лошав човек — и крадеше и много заядлив беше. Всички го знаеха. Но най-добре го познаваше бай Стоимен, който беше много благ и честен човек. И, изгубеше ли му се нещо, знаеше, че през нощта Къдрьо е прескачал плета. Но не отваряше дума, че Къдрьо обичаше да се кара и беше готов да стори нова пакост. Горката буля Къдрьовица, от негов срам без време отиде в черната земя!

Минало, що минало, една вечер бай Къдрьо повикал Дуня и му рекъл:

— Дунчо, видя ли отзарана у бай ти Стоимена какви пуйки бяха плъзнали? Имат барем петдесет. Тази вечер не можеш ли докачи някоя, та утре да се нагостим на нивата.

— Свършвам я тая работа, бай Къдрьо, — рекъл Дуньо. — И две да искаш, две улавям. Само кажи!

— А бе, една за утре стига. Само гледай да те не угадят я кучетата, я той.

— Няма, — казал Дуньо. — Кучетата ме познават, а пък и тлъстите пуйки лежат ниско, та лесно ще докопам някоя. Само че, — дяволито подметнал Дуньо, — не е ли грехота бе, бай Къдрьо? Чужда стока...

— Ами грехота! Не е! Отде накъде той да има петдесет пуйки, а аз само десет. Не му ги ща всичките я. Една от петдесет няма и да се познае...

По някое време, през нощта, Дуньо домъкнал пуйката. Къдрьо радостно я поел, застъпил бързо краката й, и я заклал. Па се запретнали с Дуня, та я оскубали, опърлили и сложили под връшника да се изпече. А на сутринта я смушили в торбата и отишли да орат Голямата нива отвъд реката.

Орали, що орали, а умът им все в пуйката, закачена в торбата на крушата.

Дошло пладне. Отпрегнали добитъка, пуснали го да пасе край Делчова дъбрава и седнали да пладнуват. Бай Къдрьо сложил пуйката върху торбата и поискал от Дуня ножа да отреже хляб.

— Брее! — викнал Дуньо. — Ножът ми остана у Пейча. — Дадох му го одеве, — когато ходих да наливаам бъкела. Нямаха с какво да си издялат нова чивия, че старата им изгнила и не държи.

И Дуньо се спуснал към нивата на бай Стоимена.

Бай Стоимен и Пейчо пък орели отсам реката, в низкото.

Той излъгал. Ножът бил в пояса му — скрит дълбоко. Ще видите сетне защо.

— Бай Стоимене, — рекъл Дуньо, като стигнал, — прати ме бай Къдрьо да ви покания с Пейча на обяд. Моят стопанин имал обречена една пуйка на този ден, та снощи я закла и ви кани.

— Че какъв е този курбан в работен ден — учудил се бай Стоимен.

— То, бай Стоимене, не бива да казвам, ама ще ви разправа. Само да не ме издадете с Пейча. Присънило се зимас на моя господар, че в Голямата нива има заровено имане. Като се изпролетило, бай Къдрьо отсял дъбова пепел, посипал я по заник-слънце зад хамбара и на лягане се помолил на онзи дух, дето му се присънил, да му даде знак върху пепелта, какъв курбан иска имането. На сутринта намерил върху посипаната пепел отбелязани два едри пуешки крака.

И днес прави курбан, та дано изрови имането. Цяло гърне злато лежало в нивата му.

Като казал това, Дуньо смигнал на Пейча и се спуснал назад по пътеката.

— Че като е тъй да отидем, Пейчо, — казал бай Стоимен и започнал да отпряга.

А през това време Дуньо бързал по пътеката и пуцал тук-таме из нея по някоя от приготвените от по-рано ябълки и орехи.

След малко бай Стоимен и Пейчо тръгнали към бай Къдрьовата нива. Като навлезли в пътеката, бай Стоимен, който вървял напред, гледа — сред пътеката една едра ябълка.

— Я гледай, каква хубава ябълка лежи на пътеката, — викнал той на Пейча. — Как не я е забелязал Дунчо?

— Ето там още две, — посочил с пръст Пейчо. — Ето и орехи и колко много!

— Бре, бре, бре! Че кой ли ги е изсипал, без да усети, — чудел се бай Стоимен и се запретнали с Пейча да събират пръснатите плодове.

А през това време Дуньо се върнал запъхтян при своя господар и викнал:

— Бай Къдрьо, ще си патим! Чичо Стоимен научил за пуйката. Видиш ли ги по пътеката с Пейча? Идат и събират камъни. Каквито са разлютени, ей сега ще ни пребият.

Дигнал се уплашен бай Къдрьо. Гледа — наистина бай Стоимен и Пейчо идат по пътеката, навеждат се, събират нещо и го слагат в поясите.

— Бре, ами сега! — викнал уплашен той.

— Сега, здрава ни гърбина! — рекъл примерено Дуньо. — Но чакай! Може да отървем боя. Ти, бай Къдрьо, бягай в къщи да заровиш перушината. Забравих къде я оставих — на сайванта ли, до хамбара ли — забравих. Ще я найдеш. Аз пък ще се покача на крушата и ще смуша пуйката в клонака, докато бай Стоимен и Пейчо прегазят низкото дърво.

Уплашеният бай Къдрьо си плюл на петите и се изгубил зад Делчова дъбрава. Отишел да заравя перушината. А Дуньо седнал кръстомноги и започнал да нарязва хляба и разкъсва пуйката.

След малко, ето ги дошли бай Стоимен и Пейчо.

— Ами где е стопанинът ти? — попитал отдалеч бай Стоимен.

Дуньо стрелнал дяволито с очи Пейча и рекъл:

— Как го не молих, бай Стоимене, да не отива. Но той като рече „Не, та не. Без вино, — каза, — пуйка не върви, нито курбан става. Тю, как забравих!“ И отиде в село за вино. Молих го да ида аз, но не ме пусна. Нали знаеш, по себе си не хваща и на другите вяра. Страх го е да му не открадна нещо, или да не изпия някоя паничка вино. Ала ми заръча да го не чакаме. „Гостите, — каза, — не бива да си губят златното време. Почвайте! Пуйката е голяма. И за мен ще остане“.

Бай Стоимен помислил, помислил и, нали го чакала много работа, приседнал и поканил Пейча. И, уж поглеждали за бай Къдря, уж похапвали, пък кога погледнали накрая — презполовили пуйката. А когато хубаво се наiali, Дуньо, като домакин, рекъл:

— Па добре похапнали, бай Стоимене, и ти, Пейчо. Прощавайте, че без вино ядохте. Види се, нещо се е случило на моя стопанин, че закъсна.

— Нищо. И без вино беше сладка, — казал бай Стоимен.

— Чуждото всякога е сладко, бай Стоимене. Само че този път на моя господар му преседна.

— Защо? — попитал зачуден бай Стоимен.

— Защото... и разправил Дуньо от игла до конец всичко. Какво го учил Къдрьо, и как той уловил, вместо от бай Стоименовите пуйки, една от пуйките на своя стопанин, как я изпекли и всичко. „С една дума, — завършил Дуньо, — излезе волът рие, на гърба му пада“.

Като разбрал бай Къдрьо от кои пуйки е уловил Дуньо, още същия ден го, изпъдил, без да му плати.

В ТЪРНОВО. ЧИЧО ПЕЙ И АСМА БЕЙ ЧИРАЦИ У ЧОРБАДДИ МАНОЛ

— Нищо, Асма Бей, — казал Чичо Пей. — Разбрах аз, че с ратайкуване няма да върви, ами хайде в Търново. Султанът заръчал на еснафите-папукчийци^[1] да готвят папуци^[2] и кундури^[3] за аскера^[4], че московците^[5] се готвели да нападнат земите му. Година време вече работят и не могат да сколасат. От дърво хора търсили, чух да дума онзи ден бай Денчо Горненецът. Султанът заповядал, правят що правят — до шест месеца всичко да е готово. Още днес се стягай за път! Иди целуни майци си ръка да те благослови, а аз ще се отбия до воденицата да се обадя на нашите.

На другия ден, рано сутринта, Дуньо и Пейчо били в Търново и до обяд се настанили на работа у чорбаджи Манол папукчийцата. Той им дал по един стар калъп да набиват в него клечки и се учат. Но нали били сръчни, скоро започнали да делят мегдан в работата с другите момчета. Макар че вземали по пет гроша на неделята, спастрили си пари, облекли се като хората и вече не приличали на ратаи.

Чорбаджи Манол — техният господар — бил скъперник човек. Все гледал по-малко да плати на чираците и калфите и ги карал да работят от тъмно до тъмно. Като дойдел обяд и виждал, че чираците и калфите от другите папукчийници започват да отпасват престилките, начевал да подканя момчетата:

— Ха, момчета, наваляйте, че баба ви Манолица ей сега ще довтаса с чорбата!

А баба Манолица и хабер си нямала. Защото тъй й заръчвал чорбаджи Манол — да забавя чорбата, та момчетата да поработят барим един час и на обяд.

Това ядосвало калфите и чираците, но никой не смеел да обели зъб.

Веднаж, в най-голямата работа, когато на обяд чираците от другите папукчийници почивали, а майстор Манол току подканял момчетата да навалят, че баба Манолица скоро ще дойде с чорбата, Пейчо рекъл:

— А, бе майсторе, по това време не стоят гладни и онез, които са си загубили воловете.

Всички прехапали език от страх. Но чорбаджи Манол нищо не рекъл. Знаял той, че ако изгони Пейча, след него ще тръгне и Дуньо, а и другите чираци можели да хвърлят чуковете, както им било накипяло. Той преглътнал Пейчовите думи и проводил едно чираче за яденето. Къде ще иде? Работни ръце му трябвали тогава.

От този ден яденето започнало да идва навреме.

Ала къде петия месец работата намаляла. Много ръце — благословени, много гърла проклетни! Всички еснафи свършили определената работа един месец по-рано. Кундурите и папуците, които султанът искал от търновския еснаф, били готови. — Чакай, — казал си майстор Манол, — да поразсърдя някои от момчетата, та дано си идат, че иначе трябва да им плащам на вятъра още цял месец.

Тъй бил уговорил с момчетата — да работят шест месеца. Същия ден баба Манолица пратила за обяд едно котле фасул.

— Хвърляйте чуковете, момчета, и сядайте да видите, баба ви Манолица каква рибена чорбица ви е сварила, — казал чорбаджи Манол.

Гладните момчета начаса хвърлили чуковете, навъртели се около бъкърчето и задрънкали лъжиците. Дрънкали, гледали, дрънкали, гледали — никаква риба, а жив, недоварен фасул гроха като лешници из бакърчето.

— Майсторе, това не е риба, — обадило се едно от момчетата.

— Риба е, риба! — креснал майсторът.

— Фасул е, — обадил се друг.

— Риба е! — креснал отново майсторът.

Риба-фасул, риба-фасул — скарали се.

— Ей сега ще се разсърди някой и ще си иде, — мислел си чорбаджи Манол.

Ала Дуньо, който досега мълчал, смигнал на Пейча, скочил и викнал:

— Не се гневете, момчета! Риба е! Не видите ли?... Само, че дребна.

Момчетата разбрали, че Дуньо крои нещо и, за голямо учудване на чорбаджи Манола, всички в един глас викнали:

— Риба е, риба, само че дребна!

И започнали лакомо да нагъват недоварения фасул.

Но като минали два-три дни, чуло се, че султанът събира нова войска и му трябвали още много кундури и папуци. Закукали пак припряно чуковете в папукчийската чаршия. Разшетали се майсторите. Запристигали гъонове, кожи, кълбета конци и чувалчета с кундурждийски клечки. Закипяла работа. Разтичали се майсторите да прашат по пазарджиите хабер на сколасаните чираци и калфи да се върнат на работа, а някои пратили хора да ги събират.

Усетил тоя вятър и чорбаджи Манол. Започнал пак да храни навреме и с тлъсти гостби чираците си, че го било страх да го не напуснат в този нов кипеж на работа. Пък и някои от майсторите, които били сколасали работниците си, със завистливо око поглеждали към папукчийницата му. Най-вече съседът му отсреща — гръкоманът Стратето, който вече сварил да придума някои от момчетата му.

Дуньо разбрал това и рекъл на Пейча:

— Чичо Пей, колелото се завъртя. Дойде и нашият ред.

И, същия ден, както си работели, Дуньо видял да ходи по керемидите на Юсеиновото кафене сивият котарак на Стратето.

— Майсторе, — викнал изведнаж Дуньо, — гледай по керемидите на Юсеиновото кафене, каква мечка ходи.

Обърнал се майсторът. Гледа — сивата котка на Стратето дебне един опърпан врабец.

— Ами, мечка, — рекъл чорбаджи Манол. — Котаракът на Стратето.

— Мечка е! — викнал Дуньо и смигнал на Пейча.

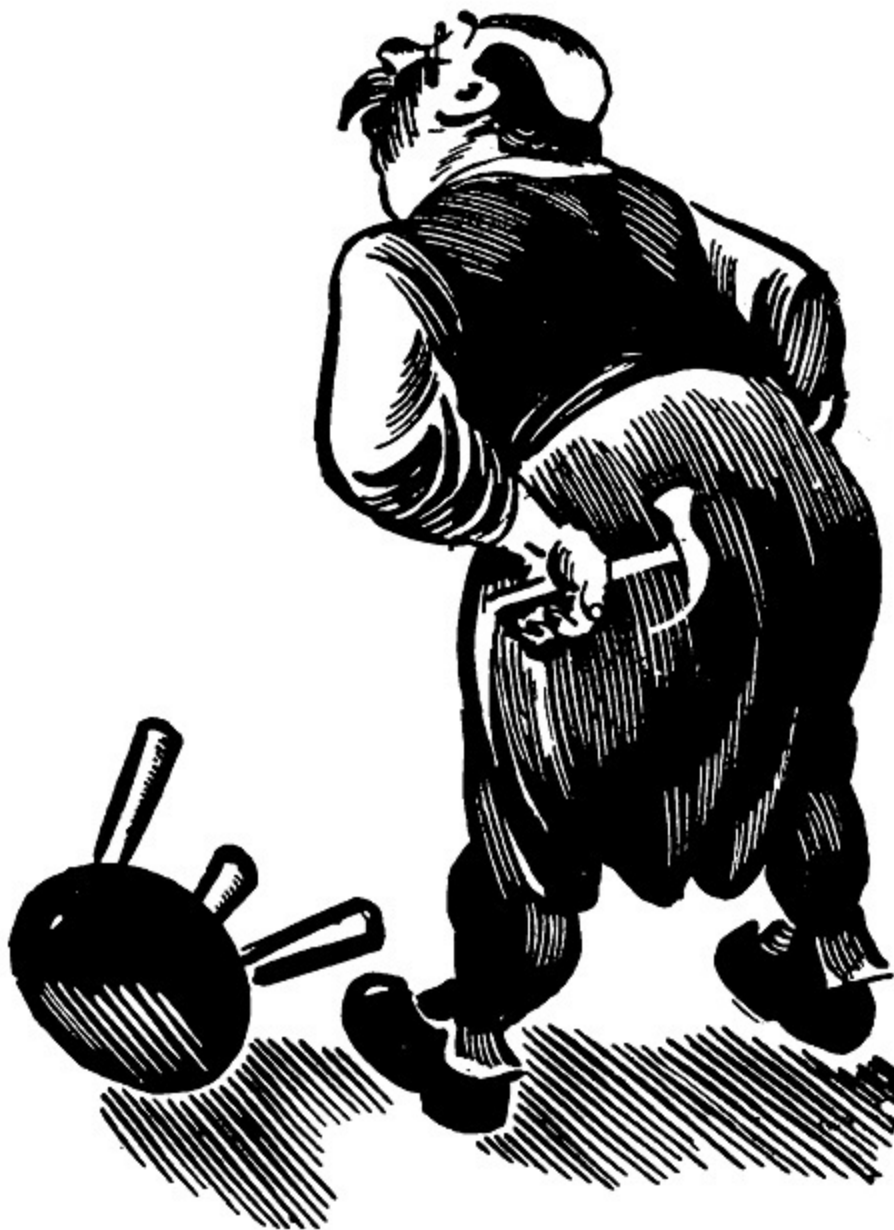
— Мечка е! — креснал с голямото си гърлище Пейчо.

— Мечка е, мечка е! — развикали се и другите чираци.

— Майсторе, или ще признаеш, че е мечка, или ей сега ще хвърлим чуковете и ще отидем при Стратето, — викнал Дуньо.

Видял се в чудо чорбаджията. Разбрал той, накъде бие работата и рекъл:

— Я чакайте, бе момчета! Чакайте да видя по-добре! То нали съм прехвърлил години и от пуста работа ми са отслабнали очите, може и да не съм видял хубаво.

Па станал чорбаджи Манол и се завзирал.

— А бе, вярно, мечка е! — смънкал той. — Само че дребна.

— Като твоята риба, — обадил се Дуньо. — И малко сива, ама то е дето ходи по керемидите. Избеляла е от слънцето. След този случай,

чорбаджи Манол започнал да се носи още по-харно с момчетата. Само в постни дни им готвел фасул и леща, а в другите — все блажно и навреме го донасяла баба Манолица. Но не можал да удържи чираците и калфите си стегнатият чорбаджия. Накрая на месеца един по един всички го напуснали и се пръснали по другите папукчийници.

[1] еснафите-папукчии — българските занаятчии-обущари. ↑

[2] Папуци — низки, шити обуща. ↑

[3] кундури — обуща. ↑

[4] аскер — войници. ↑

[5] московците — руснаците. ↑

ПЕЙЧО И ДУНЬО ЧИРАЦИ У МАЙСТОР НИКОЛА Я ГЛЕДАЙ КАКЪВ КЪСМЕТ! ПОЛИКСЕНОВИТЕ ГЪСКИ

Пейчо и Дуньо попаднали този път у най-добрия и най-имотния папукчия — чорбаджи Никола. Той имал тройно повече чираци, които гледал и обичал като свои деца. Скоро обикнал работливите и сръчни Пейчо и Дуньо. За пример ги сочил. И вярно голяма им имал, та ги настанил в къщата си да спят и все тях пращал, кое за стока, кое пари да занесат или получат.

Между чираците на майстор Никола имало едно гърче. Йорго го викали. То било много хитро.

Когато баба Николица в блажен ден или в празник пращала гостба с мръвки, гърчето хитро прегъвало дръжката на лъжицата си и майсторски присягало ту пред този, ту пред онзи, закачало мръвка след мръвка и току заваряло:

— Я гледай, какъв късмет! Виж ти, какъв късмет!

Забелязали това Дуньо и Пейчо. Веднаж-дваж претърпели. Ала един път, когато гърчето присегнало пред Дуня, хитро измъкнало мръвката отпреде му и рекло: „Гледай ти, какъв късмет“, Дуньо се надигнал на коляно, завъртял му една плесница и казал:

— Я гледай, каква хата^[1]!

Гърнето се разревало и скочило да се бие, ала Пейчо го грабнал с два пръста за врата и с един ритник го изхвърлил из папукчийницата.

Но от това гърчето не взело поука. Минало, що минало, започнало пак да хитрува. Когато понякога баба Николица донасяла сухоежбина: сирене, маслини, сланина или плодове, гърчето хем лапало лакомо, хем гледало да не го видят и да смуши от храната в джеба си.

Забелязал това Дуньо, взел стомната, присегнал и напълнил с вода джеба на лакомото гърче.

Гърчето писнало.

— Защо пициш? — рекъл му кротко Дуньо.

— Защо ми напълни джеба с вода? — проплакал Йорго.

— Защо ли? Защото, който яде, трябва и да пие. Твоят джеб яде, дадох му да си пийне водица, та да му не преседне.

* * *

До папукчийницата на чорбаджи Никола имал бакалница Поликсен гъркът. От него всички чираци от папукчийската чаршия си купували на вересия халва, каба шекер, леблебии, смокини и други неща за ядене. В събота, когато получавали пари, те плащали направения дълг. И Дуньо и Пейчо си пазарявали от него.

Веднаж те останали да дават на Поликсена по два гроша и на края на неделата не му ги платили, не защото нямали пари, ами защото тогава случайно видели дяда Стоичка от тяхното село и дали нему всичките си спестени пари. Дуньо пратил някой и друг грош майци си, че се била задала зима, а Пейчо проводил спестеното на баща си, хем за много здраве, хем да ги зарадва, че не си губи напразно времето в града.

Харно, ама, на другия ден дошел ядосан в папукчийницата Поликсен. Битото гърче, което Поликсен попитал, защо Дуньо и Пейчо не си платили дълга, го излъгало, че те си пратили парите в село и че след една неделя щели да си ходят.

— Плащайте си още сега дълга, — се развикал Поликсен, — или ей сега ще ви взема доламите^[2]!

— Бай Поликсене, — обадил се кротко Дуньо, — смятахме да поискаме днес по два гроша от бай Никола и да ти платим, ама вчера той замина по работа в Габрово. Ще се върне след пет деня. Щом се върне, ще ти се наплатим.

— Не! — викнал гъркът. — Не ви вярвам!

И присегнал да им вземе доламите.

Гърчето потривало радостно ръце, че си отмъстило, а Пейчо налетял върху Поликсена. Но Дуньо го спрял.

— Чичо Пей, остави! Като се върне бай Никола, ще си платим и ще си ги вземем.

Чорбаджи Никола се върнал на третия ден. Сварил скоро да свърши работата си.

Дуньо и Пейчо си платили и си взели доламите.

Минало, колко минало, Пейчо и Дуньо се сдобрили с Поликсена и започнали пак да си купуват туй-онуй от него.

— Бай Поликсене, — казал веднаж Дуньо, — я ми дай една ока царевица. И му хвърлил за нея две пари.

Гъркът се почудил, защо му е на чирачето тая царевица, но не го попитал, а прибрал парите и му дал една ока. Но на другия ден разбрал, защо Дуньо взел царевицата. По обяд, когато си почивали чираците на бай Никола, Дуньо седнал пред работилницата и започнал да хвърля от царевицата на двете Поликсенови гъски. Те се боричкали за зърната и в няколко дни така се привързали към Дуня, че забравили да ходят да се къпят в Янтра, а цял ден лежали пред дюкяна на чорбаджи Никола да чакат Дуня.

Поликсен скритом поглеждал от дюкяна си, но се правел, че нищо не вижда и не знае.

След една неделя Дуньо купил още една ока царевица.

Поликсен я дал, прибрал двете пари и пак го не запитал, защо му е царевицата.

Като видял Поликсен, че Пейчо и Дуньо хубаво хранят гъските му, той престанал да ги храни. Само гледал вечер да ги прибере навреме в курника, че се страхувал от палавците.

Тъй минало цял месец.

Ала една сутрин, цялата чаршия се сбрала да гледа чудо. В края на месеца било. Дуньо и Пейчо дошли рано да отворят дюкяна на бай

Никола, и когато гъските, както всяка сутрин, дошли за царевица, Дуньо и Пейчо ги уловили, оскубали ги до перо и ги пуснали. Точно по това време чираците и майсторите отивали на работа. Като ги видели, събрали се да ги гледат и се превивали от смях. Изскочил и Поликсен с мокри ръце. Той си пробил път и, като видял оскубаните гъски, хванал се за главата.

— Кой стори това чудо? — попитал Поликсен събраните. Но преди някой да отговори, Пейчо се обади:

— Ние с Дуня. Не можахме да си платят дето ги хранихме цял месец и ние им взехме дрехите.

Чак сега разбрал Поликсен накъде бие работата. Разбрали хитростта и събраните, защото знаели за доламите, които Поликсен им

бил взел за дълга. Че като започнали да се смеят, екнала чаршията от смеха им.

Случайно оттам по това време минавал каймакаминът^[3]. Чул смеховете и приближил. Разстъпили се сбраните. Започнали да се кланят. А Поликсен направил най-дълбок поклон и му се оплакал от хаирсъзите Дуньо и Пейчо. Отначало каймакаминът нищо не разбрал, но когато му обяснили, и Дуньо сам му казал, че Поликсен им взел дрехите, защото не могли да си платят два гроша дълг и че, докато се върне майсторът им от Габрово, мръзнали по ризи, каймакаминът тъй се разсмял, че Поликсен започнал да чупи ръце и да заваря:

— Ами сега, каймакам ефенди, какво са правим?

— Ще платиш борча на гъските, — обадил се преди каймакамина Пейчо, — и ще ти върнем дрехите им, както ние направихме, когато ни взе доламите.

Като чул това, каймакаминът започнал още по-силно да се смее, потупал Дуня и Пейча по гърба и казал:

— Ашколсун, чоджуклар^[4]! На такава глава, такъв бръснач! И отминал, клатейки глава и смеейки се от сърце.

[1] хата — грешка. ↑

[2] долама — къса горна селска дреха. ↑

[3] каймакамин — околийски управител. ↑

[4] Ашколсун, чоджуклар! — Брано, момчета. ↑

ЮМЕР ЦИГАНЧЕТО

Неделен ден, или когато се случвал празник, Дуньо и Пейчо се изкачвали кога на Царевец, кога на Трапезица и оставяли там през целия ден. Оттук те с очи извървявали пътя до тяхното село и си спомняли всичко преживяно там. Пейчо си спомнял за воденицата, гдето шумяла в реката, и с Дуня от сърце се смели, като им идвало на ум за пуйката, за чорбаджи Михалаки, за дяда Босилка. Но понякога навеждали глави и дълго оставали натъжени. Дуньо жалел за майка си, за бедната си майка, която толкова време не бил виждал, а Пейчо — за своите. Но по някое време ги унасяло сън. Тогава изували емениите^[1] си (в града те не носели вече цървули), туряли ги настрана и лягали под някоя шарена сянка. Пейчо спял между две глогини, а Дуньо си намирал някаква дива лоза и лягал там, че под нея му било по-сладко. Усещал се както под тяхната асма в село.

В Търново, долу при Янтра, живеело някое си крадливо циганче Юмер. Цяло Търново, пък и околията, го познавали. И каквото се откраднело, все в неговата колиба го намирали.

Знаели за него и търновският паша и търновският каймакамин. И нямало в Търново заптие, което да не е било по веднаж и дважд Юмера за кражба или пакост. В пазарен ден циганчето крадяло кокошки, гъски и каквото му падне, а един път намерили в шубраците, зад колибата му, вързани три магарета и един цял вол. Ей такава на панта бил този Юмер.

Угадил Юмер, че Дуньо и Пейчо ходят на Трапезица и Царевец и веднаж ги проследил да види, защо ходят там.

И същия ден, когато заспали, той се присурнал и откраднал емениите на Дуня.

Не посмял да вземе и Пейчовите, които били по-настрана. Отпосле циганчето само си разправяло, че не ги взело, защото в сън Пейчо мръднал едрия си юмрук, че го била налазила мравка. Юмер се уплашил, като го видял, измъкнал се зад храстите и побягнал.

Друг път пък им задигнал хляба с торбата.

— Циганчето ги върши тия работи, никой друг, — думал ядосан Пейчо. — Но ще го уловя аз него, че ще го дялкам с габровския нож по коравото главище, ще го дялкам, та да запомни хубаво чича си Пея!

— Да си кажа правичката, чичо Пей, аз не се наемам с тази работа, — рекъл Дуньо. — И не че ме е страх от циганчето, ами като заспя, че като ме понесат хвъркатите, мене да откраднат — няма да усетя.

— Че те досега щяха да те откраднат, ако не съм аз! — казал ядосано Пейчо.

— Ала чуй, чичо Пей, — наставил Дуньо, — когато го хванеш, викай и мен. Добило ми се е много.

* * *

Един ден Пейчо и Дуньо отишли на Трапезица и решили да чакат и уловят циганчето. Дуньо легнал под лозницата, а Пейчо между

глогините и ококорили очи. Зачакали. Дуньо нарочно пак си оставил емениите настрана, зад един храст, и се мъчел да не заспи, та той пръв да хване циганчето. Но по някое време се поопънал уж да се понамести и протегне, па току засумтял. А след малко, главата ли му се изкривила какво, захъркал като недоклан шопар.

Чул го Пейчо и рекъл:

— По-добре, че заспа този сънльо. Ако дойде циганчето, като го чуе да хърка, ще помисли, че спим.

Така и излязло. След малко Пейчо чул шум и видял между клоните циганчето да се влачи по корем. И право пак към Дуня отива.

— Ей сега ще му светя маслото! — стиснал зъби Пейчо. — Ще го дялкам с габровския, докато каже, че не е той!

Юмер се влякъл по корем като смок и се ослушвал, влякъл се, докато се дотътрил до Дуня. Погледнал емениите зад храстите и ги присурнал до себе си. После се поизправил и посегнал за торбата с хляба. В това време Пейчо скочил, че като го пипнал, че като го задялкал с габровския нож по коравото главище!... А отдолу циганчето пищи, та горите цепи.

От рева се събудил чак и Дуньо.

Хрипнал той и се накарал да помага, но като видял окървавеното циганче, започнал да моли Пейча да го остави.

— Вай, дале-е-е, — викал жално Юмер и навирал глава между краката си да се пази. И пак не пущало емениите, проклетото!

Накрая, не зная как замахнал Пейчо с ножа и му отдялал едното ухо.

— О-ле-ле-е-е-е! — писнало циганчето. — Отиде ми ушенцето, майчиц-е-е! — Ето ви емениите! — рекло през плач то и ги подало на Дуня.

Дуньо ги поел, па се навел, взел отдяланото черно циганско ухо, подал го на Юмера и рекъл:

— Ето ти и твоето ухо!

А разлютеният Пейчо и не забелязал това, ами казал на Дуня:

— Дуньо, я го подръж да си не греша душата да го коля, ами да отсека една суровица и го поналожи хубаво, та да запомни, кога е крало на свет ден.

Било на някой голям празник.

— Стига му толкова, чичо Пей, — започнал да се моли Дуньо. — Я виж, на колко места му е надялкана главата... Цялата е кървава.

И Дуньо пуснал циганчето.

Че като си плюл на петите Юмер, забравил моста на Янтра и се съсурнал по един сипей в реката.

На другия ден в папукчийската чаршия и из града само това се разправяло. Чул за случката каймакаминът и казал:

— Ашколсун! Ей такива две заптиета да имам, хаирсъзин няма да остане в Търново. Ала такива юнаци вярата си не менят, ни на турчин слугуват. И — помнете ми думата, — наставил каймакаминът, — един ден тия гяурчета баш комити ще станат.

[1] емении — плитки обуца. ↑

ЧИЧО ПЕЙ И АСАМА БЕЙ ОТНОВО В СЕЛО БОНЬО ХАДЖИ МИХАЛАКЕВ

Баба Марта беше раздигала мъгли по чуките, когато се чу, че по Великден Дуньо и Пейчо ще се върнат в село. Каква радост беше тогава по нас, децата! Почнахме често да се сбираме на мегдана, пред къщата на Хаджи Михалакя, или стоехме с часове в Зайова лъка да кроим, как да посрещнем нашите весели приятели, които сега бяхме обикнали още повече.

Така сбрани, по-големите ни разправяха за всичко, което Дуньо и Пейчо бяха сторили в Търново: за гъските на Поликсена, за битото гърче Йорго, за дребната риба, за Юмер циганчето. Тези истории донасяха от Търново пазарджиите. И какви ги не разправяха. Но где може човек да ги запомни всичките? Пък и нали минаха години оттогава и пуста моя памет къса, половината съм изпозабравил.

Докъде Великата среда все за Пейча и Дуня ни беше приказката. Ала на края се улисахме във великденските яйца и ги забравихме. Пък, може би, само аз да бях ги забравил.

Ала в събота, след пладне, другари дойдоха и ми обадиха, че чаканите гости пристигнали. Привечер на мегдана се сбраха децата на цялото село. Един през друг, те се надваряха да питат Пейча и Дуня за туй, за онуй, а някои ги молеха да им разкажат за циганчето, за гърчето, за Поликсеновите гъски. А двамата герои се усмихваха добродушно и думаха:

— Чакайте! То не са приказки, които могат изведнаж да се изприкажат. Днес малко, утре малко, така ще стане тя, ако не искате да оставаме до късни нощи.

И гледаме Дуньо държи едно черно, лъскаво гардже, с две бели пера на едното крило.

— Но за гарджето ще ви разкажа друг път. То дърто, като попрехвърли, не може да разправя под ред. Днес бях намислил да ви

разправя за Боня — най-малкия син на Хаджи Михалакя.

Ей-й-й, много проклето дете беше тоя Боньо! Също като баща си. Колкото пъти е гонило и мен и другарите ми с каракачанското куче. А какво куче беше то! Звяр! По-голямо от мечка и зло, зло, като стръвница. Погне ли те, докато те не ухапе, или съдере гащите, не те оставя. Ако пък някак си се откопчиш, като се върне в къщи, до вечерта не може да се успокои проклетото: скимти ядосано, потреперва и очите му все към пътя, дано те види пак.

Да ви разправя, на Великия петък каква пакост стори Боньо с това зло куче. Заиграл се край техния плет него ден Сивенчо — сирачето. Ровил си в пръстта. Поднички си правел.

Видял го отнякъде Боньо. Отвързал полека каракачанското, че като викнал — „Дръж, Каракачан!“

Спуснало се онова ми ти люто куче, и докато Сивенчо се намери да избяга, Каракачанът го навалил. Харно, че сирачето легнало и изпищяло. Когато човек легне, кучетата по-малко налитат. Ухапало го беше на две места. Дядо Матей, който по това време минал оттам, го отървал.

* * *

На първия ден на Великден се бяхме събрали в Зайова лъка. Дуньо и Пейчо ни разправяха за живота си в Търново, и ние със зяпнали уста ги слушахме.

По едно време — гледаме — Боньо Хаджи Михалакев се върти наблизу и току се оглежда. Разбрахме, че се кани да дойде при нас, но се оглеждаше, да го не види баща му, защото и той, като моят дядо, не даваше на Боня да дружи с Дуня и Пейча. Чичов Насьо се сети, и докато Боньо се реши да дойде, разправи на Дуня и Пейча за Сивенча. Пейчо и Дуньо нищо не казаха. Само стиснаха зъби и погледнаха с бялото на очите си Боня, който беше наближил.

Като дойде, без някой да го пита, Боньо започна да се хвали, че на Великата сряда ходил с баща си в Търново, че баща му му купил нови дрехи, с които се беше наконтил сега и че видял, как учат турския аскер да се бие.

Пейчо и Дуньо мълчаха и го слушаха. Слушахме го и ние. По едно време Дуньо скочи. Всички помислихме, че става да набие Боня, но той го отмина и се загуби към село. Ходѝ, където ходѝ, след малко донесе пълен калпак с червени яйца.

— Без малко щях да забравя, — рече той, като дойде. — Хем отзарана ми беше на ум. Чакайте да ви раздам по едно червено яйце и се чукнем за здраве и за много години.

И започна да ни раздава яйцата. Всекиму даде по едно яйце. Когато дойде редът на Боня — нему даде две. Това много ни зачуди. И криво ни стана. Когато Дуньо скочи, ние помислихме, че ще го натупа за Сивенча, а той хем не го бутна, хем му дава две яйца. След това започнахме да борим яйцата и ги ядем. През всичкото време на Дуня очите бяха все в Боня. И гледаме го, все около него се върти. А когато Боньо се нагани да се чука, Дуньо го спря.

— Ти, Бончо, няма да се чукаш, а ще занесеш яйцата в къщи да ги покажеш на баща си. Кажи му, че ние с Пейча сме ти ги дали, та да не ни гони с Каракачана.

— А-а-а, не ща! Тате ще ме бие, ако научи, че съм бил при вас в Зайова лъка.

— Ти му кажи, че в път сме те срещнали и сме ти ги дали.

— Бива! — съгласи се Боньо, — и мушна яйцата в джебовете на новите си панталони.

Седяхме, колко седяхме, по едно време Дуньо рече:

— Чуйте, момчета! В Търново правихме кундури и папуци за турския аскер. Скоро ще има война с московците. Цял ден аскерът лази по Света гора да се учи, как да се бие с русите. Месеци вече ги карат да се мъкнат нагоре по баирите. Учат ги да се тулят зад храстите и им показват, как да издебват и удрят в гръб омразните московци. Сега, чуйте!

За нас ще се бият братята руси. Нас ще дойдат да освободят. Затова и ние трябва да им помагаме, когато стане нужда. Веднага всеки да си отсече по една тояга за пушка. Чичо Пей ще ви учи да въртите пушка като турския аскер. Думат из Търново, че когато дойдат русите, на всеки българин ще дадат по една нова-новеничка пушка, лъскава като пилешки очи.

Чичо Пей веднага разбра, че Дуньо крои нещо и рече: — Я-а-а, аз ще ви уча!

— Хайде! — викна радостно Боньо.

Като пилци се пръснахме по върбите. Навършихме цяла камара крехки върбови клони.

Докато ние кършихме клоните, Дуньо разправяше нещо на Пейча и се смееше.

— Донесете клоните при мене! — заповяда Пейчо, като видя, че слязохме от върбите.

Донесохме ги. Той извади габровския нож и окастри на всеки по една суровица за пушка. След това ни каза, как се носят пушките в ръка и на рамо, накара ни да походим малко в ред, като войници, и на края рече:

— Най-напред ще ви науча, как се превземат високи места и как се дебне неприятел. Нашето место е планинско. Такива места се превземат с лазене по корем и на ребро.

Па ни сведе ниско в реката към Кечовия мешелък.

— Легни! — изкомандва той, като стигнахме. — Не по гръб, бе! — поправи одного той и продължи:

— Сега напред — лазешком!

Ние се повлякохме бавно нагоре по мешелъка.

— Омаляхте ли? — попита ни по едно време той. — Обърнете се сега на ребро. На дясното. Ха така! Сега вземете пушките в лява ръка. Тъй! Ха сега, подпирайте се на тях и на десния лакът и се присурвайте нагоре!

Сурнахме се, колкото се сурнахме ту на лявата, ту на дясната страна. Прибягвахме, залягахме зад дъбички и храсти.

Всички бяхме забравили новите си дрехи: толкова се бяхме увлекли в учението. По едно време Бончо на Хаджията като изрева, че като скочи и запоглежда ту единия си джеб, ту другия. А от тях течаха размазаните яйца, които Дуньо му беше дал и които били боядисани неуварени.

— Олеле, мале! — дереше се Боньо, — отидоха ми френските гащи!

— А не отидоха ли гащите на Сивенча сирачето, когато насъска Каракачана, бе чорбаджийско чедо? Малко ти е това, — викна ядосано Пейчо и присегна да го наложи с големите си шамари. Ала Дуньо го хвана за ръката и рече:

— Не бива, Чичо Пей! Грехота е да се бие на такъв ден. Стига му това. И нека благодари Богу, че го срещнахме на голям ден — Великден. Но ако се опита пак да стори някому зло, тогава главата му лошо ще пати.

Боньо ревешката си тръгна с изцапани ръце и панталони към къщи, а ние напуснахме Кечовия мешелък и отидохме към Пейчовата воденица.

ГАРДЖЕТО НА ДУНЧА БАБА КАЛУДА УБИВА ГАРДЖЕТО

Миналия път бях започнал да ви разprávям за гарджето, което Пейчо и Дуньо донесоха от Търново. Едно черно, лъскаво гардже бе то, с две бели пера на дясното крило.

Когато за пръв път Дуньо ни го показва, чичов Насьо го попита, защо му е туй гардже. А той, без да каже дума, стана и хавърли високо гарджето. То шумно размаха криле и кацна на старата круша зад Хаджи Михалакевата къща. После Дуньо грабна кълпака си и го запрати във въздуха.

Гарджето, което до това време въртеше глава и озърташе, като видя калпака, стрелна се, сграби го с острите си нокте и като се изви над главите ни, сви криле над Дуня и сложи калпака на главата му. После кацна на рамото му и весело заграка.

— Браво, моето момче! — похвали го Дуньо и го помилва по лъскавата перушина.

И още много други неща знаеше това гардже, ала нема късмет да живее. Баба Калуда си взе грях на душата и го уби.

— Защо? — запитахме учудени ние.

— Ще ви кажа. Зло бабище беше тази баба Калуда. От старост беше изкуфяла, а от скитане по горите билки да бере — съвсем беше подивяла. Живееше до Дуньови. Един порутен плет ги делеше. Завираше се в една схлупена и запустяла къщурка, покрита с позеленели плочки. Дворът ѝ беше разграден и втънал в едър буреняк,

в който се въдеха жаби и слепоци. Зад къщурката ѝ имаше няколко криви, диви сливи, а отпред — една череша-саморастка. Млада череша беше, ала баба Калуда продаваше от нея по сто оки сушени череши.

— Брей-й-й! — учудихме се ние. — Как тъй, бе дядо Мирчо, от една череша да продава сто оки череши, хем сушени.

— Чакайте, ще ви кажа. Баба Калуда беше стара. Лягаше с кокошките и се будеше с петлите. В тъмно се дигаше и чук-чук, поемаше преди слънце по къра билки да бере. Ала преди да наскубе билките, и преди работният народ да излезе на работа, тръгваше по хорските градини, напълваше голямата си върбова кошница от людските череши, слагаше отгоре малко билки и треви и през горния път се прибираше в село. И нали хората цял ден са улигани в работа по полето, кой я виждаше, какво реди и суши по напечените плочи на

къщурката си. Харно, ама, скришно до век не остава. Угадиха я нашенци и почнаха да я закачат.

— Бабо Калудо, — думаха й те, — много род роди тая твоя саморастка, ма. От кога си забрала и сушиш, а още сума плод тежи по клоните й.

— Я-я-я I — обаждаха се подучените деца, — саморастката на баба Калуда червени череши ражда, а тя черни и бели суши.

Баба Калуда сецаше на къде бият детските задевки, но нищо не отдумваше. Ала ядосат ли я много, озъбваше двата си пожълтели зъба:

— Не знаете ли да мълчите, бре поразници проклети! Марта да ви скъса дано!

И започваше да нарежда, като гладен циганин пред чорбаджийска порта, клетва подир клетва. Триста клетви знаеше проклетото бабичище.

Макар всички да знаеха, че баба Калуда бере от чуждата стока, освен задевките, нищо друго ѝ не правеха. С краденето тя се препитаваше, и нашенци бяха доволни, че не им досаждаше с просия. Пък беше стара и изкуфяла, та я жалеха.

Та, тази баба Калуда погуби изтъщеното гардже на Дуня.

Научило се бе гарджето да каца по керемидите на баба Калуда и да си зобва по някоя и друга от омекналите бабини Калудини черешки. Стиснатото бабичище видяло гарджето. Па като отворило една уста, че като занареждало:

— Хаирсъзи с хаирсъзи, не можѝ корем да ви скъса в Търново, я Янтра да ви отвлече, ами се върнахте с това гардже крадливо, та ми изпояде хубавата стока!

Не люти се, бабо Калудке! — успокоявал я Дуньо. — Животинче. Разбира ли ти? По върховете на нашите череши гледай още колко плод има, ама на — на чуждото налита. Но аз ще ти ги върна.

— Ба, ще ѝ ги върнеш! — обаждал се Пейчо. — Чунким тя не ги краде, ами...

Стиснала двата жълти зъба баба Калуда и нищо не рекла. Ала след пладне, когато Дуньо захъркал под асмата, а Пейчо бил на воденицата, баба Калуда се покатерила на покрива, скрила се с една върлина зад широкия комин и зачакала.

След малко гарджето прехвъркнало и скок-подскок — право при черешите на баба Калуда. Па ги зананизвало сладко-сладко една подир друга. А проклетото бабичище изотзад, изотзад, че като го свраснало с върлината!

После баба Калуда се разкрещяла като луда и се спуснала да го вземе.

Скочил сънен Дуньо и, кога погледнал — гарджето в ръцете на озверената баба Калуда. И, докато се сети, как да ѝ се помоли, тя му откъснала главата и я хвърлила в краката му.

Откъснатата глава прозяпала веднаж-дваж, червена струйка кръв полазила по ръба на човката ѝ, езичето прежълтяло се изпънало, и очите ѝ се затворили. А Дуньо забравил бабичището и ревнол да реве над откъснатата глава, като над умрял човек. После се спуснал да обади на Пейча.

А през това време баба Калуда събрала набързо черешите от покрива, заключила ги и се загубила по село.

— Жива ще я одера! — викнал Пейчо, като видял главата на мъртвото гардже. — Ще я запаля да изгори! — крещял той.

— Сакън, Чичо Пей! Да не си направил такова чудо — думал Дуньо. — Къде ще се денем сетне от хорски срам. Цяло село нас виновни ще изкара, че за едно нищо и никакво гардже човек сме убили и къща запалили. Ще рекат: „Хаирсъзи ги изпратихме в Търново, убийци се върнаха“. Не бива. А на проклетото бабичище ще си отмъстим, та ще ни помни.

ВАМПИР ЗА БАБА КАЛУДА

Същия ден ние се събрахме в Дуньовата градина за погребение. Погребахме гарджето в изградено с плочки гробче, изтумбихме го отгоре, а Пейчо направи бяло дървено кръстче и го побучи откъм главата му.

Мина време. Един ден се бяхме събрали в Зайова лъка. Изведнаж Пейчо ме извика и рече:

— Мирчо, видиш ли, бацьовото, баба Калуда къде праши надолу по пътя? Иди я настигни и й речи: „Да знаеш, бабо Калудо, какво зло ти са сторили Дуньо и Пейчо. Да вземат онзи ден да накарат техния чер котарак да прескочи умрялото гардже таман три пъти, та да вампиряса.“

— Мира няма да й даде, — думат. — Ще я мачка нощем и в къщи, и в път, и на къра.

А Пейчо ходил в Петльово при Вида биярката, та донесъл един черен петел, дето е лупен от яйце, снесено през Тодоровата неделя.

— Ще го вържа да попее три деня на гроба на гарджето, — вика Пейчо, — та вампирът, вместо на четиридесетия ден да стане на деветия, И тогава ще видим, къде ще се дене това лошаво бабище.

Запредох аз надолу по пътя и настигнах баба Калуда при Калипетровата чешма. Пои телето си. Забравих да ви кажа, че тя имаше едно теле. Годиначе ли беше, по-голямо ли — не мога да ви излъжа. Никой не знаеше, откъде го беше взела баба Калуда. Едни думаха, че го е откраднала от някое село, а други — че ѝ го били харизали от някой манастир.

— Бабо Калудке, — казах аз, като я настигнах, — да знаеш, какво зло ти готвят Дуньо и Пейчо.

И взех, та дума по дума ѝ разправих всичко, каквото ми беше заръчал Пейчо.

Брей, поразниците! — викна уплашена баба Калуда. — Гледай ти, какво им дошло на ума! Ами сега? — затюхка се тя.

А аз се връцнах и дигнах прах след себе си към Зайова лъка, гдето ме чакаха Дуньо и Пейчо.

— Е? — попита отдалече Пейчо.

— Много се уплаши, — казах на пресекулки от умора аз.

— Браво! — викна Чичо Пей. — Добре я свърши. От днеска нататък те обявявам за мой човек.

До това време аз ходех скришом от дяда с Пейча, но нито Пейчо, нито Дуньо ме смятаха за техен другар.

Като чух тези думи, додскочих от радост и усетих, че гащите ми станаха тесни, а салтамарката започна да ме стяга под мишниците: сякаш изведнаж пораснах. Тъй ми подеждуваха думите на Пейча.

Но за това да ви не разправам.

На деветия ден, рано сутринта, ние се събрахме в Зайова лъка. Тъй ни беше заръчал Пейчо. След малко дойдоха Пейчо и Дуньо и домъкнаха една голяма шарена любеница.

— Какво ще правим, Чичо Пей? — попитахме ние.

— Търпеж и малко приказка!

Па затегна той едрата диня между краката си, извади големия габровски нож, с който беше отсякъл черното ухо на Юмер циганчето, и отрязва отгоре любеницата. После поотвори още малко дупката да може свободно да бърка вътре и започна да вади зеленото ѝ месо. Подир туй извади от пояса си една желязна лъжица и бавно започна да я остъргва. А когато я изстърга, изрязва на любеницата очи, нос, уста и каза:

— Ей това ще е вампирът на баба ви Калуда.

Направи Чичо Пей вампира, а той стана толкова страшен, че, макар да ви казах от какво е, да го бяхте видели, щяхте да сгреее конците!

Вечерта залегнахме у Дуньовия двор всред буренака да чакаме. По едно време, ето я баба Калуда иде с телето. Затвори го в обора, повъртя се вън-вътре, па се прибра, и ние чухме, че подпря вратата с кросното. Поседяхме още малко, докато си легне и я унесе сън (пък то, дърто, сън за колко го улавя), па Пейчо стана, промъкна се като смок до вратата и я замандали отвън.

После се върна и рече:

— Хайде, Асма Бей, качвай се на покрива, че си по-лек и на пръсти стъпай, да те не усети бабичището!

Дуньо се качи на едрия Пейчов гръб и като котка се покатери на низкия покрив. Присламчи се до комина, запали голямата лоена свещ и я забучи в любеницата. После заспуца полека в комина завързаната с връв любеница и започна да ръмжи като мечка. Ръмжеше страшно с дебелия си глас до стената и Пейчо.

По едно време — ела да видиш! Като се развика онова ми ти бабичище:

— Олеле, Божичко, света Богородичке, вампир! Тичайте, бре хора християни, че вампир е дошел да ме гази!

Скоро усетихме, че дърпа вратата, но като не можа да я отвори, взе да вика и се тюхка:

— Божичко, как съм я запънала, пущината! Или не мога да я намеря в тъмнината!

Пищи оная ми ти баба, та се дере.
— Стига! — викна Пейчо.

Дуньо измъкна любеницата и я запрати в буренака, гдето стоехме ние. Тя се пръсна и свещта угасна.

Дуньо леко скочи от покрива, а Пейчо отмандали вратата, прескочи плета и дойде при нас.

Кучетата се бяха разлаяли и тук-там засветкаха газеничета.

Заобаждаха се гласове:

— Какво има, бе, какво е станало? Какво разлая така грозно кучетата?

В това време изскочи и баба Калуда, че като задра гърло:

— Тичайте, бе хора! Тичайте, че вампир ме гони!

Насъбраха се съседите и започнаха да я разпитват. А тя:

— Страшна работа, ма сестрици!

— Кое, ма бабо Калудо?

— Вампирът, кое! Ей с такова е на главище, колкото големия лин на Хаджи Михалакя. А очите му, като кринчета. И светят. За устата му не питайте. Като разпалена пещ. А зъбите — тесли.

Ние се превивахме от смях в буренака. Драго ни беше, че в страха вампирът се е сторил толкова страшен на злото бабичище.

Разтърчаха се комшиите, бял камък за страх й намериха, презкалбучкаха я за уплах, баяха й, па я прибраха да прекара нощта у чичови Тотюви.

А ние един по един се измъкнахме от Дунюви и се разотидохме.

СМЪРТТА НА БАБА КАЛУДА

Още същата нощ втресло баба Калуда. А на другия ден легна на сайванта у чичови Тотюви болна.

Тъй прележа тя три-четири дена. А през това време дядо поидва да светява вода в къщурката ѝ, та да пропъди вампира.

Така успокоиха баба Калуда и на петия ден се прибра в къщата си.

Но не бяха минали две недели, случи се друга беда на баба Калуда.

Излязла тя един ден в Малкия герен да пасе телето си. Ала като видяла, че тревата е изпоскана и прегоряла, дръпнала телето и го завела край Кабаивановите ниви.

Пуснала го да пасе по синора. Но, подухал малко хладният вятър под сенките, dospало ѝ се. Вързала тя, както друг път, телето за кръста си, дръпнала се под една круша дребница, произдърпала и добичето да не може да стигне чуждата нива и засумтяла на шарената сянка. Телето пасло що пасло, напасло се и се удряло на слънце. По някое време, къде го намерил един пусти стършел, та го ухапал. Че като пощръкляло онова ми ти лудо теле, че като вирнало опашка и повлякло от три дни заспалата баба Калуда. Пък силно и едро бе пустото! Па я влякло, влякло, та ѝ раздрънкало старите кокали. Хеле, видели хора, притекли се и я отървали. Ала от влаченето ли, от въжето ли, дето я стискало през корема, залежа се баба Калуда и на деветия ден умря.

Но, който я попиташе, докато лежеше, от какво ѝ се случи това чудо, тя все едно и също нареждаше:

— От вампира, ма сестрици, от вампира! Господ да поразии онези хаирсъзи, дето ми сториха тази пакост за пустото гардже! Нека да не

бях го барала! Да беше ми изяло всичките сушилки, ала това чудо да не беше се случвало. Ох, Божичко, защо ме не прибереш, ами ме мъчиш още!

— Какъв ти вампир? — раздумваха я събраните. — Поцъркляло добичето, пък младо и силно, повлякло те.

— Не-е-е-е-е-е! Не е! Не е от стършела! Вампирът пусти го е притиснал и уплашил. Господ да поразии пустата магьосница от Петльово, дето им даде черното петле!

— Оставете я, тя бълнува! — започваха да си думат събраните, като чуваха баба Калуда да приказва за магьосници, за черен петел, за вампир. И си отиваха.

— Дядо Мирчо бе, ами защо баба Калуда не вързала телето за крушата, ами го вързала за кръста, — питахме ние.

— Ха-де! Умът е хубаво нещо, ама който го има! А баба ви Калуда, както ви казах в началото, не беше съвсем с ума си. Пък и защото понякога палави воловарчета й отвързваха телето, когато я видеха да спи под някое дърво. После й се смееха, когато тичаше като луда да го търси. А Пейчо и Дуньо тук нямаха вина. Напусто ги навеждаше баба Калуда.

БАБА ПРОЙЧОВИЦА

Заказах ви за баба Калуда, та ми дойде на ум и за още една изкуфяла бабичка от нашето село. Бог да я прости и царство ѝ небесно, и тя беше много глупава! Ала от глупостта ѝ само тя и нейният добър дядо Пройчо патеха. Но накрая с глупавата си глава и с Дуньова и Пейчова помощ, спечели. Чакайте да ви разправа и нейната история. И тя е голяма и чудна.

Тръгнал веднаж нейният дядо Пройчо за Горна Оряховица на панаир. В торбичката му само хляб и лучец имало, ала в пояса му лежала пълна кесия с пари. Тупал си дядо Пройчо пояса, вървял и думал:

— Лош, казват, бил Хаджи Глигорчо. (Хаджи Глигорчо беше друг чорбаджия от нашето село). Де е лош човекът? Ето на — три години му слугувах, даде ми пари, колкото две млади волчета да си купя.

Така си думал дядо Пройчо и му се чинело, че не върви, ами хвърка.

Ала когато минавал край Кечовия чучур, онзи пресъхналият под село, чул, че някой го вика. Обърнал се.

— Стой, дядо! — махала след него ръце баба Пройчовица.

Дядо Пройчо спрял.

— Харно, че на време се доведох! — каза задъхана и ма пресекулки тя, като го настигнала.

— Казвай, бабо припряна!

— Какво ще казвам! Ще дойда и аз с тебе на панаира. Де можеш ти хубави даначета^[1] да избереш. Кога си купувал ти даначета? А аз кога съм с тебе е друго. Дядото на моя дядо е бил джамбазин^[2], джамбазин още джелепин^[3]. В песните пеят за него. Разбирам аз от добитък.

Посвил устни дядо Пройчо и повел нагиздената баба.

Стигнали на панаира. Тръгнала напред баба Пройчовица, а след нея провлякъл тояжка дядо Пройчо. Вървяла тя, оглеждала се на ляво,

на дясно, спирала се тук-там, попипвала туй — онуй добиче, не харесва.

— Не ти ли напълниха очи някои добичета? — попитал я накрай дядо Пройчо. — Ей тези, дето сега гледахме, са хубави. Само работа чакат.

— Стари са! — отсякла накъсо бабата.

— Не са! — Даначета са.

— Какви ти даначета, бе главо изкуфяла! — креснала бабата. — Леле Боже-е, добре че дойдох с него! Ако не бях, Бог знае какви дъртювци щяха да му наврат в ръцете.

Па като подбрала тя добрия дядо Пройчо:

— Не виждаш ли, че са без зъби, бе спъни буцо! Асла, ти друго не знаеш. Тебе ти дай чужди ниви да ореш и да се спъваш като пиян турчин из едрите буци.

— Имаха! Тебе гаче очите ти недовиждат! — сопнал се дядото.

— Хубаво гледат моите очи! Знам си аз работата! Дядото на моя дядо е бил джамбазин.

— Имаха!

— Нямаха!

Скарали се. Разлютила се оная ми ти баба Пройчовица, хванала дяда Пройча за ръка и право при даначетата. Отворила широко устата на едното даначе, после на другото и без да каже дума, повела назад дяда Пройча. Не искала пред хората да го гълчи.

Ала като го произвела на страна, па като го захванала: — Казвай сега, главо изкуфяла, имаха ли горни зъби!

— Нямаха. Ама всички даначета, па и кравите и воловете нямат горни зъби.

— Млък! — викнала лютата баба. Моят дядо е бил джамбазин. Зная ги хубаво аз тия работи. Света Богородично, майко света, хубаво, че ми науми да тръгна с него.

— Нямат, бабо, — меко казал дядото. — Ако мене не вярваш — да питаме.

— Аз тебе не вярвам, бе глупчо, че хората ли! Никого не ща да питам!

Ядосал се дядо Пройчо. Хвърлил на бабата кесията с белите пари и я оставил.

— Виж, това умно го стори, — рекла бабата. — И добре направи, че си отиваш. А то, какви ли дъртювци щеше да ме накараш да купя.

И тръгнала баба Пройчовица из панаира. Дълго ходила и си думала:

— Тю брей, нито едно младо добиче не довели на днешния пазар. Пък може и да са довели хората, ама са ги продали. Нас няма да чакат. Ама и затова пак Пройчо е виновен. По-рано трябваше да се дигне. Дърто, пък спи като дете!

Ходила — обикаляла, ходила — обикаляла баба Пройчовица, па накрая решила да купи една стара крава.

— Нямам вяра никому, — казала тя. — Дърта не дърта, ще си я заведа къщи, хубаво ще я храня и ще си отвъдя теленца, та да им знай и годините и младостта.

Речено — сторено.

Купила баба ви Пройчовица една, стара крава за половината парички и тръгнала да си върви. Ала когато минала през града, видяла хорските жени да пазаруват. Чукнала се по челото:

— Брей, добре че минах през чаршията, та се сетих. Я чакай за останалите пари да купя памук, прежда, нищелки, вълна и една писана хурка, та да напреда и пресуча, че да се впрегна в стана. Трябва и да се постегнем малко. Листнали сме се с дядото като цигани.

И накупила всичко, каквото ѝ трябвало. На дяда Пройча върнала не знам колко от париците.

Завела бабата старата крава в село.

— На ти сега една дърта крава, — рекла тя на дяда Пройча, — та да ти дойде умът в главата! Който не ходи рано на панаир, това му се пада. Но нищо — успокоила го бабата. — Нищо, че е дърта. Ще ни роди тя тази година теленце, догодина — друго. А може и да близни. Ще си очуваме ние две даначета, та да знаем, че помощници имаме.

Като чул дядо ви Пройчо, за какво е изхарчила бабата парите му, ядосал се и казал:

— Докато не махнеш тая дърта шуга^[4] от къщи, няма да се върна. И отишел, та се главил отново ратай у чорбаджи Глигорча за още три години.

[1] даначета — млади волчета. ↑

[2] джамбазин — търговец на едър добитък. ↑

[3] джелепин — търговец на овни. ↑

[4] шуга — краста. ↑

ЗА ЕДНА КРАВА — СТО

Запорил пак дядо Пройчо широките ниви на Хаджи Глигорча, залял едър пот над чуждите бразди и търпеливо зачакал да минат още три години.

В къщи се не върнал вече. Че тежка била думата му. Като камък. Кажеш ли я — никой не може да я отмести.

А баба Пройчовица, със забита на кръст писана хурка, цял ден скиташе от синор на синор, да дири тлъста паша за дъртата си крава. Ала стара стока закрепва ли се да пасе, като млад добитък. Дърпа тя, скубе едрата трева, нагълща я цяла, па току се умори, присвие се нейде на сянка и започне да я преживя. А баба Пройчовица, като я види да легне, помислюва, че не харесва пашата, изважда хурката и я подкарва друго пасище да ѝ търси. И скиташе цял ден от синор на синор, та нито тя работа виждаше, нито кразата се напасваше.

Тъй мина много време. Смееха се нашенци на баба Пройчовица, късаше се от яд дядо Пройчо. И паднеше ли му път някога край къщата си да мине, заобикаляше я. Дотолкова му бяха отмилели и дом и баба, заради пустата крава...

Един ден дойдоха в село трима таксидиоти. Вие може да не сте чували за таксидиотите. Това са гръцки калугери, които в наше време ходеха от село на село да събират дикизма и харизма^[1] за манастирите. Влязат в село, че като тръгнат от къща в къща по просия. Събират те за Бога, за света Богородица, за света Петка, за всички светии и най-много за себе си. Обещаваха на бедния народ, че ако хариже някой добитък на манастира, ще молят Бога да му прати много берекет в къщата, и така скланяха богобоязливците да ги даряват — едни с овни, други с телци, агнета, шилета, овце, крави, та дори и с волове.

От къща в къща, най-подир таксидиотите се отбили при баба Пройчовица. Видели да преживя крава пред къщата и започнали да се молят да им я хариже.

— Не може, — рекла баба Пройчовица. — Тя ми е едничка и си я чувам да ми откути две волчета, че ако не — дядо ви Пройчо няма да

се върне нивга вкъщи. Знам си го аз него. Уж е хрисим, уже благ, ала каже ли дума — дъбов кол забие.

И разправила на калугерите глупавата баба от игла до конец историята за кравата. Разбрали таксидиотите, че бабичката не е с ума си и че лесно ще я слъжат, та рекли:

— Та, значи, тъй ти рече твойт дядо: „Докато не махнеш тая дърта шуга, няма да се върна вкъщи“. Щом е така, бабо, ти вземи, та

ни харижи кравата. С това хем на дядото си ще угодиш, хем на Господа ще послужиш. А Господ вижда всичко и за едно връща сто.

— Не ща аз сто! Само двечки да рачите да помолите Бог да ми прати, ама млади, на — вземете я!

Нахранили таксидиотите с още един куп обещания глупавата баба и подбрали кравата ѝ.

На другия ден цяло село научи за това. И всички, дни наред, все за това приказваха. Хеле, като научиха, какво са ѝ обещали таксидиотите...

Узнаха за станалото Пейчо и Дуньо, които познаваха хубаво баба Пройчовица, знаеха за нейната крава и за сръдната на дяда Пройча.

— Брей! — плесна се по челото Дуньо. — Как се улучихме този ден на работа из къра! Щяха да си отидат от село, както бяха дошли, гърчолята му с гърчоля, ама на! Другото каквото са взели, халал да им е, ама виж, как хитро са подлъгали глупавата баба, та ѝ взели едничката крава. То можеше да ѝ не роди волчета, ама нали струва пари! Все можеше да прихване някоя пара от нея. Но нали е с хитрост, с хитрост и ние ще им платим! Само че, още сега трябва да тръгнем по следите им. И Дуньо поведе Пейча. Къде ходиха, как научиха, коя посока са поели гръцките калугери — не можах да науча, но ги намерили в едно село да скитат от къща в къща и да лъжат народа. Даже чули с ушите си, как калугерите уверявали простите хорица, че ако дадат за манастира едно добиче, Господ ще им върне сто.

До вечерта те ходили след калугерите. А като се мръкнало, таксидиотите завели събрания добитък при другия, който бил затворен в един стар ъгъл накрай село и се върнали да вечерят при селския поп — грък. Дуньо и Пейчо това и чакали. Влезли те в ъгъла, хванали кравата на баба Пройчовица и я повели. Тръгнал подир нея и другият добитък. И нали кравата на баба Пройчовица била свикнала вечер на ечмена и царевична попара, като навлязла в пътя и угадила, че върви към село, забързала. А подир нея — и другият добитък.

Знаели Дуньо и Пейчо, че кравата ще отведе всичкия добитък у баба Пройчовица, та свърнали пряко през нивите да го причакат пред къщата ѝ, да не би някой да ги види и издаде хитростта им.

Когато видели, че чердата напълнила двора на баба Пройчовица, Дуньо викнал:

— Пейчо, кравата на баба Пройчовица не бива да остава в къщата ѝ, защото ще обърка работата. Улови я и я откарай, та я вържи зад вашата воденица! Дай ѝ малко ярма и бърже пак се върни!

Пейчо не разбрал, защо трябва да лови кравата, но я уловил, направил, каквото заръчал Дуньо, и се върнал.

Па като се запровиквали двамата палавци:

— Ставай, бабо Пройчовицеее, ставай, че Господ ти връща за твойта дърта крава — сто млади добичета! И овни, и крави, и овце, и какво ли не още!

Скочила бабата. Гледа и не вярва на очите си. Па изнесла каквото сенце имала да ги нахрани. Ала толкова добитък изхранва ли се лесно?

На сутринта, ето ги довтасали запъхтени калугерите. По стъпките уловили дирите на добитъка и тук-там, намерили го.

Господ здраве да ви дава, баби! — викнала баба Проичовица, като ги видяла да влизат в къщата ѝ, — че ми сторихте такова добро. Гледайте, колко добитък ми прати дядо Господ за кравата, която ви харизах. Хубаво ми викахте, право ми думмахте, че за едно, Господ ще

ми върне сто. Ето сега целия двор ми напълни със стока. Почакайте да повикам дядо ви Пройча! Ще ви черпи той, като види, колко добитък му е пратил Бог. Па и да вземе грижа да видим, къде ще настаним толкова стока.

Спогледали се калугерите. Ами сега? Какво ще правят с това глупаво бабичище. Единият се сетил и рекъл: — Да вземем и да ѝ върнем кравата и, докато не е дошел дядото, да си откараме добитъка, че не знаем, на какъв човек ще налетим.

Потърсили кравата — няма я. — Ето ти сега друга пакост, — рекли таксидиотите. — Отново се замислили калугерите, па накрая рекли:

— Чуй, бабо, тази стока е чужда. Тя е на манастира и снощи е побягнала.

— Кого ще лъжете? — викнала бабата. — Ако е чужда, защо не е отишла в някой друг двор, ами в моя? Моя си е стоката — не се мъчете да ме лъжете!

Тогава се обадил най-старият калугер и казал:

— Харно, бабо, нека е така, както ти думаш. Само не бива да забравяш, какво ни каза, когато ни хариза кравата. Нали рече, че не щеш сто, а само две млади волчета. Ето ти тези две, прибери ги и хвали Господа.

Дуньо и Пейчо през това време били влезли вече в двора и слушали препирнята.

— Тъй е, бабо, прави са калугерите, — рекъл Дуньо. — Две си поискала, две ще вземеш. Само че ние ще ти ги изберем.

И Дуньо и Пейчо избрали две от най-хубавите волчета, завели ги в обора, па изпратили по живо по здраво калугерите.

Благодарили от сърце таксидиотите на двамата палавци, без да угадят, че всичко те са скроили. И заминали си доволни, че са се отървали само с две даначета.

На другия ден Пейчо и Дуньо завели на бабата и дъртата крава. — На ти я! Господ ти я връща, че е много стара, — казали те, — и вкарали и нея в обора.

[1] дикизма и харизма — подаръци, оброци от богомолците за манастирите. ↑

С ТАЛИГАТА НА ЧОРБАДЖИ МИХАЛАКЯ ОТНОВО В ТЪРНОВО

Макар Хаджи Михалаки да знаеше всичко онова, което Дуньо и Пейчо бяха сторили в Търново и да бе чул за двете волчета на баба Пройчовица, все пак не можеше да прости на двамата палавци за своя син. Ето защо, когато веднаж Хаджията разправяше в кафенето, че ще върви в Търново, и Дуньо и Пейчо му се примолеха да ги качи в талигата си, че и те бяха решили да вървят вече в града да търсят работа, Хаджи Михалаки ги нахока и рече, че той на талигата си хаирсъзи не вози. Дуньо и Пейчо нищо му не рекоха, ала намесиха се стари хора и казаха:

— Не си прав, Хаджи. Нищо лошо не са сторили момчетата. Цяло лято са се бъртали по къра на своите да помагат. И сега за лошо в града не отиват. Работа ще си търсят, та през зимата със скръстени ръце да не стоят. Няма да ти се изяде талигата, а конят ти е здрав — път му дай само. Та качи момчетата да не блъскат до града пеш.

— Не! — креснал Хаджи Михалаки. — Казах вече — не!

Дуньо сбутал Пейча и тръгнали да си вървят.

— Чуй, Чичо Пей, — рекъл Дуньо, като излезли. — Докато старците говореха и Хаджи Михалаки се мръщеше като котка през пости, не зная как, мина ми през ум една приказка. Дядо ли, баба ми ли беше ми я разправяла — не помня — ала хубава приказка е. В нея има една дяволия. С тази дяволия ние утре можем да подмавим Хаджи Михалакия, да му вземем талигата и да стигнем в Търново чорбаджийски, а пък Хаджията да бърhta пеш до града.

Пейчо опулил радостно очи!

— Де да можеш да го сториш! Ще е чудо! Само че, аз ще карам коня. Силен кон е, не е за твоите слаби ръце. На ума ти се покорявам, но на ръцете ти вяра нямам.

— Добре, добре, Чичо Пей, само да не забравиш да си вземеш новите цървули, дето си ги купи миналата неделя. Тъй ще го сторя, че ще ме харесах.

— А бе, то ако е за харесване, аз съм те харесал, ами хайде да вървим да се стягаме, че сутринта рано трябва да се става.

Двамата палавци станали в зори и поели пътя за Търново.

— А, бе Дуньо, — рекъл Пейчо, — че нали уж с талигата на Хаджи Михалаки щяхме да вървим.

— Не бързай, Чичо Пей! Хубавите работи с бързане не стават. Ще вървим до Стойчовата горичка пеш, ако искаме до града да вървим с талига. А до там има-няма километър път.

Като стигнали до горичката, Дуньо рекъл:

— Сега, Чичо Пей, дай ми единия си цървул.

— Цървула ли каза? Че аз до Търново бос ли ще вървя?

— Няма да вървиш бос.

Нали ти казах, с талигата на Хаджията ще вървим.

Па взел Дуньо Пейчовия цървул, хвърлил го наред пътя и повел Пейча напред.

Погледнал Пейчо цървула, поклатил глава и рекъл: „Да става каквото ще! Разбра се тя, Дуньо, че ще ми купуваш друг чифт цървули.“

— Ти върви с мене, па ако потрябва ще ти купя. А сега, дай ми и другия цървул.

— Абе, на ти го, ама да знаеш, че скъпо ще ти излезе возенето до града.

Като подминали стотина-двеста крачки и стигнали до средата на горичката, При завоя Дуньо хвърлил насред пътя другия Пейчов цървул и казал:

— Сега, Чичо Пей, ще се скрием ей тук в този храсталак и ще видиш, че Хаджията сам ще ни докара талигата на това място, ще ни я остави и ще се върне. Само няма да ни рече „заповядайте“, защото снощи рече „не“. Ама ние и без неговото „заповядай“ ще се качим и ще заминем.

— Ями цървулите ми?

— Хаджията ще ти ги донесе в Търново.

— Отидоха ми новите цървули, ама хайде да те послушам и този път!

Минало, що минало, чули отдалеко да пее талигата на Хаджи Михалакя.

Като наближил горичката, Хаджията видял насред пътя един съвсем нов цървул.

— Брей, — рекъл си той, — хубав цървул, ама само един.

Поразгледал се и за другия, па като не го намерил, казал:

— За един цървул не слизам от талигата! — и шибнал коня.

Ала като стигнал при завоя, Хаджията видял другия цървул спрял и рекъл:

— Излязоха един чифт цървули, за ратайчето. Ще са му малко големички, ама ще ги обува с повече навуща.

А през това време Дуньо и Пейчо се метнали на талигата и пуснали коня, колкото сила има, по пътя за Търново.

— Лягай ниско, Чичо Пей! — викнал Дуньо, — та Хаджията да не ни види и помисли, че конят му се е подплашил.

— Това добре, — рекъл Пейчо, ама цървулите, ми отидоха. Нищо. За това, че ще влезем с Хаджийската талига в Търново — давам ги!

— Там е работата, че ние няма да влезем в Търново с талигата, а ще чакаме Хаджията накрай града. Иначе ще му каже ханджията, че ние сме дошли с талигата му и ще си имаме разпавии. Пък може да отнесем и боя. Каймакаминът му е приятел.

Както казал Дуньо, така и сторили. Спрели край Търново и зачакали. След два часа време, ето го Хаджи Михалаки се задал

запотен, изпрашен, размахал в ръце Пейчовите цървули.

Като наближил, Дуньо станал и го посрещнал.

— Добър ден, дядо Хаджи! А бе, какво ти се е случило, та ти се е подплашил конят? Както си вървахме, слушахме зад нас една талига треши — хвърка. Разбрахме с Пейча, че конят се е подплашил, заприщихме пътя и силом го спряхме. Кога погледнахме в талигата, тебе те няма. Бре, — викам аз на Пейча, — погина дядо Хаджия. Прибил го е този луд кон някъде. Па го вързахме ей тука и седнахме да почакаме, дано се зададе някой пътник и го питаме за тебе. Хеле — слава Богу — жив си бил. Добре дошел! На нас пък, дядо Хаджи, друга беля се случи. Пейчо си загуби в път цървулите и се върна да ги търси. Ама чакай! Тези цървули, дето ти ги държиш, мяза да са неговите. Я чакай да свирна на Пейча, че ей го е, къде праши назад по мекия път да ги търси. Ние вървахме донейде по шосето, па свърнахме по мекия път.

Свирнал Дуньо на Пейча, а Хаджията рекъл:

— Негови трябва да са. Наидох ги в горичката. Та тези цървули станаха причина да ми се подплаши конят и да се трепя пеш от там до тука я.

— Тя, каква излезе тогава, дядо Хаджи, — казал Дуньо. — Ние на тебе сторихме едно добро, че ти спряхме талигата, а ти на нас — друго: намери и донесе цървулите на Пейча. Излезе солта, за брашното. А сега, дядо Хаджи, дай ни цървулите и да вървим, че загубихме цели два часа да те чакаме.

— Къде ще вървите пеш! Качвайте се на талигата да вървим заедно, — рекъл Хаджията.

— Да се качим, дядо Хаджи, защо да се не качим, щом ни каниш. То да беше още от село ни качил, хем ние нямаше да вървим пеш, хем ти нямаше да търчиш цели два часа да гониш коня си, ама нейсе. Един ум до никъде не стига. За друг път ще знаеш, че с дружинка по-добре се пътува.

Па се качили на талигата и тръгнали.

— Е, Чичо Пей, видя ли, че на талига ще стигнем в Търново, — пошепнал Дуньо на Пейча. — И нали нямам да ти купувам един чифт цървули?

В ПЛАКОВСКИЯ МОНАСТИР КЛИН ЧОРБА ЗА ТОСУН БЕЙ

Като отишли в папукчийската чаршия, Дуньо и Пейчо разбрали, че няма да могат да намерят работа, защото всичко, което поискал още султанът, било отдавна готово, и чорбаджиите-памукчии държали на работа само старите си калфи и чираци, колкото да вадят папуци и обуца за търновчани.

Не бил в Търново и техният стар майстор дядо Никола. Но когато след два дни се върнал, и те му разправили, за какво са дошли, приел ги на работа, докато си намерят другаде място. „Сам аз, — казал дядо Никола, — ще се помъча да ви настаня някъде и добри думи ще кажа за вас“.

И останали Дуньо и Пейчо при своя стар и добър майстор дядо Никола. Пейчо отишел в работилницата, а Дуньо се навъртал из къщата на майстора да помага на баба Николица.

Ала не минало неделя време и Дуньо чул един еленчанин да разправя в Юсеиновото кафене, че пътьом се отбил в Плаковския манастир и от игумена дядо Софроний научил, че старият готвач на манастира — отец Сисой — умрял. Вечерта бил весел, ял, пил, шегувал се с другите братя, а на утринта игуменът, като не го намерил в готварницата, помислил, че старецът се е успал, и отишел да го събуди. Кога отворил килията и погледнал, дядо Сисой изцъклил очи — умрял. И бил със същата весела усмивка, с която посрещал и изпращал всеки. От сърце се оплаквал много години наред старецът и от него, види се, умрял.

И, как се случило, в манастира нямало нито един брат, който да знае да готви. Дядо Сисой, докато бил жив, не обичал да му се бъркат из готварницата. Всичко си вършел сам. Това дошло добре за братята, и те толкова години не назръщали в готварницата, та от гледане да научат да готвят поне някои прости гостби.

Двадесет дни вече манастирът бил без готвач, и дядо Софроний заръчал на еленчанина да поразпита и, ако му наиде някой готвач в

Търново — да му го прати.

Като чул това Дуньо, начаса намерил Пейча и казал:

— Хайде, Чичо Пей, стягай се. Заминаваме за Плаковския манастир.

И му разправил, какво чул в Юсеиновото кафене и че той казал на еленчанина, че познава един добър готвач и ще му каже още утре да замине за манастира.

— А утре ще отидем с тебе там. Аз ще стана готвач, а за тебе ще помоля дядо Софрония да ти намери някоя кърска работа.

— Че ти кога си бил готвач, та за готвач на Плаковския манастир се готвиш? — попитал Пейчо.

— Че нали толкова време на баба Николица помагам. Тя готвеше за тридесет души калфи и чираци. От гледане съм научил да готвя десетина гостби. Те стигат. А с питане може и още да се науча. С тия гостби ще гледаме да изкараме зимата, а за нататък — каквото Бог даде.

На другата сутрин те се простили с дяда Никола и заминали за Плаковския манастир.

* * *

Когато Дуньо и Пейчо се явили при дяда Софрония и му казали, за какво са дошли, старецът поклатил глава и рекъл на Дуня:

— Не ми хващаш очи, ючаче. Малък си. Виж, за другаря ти ще намеря една работа. Него го бива. Пълни ми око. Ще му дам да пасе манастирските кози, че краката на стария козар, дядо ви Тимотей, се подуват и не може да гони тази вироглава стока.

Но когато Дуньо казал на дяда Софрония, че ще му служи една неделя безплатно, за да види, какво му е готвенето, игуменът се съгласил.

Ала още същата вечер дядо Софроний потупал Дуня по гърба и му казал, че го оставя за готвач на манастира и, ако все така хубаво готви и е послушен, ще му брои до Гергьовден 800 гроша и един кат дрехи.

Ще ме попитате, какво е сготвил Дуньо него ден на братята, че така изведнаж го харесал дядо Софроний. Ще ви кажа. Същия ден братята от съседния — Капиновския манастир — наловили много риба от река Сенокос и пратили пет оки на дядо Софрония. Ето тази риба им наготвил Дуньо. Направил им една риба-плакия, та братята щели да си изпоядат пръстите. Дуньо знаел най-добре риба-плакия да прави. И нали бил тръгнал с късмета си, това му се случило най-напред да сготви. От баба Николица научил да я готви така хубаво. Дядо Никола на именния си ден канел всичкия еснаф от Търново, и баба Николица трябвало да прави много тави с всякаква риба. А и обичал си дядо Никола риба, та често бабата му готвела плакия.

Па като пипнал оная ми ти риба Дуньо, че като наготвил една голяма тава от нея на братята. Пък нали е манастир, зейтин колко щеш! Като й ливнал една ока, станала плакия за чудо. И нали повече от месец братята били без готвач и не били хапвали сладко, като сложили онова ми ти червено вино (пък вино се много сгада с риба), че като му ударили едно ядене! А Дуньо ги гледал, и нещо радостно скачало под лъжичката му.

Щом дядо Софроний го похвалил, Дуньо не можал да си намери място и на часа отишел при Пейча да му каже, какво е рекъл игуменът.

— Ами на мене, какво ли ще плати, дето ще му паса лудите кози?

— Ех, Чичо Пей, на тебе, на мене — все едно. Каквото получим, ще го делим. Нали се наредихме до Гергьовден. Това стига. А тук ядене ще се яде, та ушите ни ще пукат. Манастирът богат, ще се окладем като шопари. Ти разглежда ли, каква стока има по двора?

Само десет шопара грухтят в кочините зад манастира, а отделно има три свини с малки прасенца. Пък кокошки — не питай! Козите и другия добитък го знаеш.

И останали двамата палавци в Плаковския манастир Св. Илия.

Ала на беден човек колко му е късметът! Минало, що се минало, случило се на Дуня бела.

Еленският Тусун бей отивал за Търново и замръкнал при Плаковския манастир. Като видял хубавия манастир, решил да пренощува в него. Задумкали тежката кована порта сеймените, които придружавали бея. Наскачали калугерите, излязъл игуменът да посрещне гостите.

Разположили се ония ми ти турчоля в стаята на дяда Софрония — искат ядене.

Изтичал дядо Съфроний при Дуня и рекъл:

— Дунчо, стягай се, моето момче, че тези поразници ядене искат. Ще изпоядат сума манастирска стока.

— Колко души са? — попитал Дуньо.

— Еленският бей с четирма души сеймени.

— А, само пет души ли са! Тогава не бой се, дядо. Ще ги нахраня, без да заколя нито едно манастирско добиче. Хем ще ядат гостба, дето в живота си не са яли, нито пък някога ще ядат. Но попитат ли те, от какво е, ти кажи, че готвачът ти е нов от Търново и не казва, от какво я готви. Рядка гостба е тя — кажи им. Само за важни гости се прави. А сега иди при тях, та ги почерпи с ракия и гледай да ги забавиш барем час, час и половина. Толкова време ми трябва.

Игуменът се спуснал да черпи гостите с ракия, а Дуньо повикал Пейча, взел един остър нож и го завел зад манастира.

— Сега чуй, Чичо Пей! Ти ще ловиш шопарите за зурлите да не квичат, ама здраво да стискаш, а аз ще им изрежа върховете на ушите и опашките. Обещах на дядо Софрония да нахраня гостите, без да заколя нито едно от манастирските добичета. Ще ги нагостя аз тия поганци с кълцани свински уши и опашки, та и техният Мохамед да ги хареса.

Па изрязал Дуньо ушите и опашките на всичките шопари, изпърлил ги, накълцал ги на ситно със сатъра, накълцал и бели картофи на дребно, сложил керевизови корени, магданос, джоджен и кърска чубрица, па ги сложил да врат. После ги запържил с краве масло и пратил гостбата на гостите.

— Каква е тази манджа, бе папаз^[1]? — попитал боят.

— А че клин чорба я нарича моят готвач, беим. Готви я в редки случаи. Само когато имаме важни гости като вас. И един особен е.

Никога не казва, как и от какво прави това чудно ядене. Запитам ли го, намръщи се и рече:

— Аз съм се пазарил да ви готвя, дядо Софроний, не съм се пазарил майсторлука си да ви казвам. То ако взема да разправам всекиму, как и кое от какво правя, трябва гладен да ходя.

— Прав е! — казал беят и продължил да сърба вкусната чорба.

Яли гостите, наяли се, поблагодарили и легнали да спят. А сутринта рано се дигнали и заминали за Търново.

Като ги изпратил, дядо Софроний тръгнал да обиди манастирската стока. Когато отишел при кочините да погледне шопарите, що да види? — Ушите и опашките на всички шопари изрязани.

Изтичал той да съобщи това чудо на братята и да ги попита, кой може да е сторил това чудо.

Дуньо тогава излязъл от готварницата и рекъл:

— Ние с Пейча ги изрязахме. С тях нахранихме снощи гостите. Клин чорба на турците сварихме. Нали, дядо, ти обещах, че ще ги нахраня, без да заколя нито едно добиче и ще ги нагостя с гостба, дето не са яли, нито някога ще ядат. Та нагостих ги снощи аз със свински уши и опашки, да ме помнят, и самият Мохамед да им завиди.

Че като се залюлял от смях добрият дядо Софроний. Закискали се и калугерите.

— Ами как не квикна нито един шопар, бе Дунчо? — смеейки се питал дядо Софроний.

— За тази работа ще питаш Пейчовите ръчища. Малеее, като цигански клеци са! Ама от най-големите. Той ги стискаше за зурлите, а аз им режах ушите.

Маял се Тосун бей два деня при търновския паша и на третия се върнал в Елена. Още същия ден той повикал своя готвач Емин ага и му казал:

— Днес, Емин ага, ще ми направиш клин чорба.

Емин ага опулил очи.

— Какво пулиш очи? Най-хубавата чорба е това. А до сега ти нито веднаж не си ми правил от нея. Ядох аз такава чорба в Плаковския манастир и, като си помисля за нея, лиги ми потичат. И сега можеха да ми потекат, ама много пихме в Търново, та ме гори за вода.

— Ами аз, бей ефенди, такава чорба нито съм чувал, нито ял, нито пък зная да готвя.

— Тогава толкова ти струва готвачеството, — креснал беят. — Как може манастирският готвач да готви по-хубаво от готвача на Еленския бей? Още сега да се махаш от очите ми! А вие там, ей сеймени, — викнал той на тримата сеймени, които си почивали на сянка, — идете тоз час в Плаковския манастир и ми доведете готвача на калугерите!

Същия ден докарали Дунча в къщата на Тусун бея.

— А бе, защо сте ми довели това хлапе, бе? — викнал Тосун бей на сеймените.

— Това е готвачът, бей ефенди.

— Ха, тъй ли е, бе чоджук^[2]? Ти ли си готвачът на Плаковския манастир?

— Аз, ефенди, — рекъл Дунчо.

— Ти ли ни сготви клин чорба оная нощ, когато бяхме в манастира?

— Яз.

— Ями ти си дете. От где си научил да готвиш тъй хубаво?

— Баща ми, бей ефенди, беше готвач, Бог да го прости!

— Браво и на баща ти, и на тебе! Я сега чуй, моето момче, какво ще те питам. Каж ми право, какво ти плаща игуменът, гдето им готвиш?

— До Гергьовден съм пазарен за 80 гроша и един кат дрехи.

— Аз ще ти дам двойна плата да останеш при мене.

— Че защо да не остана, бей ефенди, да остана, ама имам повече от месец да служа още на дяда Софрония. Да си доизслужи при него, да си получа париците и новия кат дрехи и ще дойда.

— Знаех си аз, че ще вземеш да се запъваш тъй, затова пратих сеймените да те докарат. То, ако папазите не ядат още един месец от твоите гостби — не могат. Ще останеш ти тук, а платата ти от игумена ще взема аз и ще ти я дам. Само едно нещо трябва да знаеш. В мойта къща не може да стои друговец. Яз съм правоверен турчин, и моите хора трябва да носят моята вяра. Затова още днес ще викам ходжата да те потурчи.

— Недей, беим, недей, аго! — замолил се Дуньо. — Много години в една вяра съм вярвал и един обичай съм следил. Няма да мога да пазя вашите обичаи, ни вярата ви да следвам както трябва, че у вас е едно, а у нас — друго. Вие, като влизате вкъщи, изувате общата си и

сядате с шапки, а у нас е наопъки: вкъщи влизаме с обуца, а си сваляме шапките. Вие си пуцате бради, а си бръснете главите, пък ние бръснем брадите си и си оставяме коси. Ние пишем от ляво на дясно, а вие — от дясно на ляво. У нас мъжете носят гащи, а жените сукмани. У вас и жените и мъжете носят гащи, та мъжете изглеждат като жени. Най-сетне, ние имаме толкова празници и всички ги знаем, кога са и всички ги тачим, а вие имате един байрям и го не знаете кога е, а чакате чак от Стамбул да ви кажат.

Всички мислили, че беят ще се ядоса от тия думи и ще накара да накажат Дуня, но той се засмял и казал:

— Ще се научиш, момчето ми, ще се научиш; С този ум, дето го имаш, три пъти турчин можеш да станеш.

Между това започнал Рамазан байрям — Велики пости за турците. Тосун бей наредил веднага ходжата да потурчи Дуня и да започне да пости заедно с всички правоверни. Защото и турците постят, както и ние. Те не ядат нищо, нито пият, докато не изгреят звездите.

Започнал и Дуньо рамазана, ала един ден го уловили да яде посред бял ден в кухнята пържено пиле и го завели при Тосун бей.

— Тъй ли пазиш вярата ни? — викнал разлютен набожният бей.
— Знаеш ли, че за това смърт ти се пада?

— Прощавай, бей ефенди! — казал кротко Дуньо. — Какво искаш от мене? Аз толкова години носих в сърцето си моята, християнската вяра, и я продадох за нищо, та станах турчин. Как тогава мога да пазя твоята вяра, която нося само от няколко деня?

— Изпъдете от къщата ми този дявол! — викнал беят. — От него турчин не става. Не му ща клин чорбата, когато вярата ми тайно ще погазва.

И Тосун бей се прибрал в конака — в пост и молитва да дочака най-големия мохамедански празник — Рамазан байрям.

[1] папаз — поп. ↑

[2] чоджук — момченце (дете). ↑

ЕЛЕНСКИЯТ ХОДЖА ИСКА ДА НАКАЖАТ ДУНЧА СЪС СМЪРТ ДЯДО ХАЛИЛ. СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ

Като научил за постъпката на Дуня, еленският ходжа отърчал при Тосун бея и му рекъл:

— Не може така, бей ефенди! Не даваш добър урок на гяурите. С главата си трябваше да плати този проклет неверник, задето погази закона на правоверните. Иначе Аллах ще излее гнева си върху нас.

Замислил се Тосун бей. А разгневеният ходжа продължил:

— Пусна го ти него без наказание, за да се подиграва с теб и с вярата ни, когато отиде в манастира при папазите. Ти съдиш и ти си знаеш, беим, ала не постъпи добре.

— Прав е ходжата, — рекъл си бейт. — Поне десет тояги на голо трябваше да заповядам да му ударят. Тъй щеше да бъде доволен и ходжата, и юзбашията, който, като чу вчера, че прощавам на хлапето, свъси недоволен вежди.

И заповядал бейт на един сейменин да гледа да не избяга Дуньо до другия ден, докато реши, какво да прави с него.

А на сутринта Тосун бей повикал ходжата, юзбашията и селския чорбаджия Цоно ефенди на съвет, за да накажат Дунча.

Отишел сейменинът да доведе Дуньо. Търсил го тук-там — няма го. Кога надзърнал в готварницата, сварил го да си пърже пиле.

— А бе, гяур проклети! — викнал ядосан сейменинът. — От един час време под шумка те търся, а ти си се сврял в готварницата. Хем ти казах, че бейт ти забранява да идваш тук. Ама чакай! Какво вършиш ти? Ааа, пържиш пиле! А бе, невернико проклети, не чу ли, че у нас на Рамазан байрям е забранено да се яде през деня?

— Че аз моята душа греша, Махмуд чауш, ако това е грях. За път едно пиле си пържа.

Мисля, че задето служих толкова време на бея без пари, ми се полага едно пиле.

— Ее-е, разбра се то, че пиле ще ти изяде главата! Тебе те викат за вчерашното пиле да те съдят, а ти си подлегнал друго да пържиш. Втори път погази закона ни — значи, сега няма да отървеш въжето, макар и беят да има меко сърце. Ала думите на сейменина нито

изненадали, нито стреснали Дунча. Още от вечерта той знаел, какво е надумал еленският ходжа Тосун бея. Всичко му съобщил Халил ага — старият прислужник на бея, който от първия ден обикнал Дунча и по цял ден прекарвал при него в готварницата. Зер, престарял бил той, и Тосун бей не го карал да му прислужва. Държал го в конака си само от благодарност и за размисъл.

Обичал и Дуньо дядо Халила. И често тайничко му правил сладък пилаф, юшмер каша, или му отсипвал от яденето на бея поразвареното месо, че си нямал зъби.

Ето защо, като научил дядо Халил, какво е решил Тосун бей, начаса отишел при Смаил циганина, когото Тосун бей викал да изпълнява присъдите, и му рекъл:

— Смаил, искаш ли да имаш две бели меджедии.

— Где ги меджедиите? — попитал циганинът и очите му светнали.

— Утре Тосун бей ще те повика да удариш десет тояги на едно гяурче. Ти знаеш, че съм стар човек и не обичам да лъжа. Няма вина момчето. Тосун бей вчера добре прецени постъпката му и му прости. Ала ходжата не остана доволен и надума бея да го накаже. Та, давам ти тези пари да бъдеш милостив към момчето. Когато утре го отведеш в стаята, полека слагай тоягите, а аз ще подуча момчето да вика, колкото му глас държи, та агите да мислят, че наистина го биеш.

— Добре, — казал циганинът и спуснал меджедиите в джеба си.

После дядо Халил отишел при Дунча и му разправил всичко.

— Само едно да запомниш, дядовото момче: и да те не боли — викай, дери се, да помислят агите, че те бият. Я сетне ела при мене да

се простим и на добър ти път. А ако ти падне да минеш пак през Елена, отбий се, да ти се порадвам, ако съм жив...

Когато при Тосун бей се събрали ходжата, юзбашията и чорбаджи Цоно, въвели Дунча. Сейменинът донесъл на блюдо и пърженото пиле. Събраните, като видели пилето, потекли им лигите. Но скоро беят и ходжата прибърсали бради и попитали в един глас, кой е заповядал да се донесе това пиле.

— Никой, — казал сейменинът. — Заварих гяурчето да го пържи като отидох да го забирам. Пърже го за път.

Позеленял от яд ходжата, и беят сбърчил чело, поклатил ядно глава и тежко издумал:

— Девет години правоверният носи в сърцето си благодарността, която има към някого. Толкова години той е готов да прощава оногова, който е причина за тази благодарност. Ала това той прави на хора, които разбират от прощка и умеят да я ценят. Но ти излезе неблагодарник. Повтори греха си пред мене и пред закона на Аллаха^[1]. И нека същият този Аллах ми е свидетел, че за хубавата вечеря в манастир исках да ти благодаря и ти наложа най-малкото наказание, което да ти послужи за урок. Ала ти предизвика отново гнева на Бога и пропъди моята милост. Сега ще сърбаш това, което си дробил!

И заповядал да изведат Дунча, докато съветът реши, какво наказание да му се наложи.

— Няма друго, наказание за този гяурин, освен смърт! — рекъл позеленият ходжата.

— Смърт! Разбира се, че смърт! — обадил се юзбашията.

Мълчали само боят и чорбаджи Цоно. А старият Халил треперял до тях от страх и не смеел да издума, защото му било забранено да се обажда в такива случаи.

Дълго мълчал Тосун бей. Най-после дигнал глава и казал:

— Добре! Нека бъде както вие искате. Наказанието да е смърт. Но едно нещо искам аз. В нашата присъда да намесим и Аллаха.

Спогледали се всички. Не разбирали, какво иска да каже боят. А той наставил:

— Присъдата си гяурчето ще получи чрез жребие. На едно листче ти, Едем ходжа, ще напишеш думата „смърт“, а на друго — „свобода“. Ще ги сгънеш и ще дадеш на момчето да изтегли една от тези книжки. Ако Аллах е разгневен от постъпката на гяурчето, той ще поведе десницата му към книжката, на която е написано „смърт“. Ако ли пък постъпката не е стигнала до Всесилния Повелител на правоверните, гяурчето ще изтегли „свобода“. Ето тъй и самият Аллах ще участва в присъдата. Съгласни ли сте?

— Съгласни! — рекъл ходжата, — защото бързо скроил измамата. Решил да напише и на двете книжки „смърт“.

Тъй и сторил. Ходжата станал и отишел в другата стая да напише с гъшето перо на нея бележките. Ала дядо Халил го проследил, надзърнал през прозореца и успял да види онова, което вбесеният ходжа написал. После изтичал при Дунча и му рекъл:

— Дунчо, сега вече не мога ти помогна. Прощавай! Свърши се твоята — и му разправил всичко.

Замислил се Дунчо. И уплашил се много. Но скоро се чукнал по главата и радостно извикал:

— Ура! Намислих! Сега не ме е страх. Нека си пише каквото ще! Има нещо по-силно от лъжата и хитростта — умът. Не бой се, дядо Халиле!

В този момент боят ударил звънеца, за да въведат Дунча.

Пребледнял влязъл след Дуня и Халил ага, молейки се в душата си на Аллах да спаси невинното гяурче.

А Тосун бей станал и казал:

Съветът реши наказанието ти да бъде смърт или свобода по жребие. Ето тук, в тези две листчета лежи твоята присъда. В нашето решение намесихме и самия Аллах. Ако той е на твоя страна, ще те насочи да изтеглиш листчето със свободата, но ако си предизвикал гнева Му, тогава — съдбата ти ще бъде смърт. Ала преди да вземеш листчето кажи си последното желание, защото всички тук сме сигурни, че гневът на Аллах е голям и че друго не ще изтеглиш, освен своята смърт.

— Право е! — обадил се ходжата. — Нека сега каже последната си дума, та да не губим сетне време, че приближава час за молитва.

— Да кажа, агалар^[2], ама не зная, дали ще го изпълните.

— Щем, щем! — казал боят. — Кажи! Може би, ще заръчаш нещо на старата си майка. Само милост не се опитвай да молиш, защото няма да получиш.

— Не ща милост, бей ефенди. Онова, което имам да кажа на старата си майка, ще и го кажа в друг ден, когато отида при нея. Друго искам аз.

Ходжата, като чул тези Дуньови думи, смигнал на юзбашията. А Тосун бей рекъл:

— Казвай, да го чуем!

— Искам, — рекъл Дуньо, — ходжата да дойде и целуне мястото, дето е два пръста над ноктите на дясната ми ръка.

Замислил се боят. Не можал да разбере желанието на Дунча.

Но ходжата изведнаж се сетил, че гяурчето иска да му целуне ръка и то на онова място, което се целува за прошка. Позеленял от яд той, но нямало що. Боят обещал да изпълни последното желание на осъдения. Ала мисълта, че проклетият гяурин ще изтегли непременно своята смърт, го успокоила, и той станал, поел десницата на Дуня, навел се и му целунал ръката.

— Просто да ти е! — прошепнал му Дуньо. После пристъпил към масата, бързо вземал една от книжките, смачкал я в шепата си,

лапнал я и, докато всички се чудели, какво мисли да прави (някои помислили, че е полудял), той сдъвкал листчето и го глътнал. После се обърнал към слисания бей и казал:

— Бей ефенди, аз изтеглих своя късмет. Каквото е отсъдил Аллах — стана. Нека ходжата види, какво е написано на останалото листче. Ако на него е написано „свобода“, значи — чака ме смърт. Ако пък е писано „смърт“, пущай ме по-скоро, че дълъг път ме чака.

Слисал се ходжата, а нетърпеливият бей скочил на крака, грабнал останалото листче, унчоотворил го и радостно обявил, че на листчето е написано смърт, и че гяурчето е изтеглило „свобода“. После се обърнал към Дуня и добавил:

— Аллах е с тебе. Ала гледай да не го разгневиш пак, защото не са безкрайни милостите му.

А Дунчо пристъпил и рекъл:

— С ходжата се простихме. Да се простя и с тебе, бей ефенди, че да вървя.

Па целунал ръка на бея, на юзбашията и на чорбаджи Цоно, прегърнал добрия дядо Халил и си излязъл.

Като вкаменени останали всички. Само дядо Халил тръгнал след него да го изпрати.

[1] Аллах — Бог. ↑

[2] агалар — господари, господа. ↑

ДУНЧО СЕ ВРЪЩА В ПЛАКОВСКИЯ МАНАСТИР СРЕЩАТА МУ С ПЕЙЧА

Дядо Халил излязъл да изпрати Дунча чак накрай Елена. Тук той му дал някои съвети и макар да знаел, че Дунчо не може да стане добър мюсюлманин, дал му една турска книжка и казал:

— Тази книжка ми е подарена от дядо ми Азис. Много набожен турчин беше той. Книжката съдържа 27 молитви и който я носи, предпазва го от зло. Седемдесет години нося аз този молитвеник. Благодаря на Аллаха! Нищо лошо не ми се е случвало. Най-лошият ден в живота ми бе днешният, когато те съдеха. Но и тогава аз горещо молах Аллах да те закриля и стисках до сърцето си това старо молитвениче. И Аллах ме чу. Ти си свободен и днешният час, часът на твоето освобождение, е най-щастливият за мене. Ето ти молитвеничето. То не ми трябва вече. Стар съм — нищо лошо ме не чака вече. Смъртта, която ме дебне, за мен, стареца, е освобождение. Дано доброто, което съм правил тук на земята, надделее и наследя вечния рай — Едема. Нека това книжле и силата на Аллаха те закрилят! Па целунал дядо Халил Дунча като свое чедо и го изпратил.

Дунчо целунал жилестата десница на дяда Халила, благодарил му от сърце и тръгнал. Било към обед. Ала като си плюл на петите, стигнал в Плаковския манастир рано-рано — братята още почивали в килиите си след обед, и манастирските порти били запънати. Дунчо потропал лекичко. Скоро се хлопнала вратата. А малко след това някой откачил тежката канджа на манастирската врата и отворил. Показал се дядо Тимотей — старият козар. Като видял Дунча, той отстъпил изплашен назад. Не повярвал на очите си. Ала когато Дунчо приближил и му целунал ръка, той го прегърнал и дълго не можал да му се нарадва. А Дунчо току се дърпал и питал за Пейча.

— Стана тя, каквато стана, Дунчо, — рекъл накрая старият козар. — Като те отвлякоха сеймените на Тосун бея, всичко се обърна с главата надолу. А най се забърка моята. Тамам Пейчо ми стана заместник, че краката ми с този пусти ревматизъм вече не държат, тебе те грабнаха. Върна се вечерта твоят другар и като научи, че сеймените на Тосун бея са те отвлекли, че като настръхна онова ми ти момче.

— Дай ми, дядо игумене, една пушка, — започна да се моли той на дяда Софрония. — Знам, имаш оръжие в манастира. Дай да ида да освободя Дунча!

Едва го раздумахме.

— А бе, момче глупаво, — думахме му ние, — какво ще сториш с две ръце. Че той, Тосун бей, не е сам. Има хора в конака си, и сеймени го пазят! Какво ще сториш с една кремъклийка пушка?

А той — не, та не! Най-сетне се съгласи. Но след малко, както се беше замислил, като скочи:

— Намислих! Ура, намислих!

— Какво си намислил? — питахме ние.

— Намислих, как ще освободя Дунча.

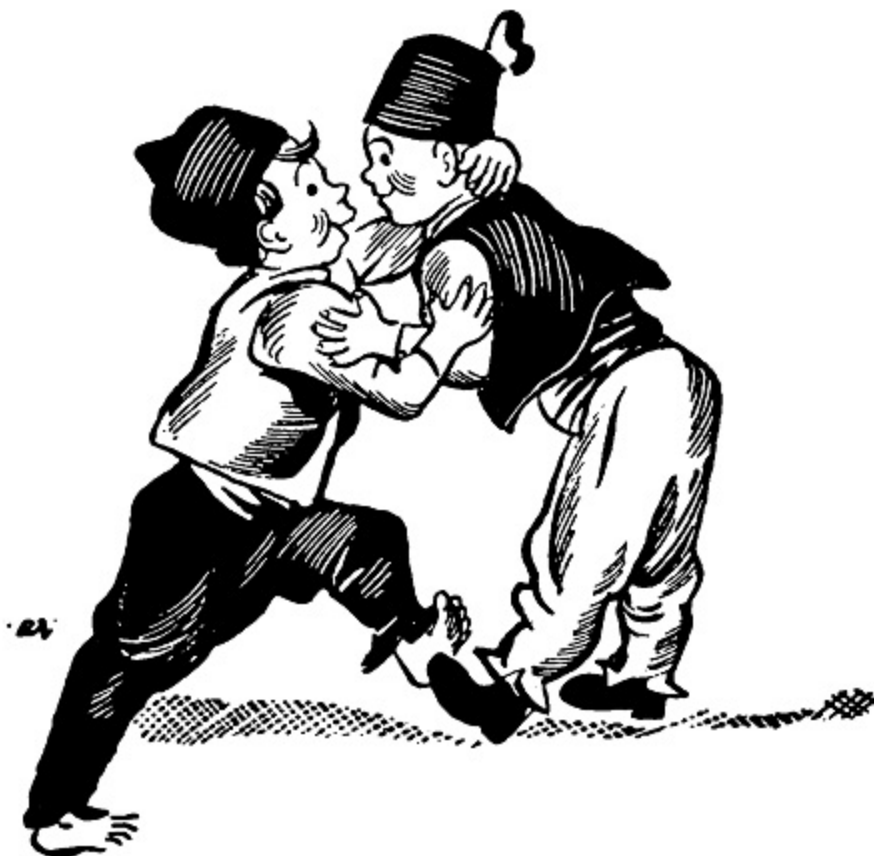
— Как?

— Още тази нощ ще замина за село, ще събера другарите, ще им разкажа, какво е сполетяло Дунча, ще образуваме хайдушка чета, ще нападнем конака на бея и ще го освободим.

Размърдахме пак езици ние да го раздумваме, ала не склони. Грабна козарската торба, целуна ръка на дяда игумена, за да вземе благословията му, и замина. Какво прави, къде ходи — не зная. Изонзиден, като кретах с козите над манастира, Пейчо се изстъписа пред мене, а малко по-настрана — гледам, няколко момчета все негова пор^[1]. Питам го, какво мисли да прави.

— Нищо за сега, — дума той. — Още набавям оръжие за момчетата. С голи ръце няма да отидем. Размислих: калъч и пушки трябва да играят. И — гледам го, днес слезе в манастира и право при дяда Софрония. Два часа време стоя при него. После слязоха с дяда игумена долу при магера^[2], нарами две торби хляб и едно козле от стадото, което днес не изведох на паша, че се облачи и много ме болят краката, и отиде да нахрани момчетата. Надвечер каза, че пак ще дойде. Види се, пак за храна.

В това време някой потропал на манастирската врата. Дядо Тимотей се заклатил с болните си крака да иде да види, кой тропа, но Дунчо го спрял и се спуснал да отвори. А като отворил, що да види! Пейчо! Че като се прегърнали, че като се зацелували. Срецнали се тъй, както истински братя не се срещат. По едно време Дунчо взел да вика:

— По-полека ме стискай, бе Чичо Пей, ще ме удушиш!

А Пейчо го целувал и от радост плачел.

От техните викове наизскачали братята от килиите. Дошел и дядо Софроний. Гледали и се чудели, как Господ е събрал двамата приятели. Зашумяло в манастирския двор като в пчелен кошер. Не могат да се вредят да питат Дунча, как се е отървал, ще стане ли пак готвач в манастира, или ще се връща при Тосун бея.

Дунчо набързо и накратко им разправил, какво му се е случило. Разправил, как го сторили турчин, как го уловили, че яде пържено пиле. Разправил и за ходжата, и за дяда Халила, и за дето го съдили, и как се отървал. Че като прихнали да се смеят всички братя — къннал Балканът.

— Братя българи, по-полека, — рекъл Дунчо, — че нали ви казах за десетте на голо. Само за този смях, дето щях да ви направя, ходжата

и Тосун бей искаха да го платя предварително с десет тояги. Хей, проклет ходжа е тоя Еленският!

Със смях и разправия — не сетили, че е дошло време за вечерня. Старият звънар дядо Прокопий ударил клепалото.

— А сега, братя, всички на черква да благодарите на Бога за днешната радост, — казал Дунчо. — Помолете се и за мен! Аз още не съм достоен да вляза в Божия дом. Че нали промених насила вярата си. Трябва по-напред да се изповядам на дяда Софрония. Ако той ми разреши — тогава.

— Ох, на дядо умното момче! — рекъл игуменът. — Че каква по-голяма изповед от тази, която направи сега пред всички братя. Хайде с нас! Ти не си променил вярата си. Насила са те потурчили. Но Господ ти даде ум да се изкопчиш от неверниците. Сега си при нас, за Божия слава и за наша радост.

И отвели Дунча в манастирската черква и молили се дълго и горещо всички, за да благодарят на Бога за голямата радост, която той им пратил него ден.

Само Пейчо не бил между богомолците. Никой не видял, кога той се измъкнал от манастира и отишел да съобщи на момчетата радостната новина и да ги доведе да видят Асма бея, за когото бяха тръгнали да се жертвуват.

Щастливото освобождение на Дунча отпразнували в манастира най-тържествено. Вечерта заклали пет ярета и до късни нощи се веселили и слушали дългите и предълги истории на Дуня, който заради момчетата на Пейча трябвало да повтори още веднаж. Същата нощ трябвало да се помисли, какво да се прави с четата. Повечето настоявали да се върнат по домовете си и да пазят в тайна всичко онова, което са чули, за да не дойде до ушите на Тосун бея. Но Чичо Пей и момчетата се възпротивили. Не искали тъй безславно да се върнат и станат за смях в селото. Само Дуньо, като всякога, не бързал да се намеси в разправията. Дълбоко замислен, той мълчал. А когато разпратата поутихнала, той вдигнал глава и рекъл:

— Чуйте, братя християни, какво ще ви кажа аз! Прав е Пейчо, прави са момчетата. Не бива да се върнат. Тръгнали са за едно добро дело. Не могли да го извършат, защото всесилният Бог, който вижда къде е правдата, ги е изпреварил. Но това не значи, че злото по нашия онеправдан край е свършено. Голямо е нещастieto на нашите братя. По-голямо става то всеки ден. Турчинът беснее, граби, убива, пали. Нашите будни хайдути сноват из България, а комитетските хора из Румъния денонощно мислят и кроят, как да повдигнат на оръжие народа ни, та да се отърве от агарянското робство. Чух да се дума, че

Хаджи Димитър и Ст. Караджа са минали Дунава и сега водят бой с турчина в Балкана. Онзи ден го чух от добрия дядо Халил. В конака на Тосун бея се думало. Като знаете това, ето какво мисля аз. Докато нашите по-големи братя с оръжие в ръка бродят из Балкана и леят кръвта си за свободата ни, ние можем да им бъдем полезни, било като принасяме тайната поща и оръжието, било като им носим хляб. А можем и по още един начин да им помагаме: като дебнем по селата, къде какви пакости правят турците и чорбаджиите-изедници. Дето можем, ние ще ги наказваме, дето не — ще ги обаждаме на нашите хайдути. Но ние няма да боравим с оръжие. Не сме още за такова нещо. Пък само с пушка и ятаган не се побеждава. Има още едно оръжие — човешкият ум. С ум ще водим бой ние. Как — ще ви кажа, когато трябва.

[1] негова по̀ра — негова възраст. ↑

[2] ма̀гер — готвач на манастира. ↑

КИЛИФАРСКИЯТ ЧОРБАДЖИЯ КРУМЧО ЕФЕНДИ. КРАДЕНОТО МАСЛО ДУНЧО И ПЕЙЧО ОТВЛИЧАТ МАСЛОТО НА КРУМЧА ЕФЕНДИ

Рано сутринта на манастирската врата се похлопало. Всички скочили. Уплашили се, защото помислили, че турската власт е подушила в манастира момчетата на Пейча. Дядо Софроний не дал да отворят, докато момчетата и Пейчо не прескочат зида зад манастира и не изчезнат в Балкана. Но когато отворили, в манастирския двор влязъл Килифарският чорбаджия Крумчо ефенди да предлага на братята масло. Имал събрано две качета. Ала дядо Софроний не рачил да го вземе.

— Имаме си, — рекъл той. — Козе масло си имаме.

Като се върнал дядо Софроний и разправил на братята, за какво е идвал чорбаджията, отец Павел се обадил:

— Че ние нямаме масло, отче игумене. — Хубаво беше да бе го взел.

— Аз такова масло, дето е взето от гърлото на сиромасите, не ям. Ти знаеш ли кой е Крумчо ефенди? Че той лъже бедните българи да им вземе и последната бучица масло уж за Тосун бей Еленски или за Търновския паша, а после отива с ратая си в Търново да го продава и пълни кемера си с жълтици.

Като чул това, Дунчо рекъл:

— Ето ти сега една работа за нашите момчета. Само че ще трябва и аз да бия път с тях до Търново. Па се вдигнал, та при Пейчовата дружина.

— Хайде на работа, момчета! Днес ще направя първия опит в Търново. Разбира се, в самия град ще влезем ние с Пейча и още един — Благой да кажем, защото е по-здрав, а вие ще ни чакате накрай града, пръснати из Св. Гора.

И повел Дунчо дружината през преките пътеки за Търново.

Когато отишли на пазарището, чорбаджи Крумчо още не бил дошел. Ала след малко — ето го дофтасал, стоварил двете качета масло и заповядал на ратая да откара талигата в хана.

Дунчо и Пейчо това и чакали. Те се приближили до чорбаджията и го попитали, какво продава.

— Масло, — рекъл Крумчо ефенди.

— Я да го видим, — казал Дунчо.

А като го прегледал, казал:

— Сега чуй да ти кажем, чорбаджи. Ние сме ратаи на дяда попа от долната черква. Той ни заръча да стоим тука и да му намерим едно-две качета масло, че щял да го праща в Горна-Оряховица на един свой роднина бакалин. Харно, ама сега е в черква, на утринна, та ще трябва да отидем с тебе в черквата, да те види дядо поп и го почакаш до след разпус, да ти плати. А маслото, за да го не носим в черквата и го връщаме пак назад, този мой другар ще го пренесе в поповата къща. Той е вторият ратай на дяда попа.

— Ами за цената? — попитал чорбаджията.

— За цената дядо поп каза да се не пазаряваме. Колкото — толко. Маслото му трябва много, та ще плати и по-скъпичко. Ти няма да

искаш жълтица за оката я!

Съгласил се чорбаджи Крумчо и отишел в черквата.

— А сега, чорбаджи, ти ще чакаш тук, пред женския притвор, а аз ще отида в олтара, да му кажа да се подаде на олтарните врата и те види. Ти щом го забележиш на вратите, изляз напред, покажи се и се тупни по гърдите, за да разбере, че ти си масларят. После, като пустне черква (а то колко остава да пустне), дядо поп ще те повика да ти плати.

Дунчо оставил чорбаджията да чака и право в олтара.

— Извинявай, дядо попе, че ни в туй, ни в онуй време идвам, ама работата ми е такава. Довел съм ти един мой вуйчо. Щракнат е нещо в ума, та съм ти го докарал да му четеш за здраве, че ние в село си нямаме черква. Ето ти една бяла меджедия. Почети му повечко, та дано даде Бог да му мине.

Като видял бялата меджедия, попът, рекъл:

— Че да му чета, бе козум, защо да му не чета. Дано рече Бог да оздравее.

— А сега, дядо попе, покажи се на средната врата да те види вуйчо! Който се тупне по гърдите, той е. След отпуск на черква, моля те, не забравяй да го повикаш и му почетеш. Цялата меджедия вземи, само, дядо попе, повечко му почети. А аз ще отида да посвърша друга работа.

— Ща̀, ща̀, ще му почета. Ти върви си гледай работата!

И излязъл дядо поп на олтарните врати да види болния вуйчо.

Крумчо ефенди, като го видял, изскочил напред и се тупнал по гърдите.

Дядо поп заклатил глава. Значи: „Бива, ще ти чета“.

А Дунчо приближил чорбаджията и рекъл:

— А сега, чорбаджи, аз си имам работа и ще си вървя, а ти, рече дядо поп, да почакаш още малко. Ей сега ще свърши.

Като излязъл от черква, Дунчо бързо напуснал града, намерил Пейча и момчетата, и по същата пътека се върнали в манастира.

Слисал се дядо Софроний като ги видял с качетата масло. А като чул по какъв начин го взели, смръщил вежди и казал:

— Не харесвам постъпката ви! Аз ви казах още отзарана, че крадено масло не искам да влиза в манастира. А сега вие ми носите масло два пъти крадено.

— Ама чакай, дядо игумене, да ти разправя. Вярно е, че ние с хитрост вземахме маслото на чорбаджията, ала ние ще си го платим на онези селяни, от които той го е брал.

— Как ще ги научите, кои са?

— Това е най-лесното. Пратих три от момчетата. Те ще разберат, от къде какво е вземал чорбаджията, и ще раздадем на онези, от които го е събрал, колкото гроша им се полага. А парите за маслото, дядо игумене, ти ще платиш на нас, тъй че в манастира няма да се готви с крадено масло, а с масло, което сме си купили от онези, които са се трудили да го изкарат.

Усмихнал се дядо Софроний. Поклатили глави и другите братя.

— Виж, тъй се съгласявам, — рекъл дядо Софроний. — Ала докато не платите маслото на бедните селяни, няма да готвим от него. А сега бягайте в гората, да не би на връщане чорбаджията да се отбие в манастира и ви види.

— Не вярвам, дядо Софроний, да се върне скоро. Той сега ще ходи да се оплаква на каймакамина, че ще търчат заптиета, ще търсят,

ще разпитват. През нощта, ако мине, ще мине. А ние през това време няма да сме тук, а горе, на козарското пасище. Ще чакаме трите момчета, които пратих в селото на чорбаджията да платят маслото.

— Ами пари като не съм дал.

— Аз им дадох. Нали имам пари. Ти забрави, дядо, платата, дето ми прибра от тебе Тосун бей и от която имам да ти връщам. Че нали не можах да си дослужа. Цял месец и повече имам още да ти служа. Ала, дядо, сега не мога да остана тук. Не бива да оставям другарите си. За мене се вдигнаха те, и аз да ги оставя — не бива. Та ще ти върна от парите, колкото гроша трябва.

— Не бива. То се знае, че не бива. Не трябва да ми връщаш и от парите. Всички в манастира сме доволни от тебе и ни е мъчно, че не можеш и занапред да ни си готвач. Но тъй трябвало да стане.

Дуньо и Пейчо се вдигнали да вървят на козарското пасище.

Ала дядо Софроний ги спрял.

— Чакайте, — рекъл им той, — къде ще вървите, преди да сме си уредили сметката за маслото?

— Това ще направим утре, дядо, когато момчетата се върнат и кажат, че са го платили.

— А бе, аз имам вяра на момчетата. Ще го платят те. Чакай да ви го платя. И на добър час. Пък ако ви се случи да ви потрябва я хляб, я друго нещо за ядене — заповядайте! И дано Бог ви закриля.

Па си взели прощка с дяда Софрония и с другите братя двамата приятели и поели към козарското пасище, да дочакат тримата другари, които заминали да платят маслото.

* * *

Когато свършила черковната служба, дядо поп се показал от олтара и махнал с ръка на Крумча ефенди. Чорбаджията, който бил влязъл вече в черквата и само чакал попа да се покаже, приближил. А дядо поп повдигнал епитрахила, заметнал главата му и разтворил молитвеника да му чете за здраве.

Но слисаният чорбаджия се дръпнал назад и рекъл:

— Какво ме завиваш, бе дядо попе, — ти гаче не можа да ме запомниш. Хем два пъти се тупах в гърдите.

— Нищо, козум, нищо. Господ е добър и ще ти помогне. Само се понаведи да ти изчета една късичка молитва. Ха, понаведи се!

— А, бе дядо попе, каква молитва ще ми четеш! Аз за молитва не съм дошел, а да си прибера парите за маслото. Две качета масло имаш да ми плащаш, а ти си взел молитва да ми четеш. Я по-добре ми начети паричките, че път ме чака!

— О-ле, о-ле! — рекъл на ума си попът. — Много е зле човечецът! Не за една бяла меджедия, а и за десет да му чета — няма да може да се управи. Но парите взех, чакай пак с добро да помъча. И присегнал да го покрие с епитрахила.

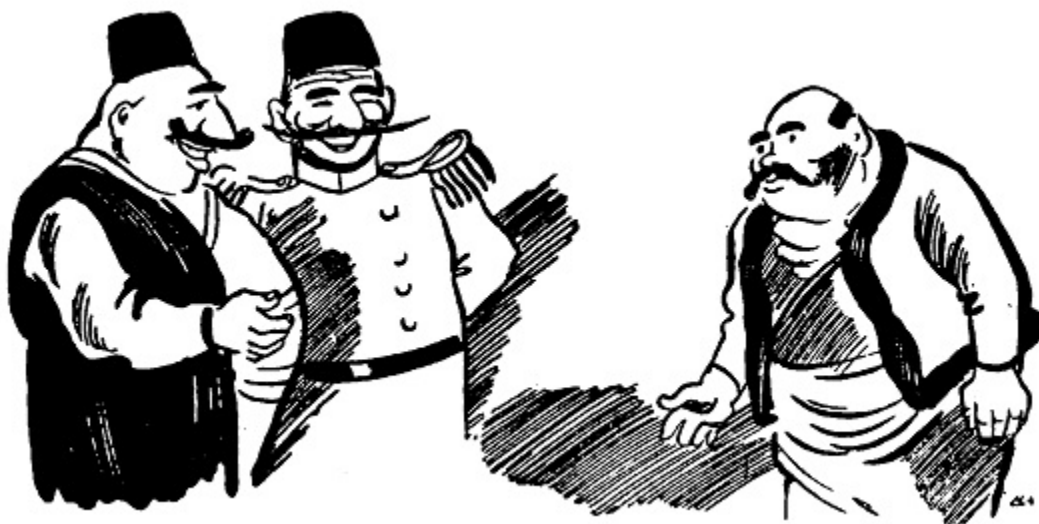
Па като се разядосал оня ми ти чорбаджия, че като се развивал:

— А бе, дядо попе, а бе ти за луд ли ме вземаш, за какво! А бе аз съм масларят, бе, който ти продаде двете качета масло. Маслото го вземаха твоите ратаи и го отнесоха вкъщи.

И разправил чорбаджията на дяда попа всичко от началото до края.

Чак сега и попът и чорбаджията разбрали, че са хитро измамени.

Разтърчал се тогава Крумчо ефенди. При каймакамина ходил, на пашата се оплакал, ала било късно, пък и нито каймакаминът, нито пашата пратили да търсят двамата хитреци, защото него ден тази случка много ги развеселила.

— Чунки, — рекли си те, — той не го е крал, ами седнал да плаче. Браво на момчетата, че са можали. На такава глава, такъв бръснач.

Късно през нощта се върнали трите момчета, които успели да раздадат дадените им от Дунча грошове. Същите донесли новината, че Габерският чорбаджи Нако бил още по-голям изедник. Научили това от един старец, който имал дъщеря, женена в онуй село.

Като чул това, Дунчо рекъл:

— И неговият ред ще дойде. Ще помисля довечера и за него. Ако намисля нещо — утре поемаме към него край.

Дълго стоял Дунчо през нощта и пресмятал, как може да отвлече жълтиците на чорбаджи Нака. И измислил.

ЧОРБАДЖИ НАКО. ДУНЬО ЦИГАНИН- РЕШЕТАРИН КОЛКОТО СЛОЖА, ТОЛКОВА ЩЕ ИЗВАДЯ. ЧОРБАДЖИ НАКО В КЛОПКАТА

Рано на другата сутрин дружината поела към селото на чорбаджи Нака. Тук те научили, кому какво зло е сторил тоя чорбаджия и му пратили хабер^[1] — да престане да граби своите братя българи. Ала чорбаджи Нако от дума не взел, нито от заплахата се стреснал. Нали с турците коляно до коляно стоял в кафенето и с Естем бея от Търново бил голям приятел — не искал и да знае, кой му се кани. А най-вече на парите си се уповавал. Че богат бил чорбаджи Нако. Жълтиците му били толкова на брой, колкото просото в един конски зобник.

Два пъти Пейчо и Дуньо пращали при него нарочен човек, ала окото на коравия чорбаджия не трепнало. А и нямало, как да го накажат. От селото навън не излизал. Да нападнат къщата му — било мъчно. Много слуги държал, и всички били въоръжени. На другите българи турците не разрешавали да имат в къщите си пушки, ама нали той е чорбаджия — нему Естем бей без пари му проводил пушки.

И продължавал да си върши чорбаджи Нако това, което си знаел. Грабил имота на бедните селяни от десет села. И тъй го вземал, че не можеш дума да му кажеш. Услужвал на бедните селяни с пари. Ама как? Имаш, да кажем, болен човек вкъщи, а в джеба си нямаш пукната пара. Идеш при него.

— Тъй и тъй, чорбаджи... — разправяш му мъката си.

— Добре, ще ти каже той, — хора сме, трябва да си помагаме. Само че, обичам честността и точността. Лихва ще ти взема толкова, колкото и на другите, но след един месец си искам парите. Не ми ли ги върнеш, нивата — онази дето е край реката — ще хвъркне.

Нали ти гори главата, помислиш, помислиш, па вземеш.

И нали е земеделец човек, не чака на края на месеца заплата, че да вземе и даде, като дойде време за плащане и не може да плати — хвъркне му най-хубавата нивица...

— Тя иначе няма да стане, Чичо Пей, — рекъл веднаж Дуньо. — Само с хитрост ще излъжем този корав чорбаджия. Ами слушай. Я забери момчетата, па се скрийте в гората под село! Мръкне ли, ще отивате при Гарванов камък и ще го завардвате. Аз ще ида в село предрешен като циганин-решетарин и ще гледам хем да ви доведа чорбаджията, хем да му вземем барем една тенекия от златото.

— Посмали, Манго! — рекъл Пейчо. — Това вече, дето казваш за жълтиците — не го вярвам. Виж — да доведеш чорбаджията — вярвам. Дяволит си, може и да го измамиш. Ама дай ми го ти мене и без жълтиците, ще ти кажа браво. Мале-е-е, като дрът пръч ще врещи в ръцете ми!

Един ден в Габерово влязъл циганин-решетарин и седнал пред високия зид на чорбаджи Маковата къща. Той изсипал от торбата си куп бели камъчета и започнал да ги реди и брои.

Събрали се около него селските деца. Погледали го, погледали, па взели, та му разбутали камъчетата. А той — нищо. Събрал ги и отново ги редял, броял и пресмятал.

Минало се, колко се минало, излязъл чорбаджи Нако. Като го видели струпаните около Дунча деца, пръснали се като пилци. Я решетаринът спокойно продължавал да реди и брои белите камъчета.

Спрял се чорбаджията при него. Я Дуньо реди, смята на глас и глава не дига.

— Какво правиш, циганино? — попитал чорбаджията.

— Какво правя ли, чорбаджи, сметка правя. Да ми излезе само права сметката. И аз ще стана чорбаджия като тебе.

И по-голям от тебе мога да стана. Само сметката ми да излезе.

— Ха-ха-ха! — разсмял се чорбаджи Нако. — Умът ти те лъже, решетарино. По-богат от мене в нашия край няма и няма да има.

— Не те лъжа, чорбаджи. Само едно да имам.

— Какво?

— Парѝ. Много парѝ.

— Ха-ха-ха! — засмял се още по-силно чорбаджи Нако. Е, то се знае, че ако имаш много пари, ще станеш богат. То всеки, който има парѝ, става богат.

— Я се наведи малко, — казал тихо решетаринът, — да ти пришепна нещо.

Чорбаджията се навел.

— Чуй, чорбаджи! Зная голямо имане. Във вашенско е. И клечките, които показват, къде е имането имам и шишовете, с които да го намеря. Едно нямам: парй.

— Ами защо ти са парй? Нали ще извадиш?

— Така ми е казал моят баща, Бог да го прости, че само с парй може да се извади това имане. Иначе, ако вземем да копаям, щяло да потъне вдън земя. Не можах да го попитам, защо с парй. Като ми каза това, затвори очи и умря. Ала изведнаж много парй ми не трябват. Да имам в началото барем пет жълтици. С тях ще изкарам пет. Колкото сложа, толкова ще извадя. След това десет, двадесет и така полека-лека ще ги изкопая всичките. А голямо имане е то. Цял казан. Съгласен съм и да ги деля с някого, който ми даде парй да ги извадя.

— Не вярвам аз на циганин, — казал чорбаджи Нако, — ама щом е за пет алтъна, ще ти дам, само че довечера и аз ще дойда с тебе на мястото.

— Че ела, чорбаджи. Защо да не дойдеш. Нали ми си ортак^[2].

Па прибрал чорбаджи Нако предрешения Дуньо в къщата си, нахранил го добре и дълго с него кроили, по кой път да тръгнат, та да не ги види никой.

А когато си стъмнило хубаво и селото затихнало, чорбаджи Нако и Дуньо минали през задния двор на чорбаджийската къща и през нивите, през нивите — стигнали до Гарванов камък.

— Сега, бай Нако, едно, ще те помоля: да почакаш малко настрана. Като вадя парите, ти не бива да си при мене. Нали ще изрека едни думи, с които ще отключа имането. Тъй де, нали за пет алтъна не бива да издавам такова голямо имане. Виж, друго беше, ако бяхме взели един шиник жълтици. Тогава можех пред тебе да кажа всичко, да извадим от имането един шиник, да взема от него половината и да си вървя. Де е видял циганин половин шиник алтъни. Като взема тях, каквото остане в казана, вземай — няма и дума да ти кажа.

— Е, че изкарай тогава без мене барем пет алтъна, да ги видя истински ли са, па тогава може и цял шиник да донеса с колесника и още тази вечер да извадим всичкото имане.

— И тъй става, — рекъл Дуньо и се запътил към камъка.

Зад камъка лежал Пейчо, а малко по-настрана момчетата му.

— Пейчо, зашепнал му Дуньо, докато не донесе чорбаджи Нако шиника с алтъните, няма да мърдате. Нали чу, какво рекох преди малко? Когато дотътри шиника, ще скочите и ще го уловите.

Докато Дуньо разправял това на Пейча, чорбаджи Нако напрягал слух да чуе, какви са заклинателните думи. Па като не можал нищо да разбере, рекъл на ума си: „Бре, че много думи! Че той и да беше ги казал пред мене, нямаше да ги запомня. Ами нека да донесе алтъните да ги видя, че да бягаме с него вкъщи, да напълня един шиник жълтици, да ги сложа в един козиняв чувал, па да ги кача на колесник, и докато се разсъмне, да извадим всичкото имане“.

А Дуньо измъкнал от пазвата си пет алтъна, овалял ги във влажната пръст, поприказвал си още малко с Пейча, па изтичал при чорбаджията и извикал:

— Виж, чорбаджи, истински ли са?

— Истински, истински, — ококорил учудено очи чорбаджията. От най-истинските са, ами хайде, докато има време, да идем у дома, да докараме с колесника един шиник жълтици и изкараме имането, че утре някой ще види копаното и ще дойде да рови. То и без туй по село се знае, че около този камък има заровено имане.

— Браво, чорбаджи? Хубаво си намислил! Че то, ако вземем да вадим толкова имане по пет по пет алтъна, виделото ще ни свари. Пък чу ли, колко заклинания трябваше да изрека за пет жълтици?

Па забързали за село с чорбаджи Нако.

Като отминали, Пейчо и момчетата наскачали.

— Брей, голям ум, голямо чудо е тоя наш Дуньо, брей! Един ден, дай Боже да се освободим от турците, цар ще го направим.

Минало, колко минало, затрополил колесникът на чорбаджи Нака.

— Всякой по местата си! — заповядал Пейчо, — и никой да не е мръднал. Щом чуете Дуньо да рече — „Хайде чорбаджи!“, ще скочите, ще заградите изедника, а ти, Димитре, да си готов с въжето да го вържеш за дъбичката.

Когато след малко колесникът спрял, и Дуньо рекъл:

— „Хайде, чорбаджи, да свалим шиника!“, Пейчо изскочил с момчетата, уловили чорбаджията и го вързали.

Заковал клинци чорбаджи Нако от страх. Разбрал измамата, ала нямало накъде.

— Стояне, я бърже запали фенера, — викнал Пейчо, — да видя тоя непрокопсан българин, дето род продава и сиромаси обира, за да благува! И дето от дума не рачи да земе!

— Ти ли, бе турско мекере, разплакваш бедните селяни на толкова села! Не стига ли му на този беден народ поганското тегло дето тегли, ами и ти, — креснал Пейчо и измъкнал габровския нож.

Но Дуньо го спрял.

— Не барай човека, Чичо Пей! Нека си живее. Яз съм сигурен, че като видя ножа, умът му дойде в главата. Има едни такива хора. Докато не видят лошото, от лошото се не отказват. И — ако в един месец не върне заграбените ниви на всички бедни българи, нека види какъв ще му е краят. А шиника със златото, чорбаджи, ще вземем ние.

Сега го отвържете и със здраве. И дано е запомнил всичко, което му казах, та да не става нужда пак да идваме да му го повтаряме.

— Ха, целувай ръка на мене и на всички момчета да ти простим, бе турско мекере! И се махай от тук, че както ми трепери ръката!... — креснал му Пейчо.

Само Дуньо не дал да му целуне ръка чорбаджи Нако.

— От мене ще търсиш прошка, — казал Дуньо, — когато науча, че си върнал земята на бедните селяни. И запомни: Не сториш ли го — такъв капан ще ти скроя, че нивга не ще се отървеш. Хубаво го помни!

На другия ден чорбаджи Нако не отишел в кафенето, с турците кафе да пие. Той разпратил свои хора по село да му повикат онези, на които бил заграбил нивите.

Цял месец вървели хора от селата, чорбаджи Нако да им обажда, че им връща нивите. И всекиму давал за спомен по една жълтица от скътаното злато.

И тъй се променил, че дошел ден, български комити в къщата си да прибира.

Даже Дуньо и Пейчо с момчетата си веднаж нощували у него.

[1] хабер — вест, предупреждение. ↑

[2] ортак — съдружник. ↑

ДРУЖИНАТА НА ПЕЙЧА И ДУНЯ В ЛОВЕЧ ПЕНЧО И ДУНЬО ОТВЛИЧАТ КОНЯ НА МУРАД КЪР-АГАСА

След като взели жълтиците на чорбаджи Нака, Дуньо и Пейчо забрали момчетата и се оттеглили в Балкана. Тук Дунчо казал:

— Чуйте, момчета! Тези пари, дето ги взехме, не са наши. Те са народни пари и трябва за народно дело да ги дадем. Ето защо утре ще вървим в Ловеч. Знам, че най-често Левски там се навърта. Ще изпитаме в коя къща се отбива, кои му са помощници, и ще дадем тия жълтици да ги употреби за делото.

Ала като стигнали в Ловеч, научили, че Левски заминал по бърза работа в Гюргево и скоро няма да се върне, защото бил болен и лежал на легло в кръчмата на Дочо Царски — свърталището на хъшовете. Научили още, че апостолът се разболял, защото изминал много път пеша в пек и дъжд.

— Щом е тъй, — казал Дунчо, — ще продължим да си вършим нашата работа, а парите ще закопаем някъде. Когато научим, че се е завърнал, пак ще отидем в Ловеч.

И тръгнали към Плевенско. Но като наближил Горни Дъбник, Дунчо разпратил момчетата по околните села да идат и разучат, къде как живее българското население. Да разберат, кои са золумджиите, та да размислят, къде как да действуват. Останали на поляна само той и Пейчо. Те избрали за себе си голямото село Горни Дъбник, но реши ли да слязат в него привечер, когато народът се прибере от работа.

Ала като минало час време, откъм Плевен се задал Мурад Кър-агаса на хубав кон. Той видял Дунча и Пейча да лежат край пътя под една дъбичка. Спрял се и ги попитал, защо лежат тук и на къде са тръгнали.

— В Дъбник отиваме, — казал Пейчо.

— За там отиваме, — обадил се Дунчо, — ала ни е страх да вървим сами, та чакаме да почнат да се прибират селяните и да тръгнем с тях.

— Че от какво ви е страх?

— От кучетата.

— У, страхливци! — казал Мурад ага. — Мустаци са ви порастнали, а от кучета ви е страх. Я си отсечете по една тояга! Куче няма да припари до вас.

— То да си отсечем, бе ага, ама си нямаме нож.

— Ето ви нож, — казал агата, и подал на Дунча един голям нож.

Дунчо го взел, повикал и Пейча и навлезли в гората. Но след малко Дунчо се върнал.

— Защо се върна? — попитал агата.

— Ами не можем с един нож двама да сечем, я. Рекох да не ходя напразно и аз, само да си дера дрехите по драките.

А през това време Пейчо започнал да дялка из гората. Дялкал дълго и ха да се върне, ха да се върне — не се връща. Агата чакал спокойно и си почивал под сянката. Но конят му нетърпеливо биел копита в земята и хапел юздата — искал да върви.

— Ей, гяур! — казал по едно време турчинът, — я иди потърси другаря си. Няма да го чакам до довечера. Колко време ще сече две тояги?

— Не смея, аго, — казал Дунчо. — Страх ме е. Гората е пълна със змии.

— У-у-У, не сте хора вие, гяурите, а зайци! — ядосано казал агата. — Я подръж тука коня ми. Змии имало! Не смеел!

И Мурад-ага навлязъл в гората да търси Пейчо. Тук Пейчо, там Пейчо — няма го. По някое време на една суха дъбичка зачукал кълвач. Агата помислил, че Пейчо сече там, и тръгнал нататък. Ала кълвачът се изплашил, подхвъркнал навътре и зачукал на друго дърво. Тръгнал нататък и агата. Че тук, че там, кълвачът го отвлякъл навътре.

А през това време, скритият наблизу Пейчо се измъкнал на пътя, качили се с Дунча на нетърпеливия кон и полетели нагоре към поляната в Балкана...

Когато през нощта момчетата се върнали, Дунчо казал:

— С този кон тук не бива да оставаме. Пък и щом казвате, че в тоя край вече нямаме работа, ще се върнем надире и ще поемем към Ловеч. В града ще се отбием да оставим коня в къщата на Яким

Шишков, за да го предаде на Апостола, когато се върне, да не блъска
тъмнините пеш.

ДИШ ХАКА БЕЙ

Когато отишли в Ловеч, научили, че в село Ягнево беснувал някой си турчин Диш Хака бей. Той не бил никакъв бей. Тъй му, думали на прякор, а той си бил един прост и лаком турчин, ама от най-простите! Защо го наричали така, ще видите ей сега.

Научил се тоя Диш Хака бей, през ден през два, да яхва коня си и да ходи в Ягнево. Отсядал в някоя българска къща и започвал като господар да нарежда и иска, софра да му слагат, с печени пилета и кокошки да го гощават. И да се задоволявал само с това изедникът, както и да е. Но след като се нааяждал, искал от българите и „диш хака“ да му плащат. Знаете ли, какво е „диш хака“?

— Не знаем, — отговаряме в един глас ние.

— Тогава слушайте да ви разкажа. Турците до толкова свикнали да обират раята, че след като се нааяждали до пукване, искали от бедните българи да им плащат, че си хабили зъбите. Проклетници проклетни! Не стига, че изпояждали най-хубавите кокошки и пилета на българите, ами и да им плащат отгоре! Ето на, тия пари, които турците вземали, че си хабели зъбите в тлъстите кокошки, наричали „диш хака“, което ще рече — зъбно право.

Най-прочут по взимане на „диш хака“ бил ей тоя на турчин от Ловеч, който се отбивал в Ягнево. По един и по два пъти изредил той българските къщи и сума пари диш хака взел. Това накарало българите да го кръстят Диш Хака бей, защото малцина знаели истинското му име. Пък и никой не смеел да го запита, че бил един лют, грозен и страшен — да го не погледнеш.

Отсядал Диш Хака бей за обед в една къща, а за вечеря в друга, нааяждал се като на Гергьовден и искал скъпо и прескъпо да му плащат, че си хабил зъбите. Пък зъбите му били като тесли, камъни да гризат няма да се изхабят. Намерил си значи, проклетникът, лесен занаят, хем да го хранят като владика, хем пари отгоре да му плащат.

Пък бил лаком, лаком! Ядел колкото пет души и каквото му се пощявало, искал. Не му ли го намериш и сложиш на софрата — гърбът

да ти е здрав. Биел — и не гледал къде!

Онзи българин, който разправял на Дуня и Пейча за Диш Хака бей, казал:

— Още като прекрачи прага на къщата ми, започна да нарежда:

— Я ми уловете едно-две мартенски пилета! Имате ли хубаво масло?

— А че, нямаме, аго, — думам аз.

— Нямате ли? Ще поискате от съседите. Кои имат овце? — Геговци.

— Тогава от Геговци ще вземете. И да не се стискат им кажете, а повечко да дадат. Мартенските пилета са хубави, когато са пържени в много масло. Така ги обичам аз. От маслото кожата им се зачервява и хруска като сусамова халва.

И започнал тъй да разправя лакомият турчин и да преглъща лигите си, че ще речете — пилетата са пред него.

Разтичахме се ние обед да му приготвим. А житото в полето прегаря, зърното се рони. Но турчин гледа ли ти това. Той си знае своето. Оставихме ние сърповете, които бяхме нарамили да вървим да жънем, и едни се спуснахме из широкия и разграден двор да подмавим пилетата и уловим някои, други побързаха у Геговци за масло, трети се заловиха огнището да накладат, вода да греят.

А Диш Хака бей поиска да му постелем нова черга под ореха, че сянката му е дебела, и да го оградим с четири-пет възглавници. Па се изтегна да чака и засмука дългия си кехлибарен чибук.

Но пак не забрави да нарежда:

— Ами мед имате ли?

— Нямаме пчели, аго.

— Че какво ще е това ядене без мед? Где сте чули и видели турчин да се наяде сладко, ако отподире не си заслади с медец. Вие сте рая и трябва да знаете, как да угаждате на вашите господари. Мед да си имате всякога въщи. От друго село ще купите, но трябва да имате за такъв ден, когато гост като мене ви дойде в къщата. Виждал съм да хабите това хубаво ядене за бабини деветини: пити мажете за шарка, раздавате за умрели, за живи и за какви ли не дивотии. За господарите само трябва да пазите сладката гостба на Аллаховите мушици. Цяла пролет те тичат да берат мед, защото знаят, че господар ще го яде... Запомнете тия мои думи!

Тъй нареждал турчинът, а българите навеждали глави, тичали насам-натам и от ума им не излазяло желанието на турчина — мед да му намерят...

Като чули всичко това, Пейчо и Дуньо настръхнали.

— Маслото ще му светим още утре на тоя изедник, — викнал позеленял от яд Пейчо. — Само да ни падне!

— Ами, Чичо Пей, — обадило се едно от момчетата, — чу ли, какво каза човекът?

— Какво?

— Голям, силен и страшен бил Диш Хака бей.

— По-хубаво е, когато е голям! Нека да има, къде да налагам дебелията си тояга. Ти знаеш ли на широк гръб как приляга дебела тояга?

А Дунчо, както всякога, мълчал и мислил.

Същата нощ дружината преспала в дребната гора над Ягнево, а на сутринта Дуньо и Пейчо слезли в селото да разпитат, дали Диш Хака бей не е случайно там.

— Няма го, — казал старият овчар дядо Драган, при когото се отбили да питат. — И вчера не е идвал. Но, де да е, ако не днес, утре е тука. Той не се бави повече от три дни. Изпие ли парите, които взема от нас за зъбите си, поизгладнее ли, ето го — иде. И на която порта хлопне, от прага започва да нарежда, какво да му заколят и с какво да го нагостят.

— Ще го чакаме! — рекъл Пейчо. — Докато не го пратим при Аллаха да му каже право, за кого пчелите берат меда, няма да си идем оттука.

— Чичо Пей, — рекъл Дуньо, — да се не притесняват момчетата, я иди при тях и им разправи, какво сме научили и че ще останем тука, докато дойде турчинът. Аз ще постоя още малко при дяда Драгана. Има да го питам нещо. След час време съм при вас.

Като заминал Пейчо, Дуньо рекъл на дяда Драгана:

— Дядо Драгане, имам една молба към тебе.

— Казвай я! Ще ѝ намерим леснината!

— Трябват ми едни клещи.

— Клещи ли? Кой ли по село ще има такова нещо? Чакай да помисля!

Мислил дядо Драган, напрягал ум — нищо не намислил.

— Освен да тръгна от къща на къща и да питам, — рекъл накрая той. — Все ще намеря някъде!

— Много дълга ще стане така, дядо Драгане. Пък и може да не намерим такива, каквито ми трябват, — казал Дунчо. — Ами чуй! Имате ли в село ковач?

— Имаме, как да нямаме.

— Ха, той ще свърши тая работа. До обед ще ни изкове едни.

— Не ми се вярва! — рекъл дядо Драган. — В голяма работа е сега: сърпове точи, палешници клепе, пък и негова кърска работа го е потиснала. Нивите му презряха и трябва да ги жъне.

— Ще я свърши той и ще подскочи, като види, колко ще му платя за тях.

Отишли при ковача. Отначало той не искал да ги направи, но когато Дуньо му пуснал в черната шепа десет гроша, ухилил се и се заловил да ги прави.

— Нали разбра хубаво? — казал Дуньо. — Ще ги изковеш малко закривени, като орлов клюн, и вътрешното ще назъбиш, та да не изпушат.

— Разбрах, разбрах! — казал майсторът и продължил да надува меха и навира по-дълбоко в огъня желязото, от което смятал да кове клещите.

Дуньо се върнал при дружината, но нищо не им казал за клещите. Бил решил да изненада и зарадва другарите си.

Същия ден, по обед, Дуньо слязъл в селото, прибрал клещите и тръгнал да се връща. Но когато изкачил хълма над селото, видял, че по пътя откъм Ловеч иде конник. Спрял се и започнал да се взира, за да разбере — яздачът турчин ли е, или българин.

— Турчин е! — извикал изведнаж Дуньо. — Диш Хака бей ще е! Огладняло е, кучето.

И наистина, когато конникът наближил, Дунчо хубаво разпознал в него турчин. Но дали бил чаканият Диш Хака бей, той не можел да знае, защото не го познавал, та се върнал надире и право у дядо Драгана.

— Дядо Драгане, дядо Драгане! — викнал той. — Тръгвай след мене! Ела да ми кажеш, дали турчинът, който се е задал по Ловчанския път, не е Диш Хака бей.

Дядо Драган станал и забързал към височината, от която се виждал пътят за Ловеч. Впил очи нататък, накъдето му посочил Дуньо. Дълго се взираше като орел в дребна плячка. После изведнаж викнал:

— Той е, проклетникът! Нали яха чер кон?

— Чер е! — рекъл Дуньо.

— Той е, гладникът! На коя ли къща стопаните тая нощ няма да подвият крак, вечеря да му сгадат, да го поят и му прислужват, докато се умори да яде и пие. Кои ли снощи лош сън са сънували!

— Тази нощ ние ще шетаме на Диш Хака бей, дядо Драгане. Ти май забрави!

— Не съм забравил, момчета, не съм! Ала какво можете да сторите вие на тоя бабаитин^[1]? Че той ще ви изтръшка като зелени дини в земята. Як турчин е. Малко са онез, които ще се наемат да излязат насреща му. Вие шега си биете, ей!

— Там, където силата не стига, умът иде на помощ, дядо Драгане! Повече с ум и хитрина побеждаваме ние.

— Я бе, ум, ум, ама сила е това — не е шега... Но нека да е на вашето. И Господ да ви е на помощ. Па гледайте както се закани твоят другар (Пейчо ли му беше името?) да го пребиете в село, та сетне турците живи да ни изгорят за един келав читак. Ще гледате вън от село да го извардите. Чуваши ли! Там, каквото искате, туй го правете.

— Не бой се, дядо Драгане! И за това сме се погрижили. Бъди сигурен, че турчина няма да убием, макар и да можем. Ще си го оставим жив, но той никога вече няма да дойде не само във вашето

село, но и в никое друго село не ще иде, нито някога за диш-хака ще помисли!

Опулил очи дядо Драган. Нищо не можел да разбере. Помислил, поклатил глава, па казал:

— Я бе, вие ако можете да го отвлечете в Балкана, я най-хубаво му отрежете брадатата глава! Чуй дядо ти Драган да ти каже една умна: „Свиня, дето рови, рилото ѝ да отрежеш, пак ще рови“!

— А пък аз ти казвам, че няма и да помисли вече, — казал Дуньо и добавил: А сега, дядо Драгане, ще те помоля за още една услуга. Аз ще отида да обадя на момчетата, а ти сляз в село да научиш, в коя къща ще отседне турчинът. Научиш ли, гледай някакси да пришепнеш на домакините за нас и им кажи, че сме заръчали хубаво да нахранят бея. Да му пригодят както той иска, и с повече вино и ракия да го напоят. Вземи тези пари! Дай ги на хората, за да могат да купят всичко, каквото Диш Хака бей пожелае. Ха, щях да забравя! Пепелта от лулата, дето я допушваш, не хвърляй, а я изсипи и свий в едно листо! Дай я на домакините да я сложат във виното, от което ще пие турчинът. Тютюневата пепел упойва, и той рано ще сложи глава и ще заспи. И още едно. Ти си овчар. Имаш кози. Наскуби малко козина, надроби я на ситно, да стане като мерудия, па я дай да я турят в яденето, с което ще гощават Диш Хака бей. Яде ли турчинът от тая козина, посред нощ ще го заяде такъв корем, че час по час ще тича на двора. Ще излезе той веднаж, дваж, триж, па като види, че не може само да влиза и излиза, ще седне нейде вън да почине. Хладът ще го унесе в сън. Тогава ние ще се хвърлим отгоре му, ще му запушим устата, ще го вържем, момчетата ще го грабнат и ще го понесат към Балкана. Вън да го уловим е по-добре. Нека не разбере, че работата е нагласена.

Каквото наредил Дуньо, това и сторили. Ял, пил турчинът и към първи петли заспал. Не минало много време — присвил го корем. Повдигнал с мъка натегнала от виното глава и изскочил като луд на двора.

Приклепнал тук, приклепнал там, отмалял. Свил се на две от болка и се подпрял до хамбара. От свиването коремът му, види се, се позатоплил, болката попреминала и турчинът се унесъл в сладка дрямка. В това време дружината на Пейча и Дуня, която се била спотаила в двора, се присламчила. Хвърлила се върху турчина. Пейчо с голяма кърпа така добре запушил устата му, че той можел само да ръмжи. Но като го уловил за гърлото и ръмженето спряло. Дуньо и другите момчета го вързали здраво, извели коня му, привързали го върху него и го подкарали нагоре към Балкана.

Докато стигнат височините, станало светло, и турчинът отрезнял. Вървели още много. Навлезли в една дребна и гъста гора.

— Спрете тук! — заповядал Пейчо. — На това место ще изповядаме бея. Тук е доста високо и Аллах ще го чуе! Сваляйте го от коня!

И той започнал да запрята ръкави. Турчинът, щом видял косматите ръчища на Пейча, прежълтял като гонен от смок. А когато видял тоягата му, избледнял като месечината, която още не била залязла. Бавела се, види се, за да погледа и тя, как ще изповядат Диш Хака бея.

А Дунчо се засмял и казал:

— Чуй, Чичо Пей! Няма защо да бием човека. Стига му страха дето бра!

Като чул Диш Хака бей тия думи, пред очите му светнало. А Дунчо наставил:

— Каква вина има той? Само зъбите му са виновни! Те искат да дъвчат печени кокошки и пържени пилета; те се хабят и искат да им се плаща диш хака. Ето защо, аз казвам, да накажем тях. Ще ги извадим и толкова. Защо да страда за тях бей?

И той измъкнал клещите.

— Виждате ли ги? Нови са. Нарочно за зъбите на Диш Хака бей съм ги правил. Десет гроша броих за тях.

Дружината ахнала, като ги видяла, а турчинът изтръпнал. Пейчо толкова много се зарадвал, че хвърлил тоягата, спуснал се, прегърнал Дунча и рекъл:

— Ей, Асма бей! Видя ли защо те обичам аз тебе! Пустият ти ум цена няма. Каквото кажеш — все е умно! Но чуй! Зъбите ще вадя аз!

— То се знае, че ти! — усмихнал се Дунчо. — Нали тейко ти се занимаваше с вадене на зъби. Ти по си виждал, по знаеш. Па и здрави ти са ръчищата. Изведнаж и без ох ще ги вадиш. Нека не мъчим много бей. Най-сетне той бей, и аз бей — трябва да се защитаваме. Мъчно ми е за него, — усмихнал се отново Дунчо, подмигнал на Пейча и му подал клещите.

Момчетата се спуснали, смъкнали турчина от коня, уловили го здраво и викнали:

— Хайде, Чичо Пей, да ти видим майсторлука!

Луната слязла още по-ниско и надникнала зад върховете на младите буки, а Пейчо щракнал клещите и рекъл:

— Отваряй лакомата си уста, бе кучи сине, за да узная, изяла ли е половината пилета на селото, или не е!

Отначало турчинът не искал да зине, но когато Пейчо заповядал да наврат в устата му едно дърво, за да я разтворят, Диш Хака бей започнал да се моли и зинал.

Защракали клещите, рукнала кръв. Зъб след зъб вадел Пейчо и ги хвърлял на поляната. Пъшкал, охкал Диш Хака бей, докато в устата му не останал нито един зъб. Премалял от болки, турчинът загубил сваяст. Пейчо и Дуньо му увили главата с чалмата и останали да чакат докато дойде на себе си.

Когато турчинът се съвзел, Дунчо му рекъл:

— До сега, аго, ти беше Диш Хака бей. Днес, без вода, те прекръщаваме — Дишшис бей.

— Знаете ли, какво значи Дишшис бей?

— Не знаем, дядо Мирчо!

— Дишшис бей ще рече — Беззъбият бей.

— Отърва главата си, — наставил Дунчо, — но ако чуем, че пак си тръгнал по селата да обираш беззащитните наши братя, тогава — Аллах да ти е на помощ!

Ако умееш да разбираш от една дума — разбери! Ако не — направи си нови дрехи и се пригответи за втора и последна кръщавка. И друго: да не чуем някому да се оплачеш, или на ягневци лошо да сториш.

Па отвързали турчина и го пуснали да си върви...

Уж никой не знаел, какво е направила дружината на Пейча и Дуня нея нощ, пък още на другия ден в Ягнево научили всичко. Види се, турчинът се оплакал пътьом някому. Мълвата бърже тръгнала по къра. На третия ден стигнала до всички околни села, че дори и до ушите на Ловчанския каймакамин.

— Ха-ха-ха! — друсал от смях големия си корем каймакаминът, като му разправяли. — Браво на гяурчетата! Умно са го измислили. Нашите кадии^[2] мислят и налагат наказания, ама не зная някой да е измислил такова справедливо наказание. Браво! Да ги имам аз тия момчета за кадии в Ловеч, золумджия^[3] няма да остане.

Каймакаминът бил иначе много мързелив човек, но като чул за случката, отишъл чак в къщата на Диш Хака бея да го види и научи повече за станалото.

Диш Хака бей лежал завит презглава и пышкал. Като чул, кой е дошъл да го навести, размърдал се, отвил глава, която била цяла подута, станал и помъчил да отвори кръвясали очи. Но само погледнал високия гост и пак ги затворил. Каймакаминът разбрал, че сега не може да приказва с болника и си отишъл.

А за случката се чували все нови и нови неща.

— Чакай, — рекъл си един ден каймакаминът, — да пиша за тази случка на Търновския каймакамин, та да се посмее.

Търновският каймакамин, като прочел, че Чичо Пей и Асма бей са онези, които вадели зъбите на Диш Хака бея, изведнаж си спомнил за двете българчета, чираците на майстор Никола. Спомнил си и за Поликсеновите гъски, и за маслото на чорбаджи Крумча, и за Юмера циганчето. Па се вдигнал и право при Търновския паша — да му разправи за Диш Хака бей.

— Браво! Браво! — гладил брада пашата, докато му разправял каймакаминът. — Чакай да напиша писмо на великия везир^[4] да се посмее и той и да си вземе поука, как трябва да се наказват ония, които не изпълняват законите на султана.

Великият везир пък казал на султана. Тази новина толкова много развеселила строгия султан, и справедливото наказание, което Дуньо измислил за Диш Хака бея, толкова много му харесало, че седнал и писал на пашата в Търново да прави, да струва, но да вземе за свои съветници тези българчета.

[1] бабаитин — юнак. ↑

[2] кадии — съдии. ↑

[3] золумджия — пакостник. ↑

[4] велик везир — министър-председател. ↑

МОЛИТВЕНИЧЕТО, КОЕТО ПРАВИ ЧУДЕСА

След като наказали Диш Хака бея, дружината тръгнала за село Сливово, гдето трябвало да преспи и на сутринта да поеме за Плаковския манастир. Тук те смятали да си набавят храна, че като се улинали с улавянето на Диш Хака бея, забравили да си вземат от Ягнево.

В път Дунчо казал:

— Слушай, Чичо Пей! Друг път сме си купували храната, но сега, май, ще трябва да го ударим на просия, или ще трябва да крадем. Имаме всичко на всичко три гроша пари, а до манастира има толкова път.

— Че къде дяна толкова пари?

— Похарчих ги за Диш Хака бея.

— За Диш Хака бея ли рече? — опулил очи Пейчо.

— За него. Слушай да ти разправа! Десет гроша дадох на ковача от Ягнево да ми изкове клещите, а останалото проводих по дяда Драгана на онези българи, които снощи трябваше да хранят и поят Диш Хака бея. Та, както виждаш, и ние платихме на Диш Хака бей данък за зъбите. Но нищо. За тях вземахме тридесет и два зъба и отървахме ягневци от един изедник.

Тъй си приказвали и вървили Дуньо и Пейчо, а след тях, като сватове, пристъпiali момчетата.

— Стой! — изкомандувал по едно време Дуньо. — Тук ще спрем да доядем онова, което ни е останало из торбите и ще починем. Пък може и работа да ни се отвори.

И спряли на една горска поляна край един бистър поток, който шумял весело, блъскал се в белите и лъскави камъни, които му спирали пътя, провирал се под корените на едрите буки и бързал надолу, за да занесе прохлада в низините и напои жадните уста на работния народ. Из храстите цвърчели птици, а далеко се чували

тъпите и равни удари на кълвач. Дунчо се вслушал в тия удари, смръщил чело и останал дълго тъй замислен и мълчалив.

Пейчо забелязал това, погледнал момчетата, които дотяждали коравия хляб, сложил пръст на устата си, после на челото и дал знак на

момчетата да мълчат, че Дунчо мисли нещо. Така и било. И този път Дунчо мислел за всички. Пресмятал, как могат да спечелят малко пари, защото оттук на, тъй пътят им водел повече през села, в които живеели много турци, а докато стигнат манастира, трябвало да вървят повече от три дни.

Мислил Дуньо, колкото мислил. По едно време станал и рекъл:

— Ставайте! Ще вървим по пътеката, гдето води все край поточето.

Долу виждам да работят хора. Вие виждате ли ги?

— Виждаме ги! — казали момчетата.

— Виждате ги вие, ама я да видя, кой ще познае — турци ли са или наши хора, че мен ме болят очите за сън и не мога да ги разпозная. Сънливи ли са ми очите, мъчно гледат.

— Я да погледна аз, — рекъл Пейчо и се надигнал, но отпред имало рядка гора, която пречела, и мъчно се виждало.

Тогава хрипнал Кътьо Катерицата, най-малкото момче от дружината и, докато другите разберат, какво ще прави, той бързо се покатерил на един висок бук, вгледал се надолу и викнал:

— Турци са! Ако не са, Катерица да ми не е прякорът.

— Е, тогава, все едно че сме намерили кесия с пари, — рекъл Дуньо.

— Как тъй, кесия с пари! — учудено попитали всички.

— Ей тъй! Онези турци, ако наистина са турци, ще ни дадат пари. Па и хляб и нещо друго за ядене може да ни дадат.

— А, разбрахме, — рекли някои от момчетата. — Ще ги нападнем и оберем.

— Ами, ще ги нападнем! Я вижте, колко народ е плъзнал из полето, — рекъл Къто Катерицата, който още не бил слязъл от дървото.

— Че кого сме нападали и обирали досега, момчета? — попитал ги Дуньо. — Чуйте, да ви река. Никого няма да нападаме и обираме. Онези турци сами ще изтърсят кесиите си в шепите ни и ще ни изпратят по живо, по здраво. И ще ми благодарят отгоре.

— Ще ни изтърсят те! Ако знаят по какво ходим, и ни уловят, аз зная, какво ще ни изтърсят: един хубав бой, че да го помним, докато сме живи! — обадил се Пейчо.

— А бе, аз ви казвам, че ще ги изтърсят, пък вие, ако искате — вярвайте. Само едно желая от вас — вървете тихо да не ни угадят, а после ще си приказваме.

Пейчо отворил уста да издума нещо, но Дуньо го спрял:

— Сссст! Сега спрете и правете това, което ви кажа. И пак повтарям — никакъв шум, че сме близу. Сега слушайте хубаво! Аз ще сляза долу при агите. Какво ще им думам, то си е моя работа. После ще го научите. Вие само ще се ослушвате и чуете ли, да викна силно — ХО! — всички ще се запретнете и ще отбиете водата на поточето в ей това малко деренце. Докато аз сляза в полето, вие се разтърчете и намерете една-две плочи и някои дървета, за да заприщите по-лесно водата и я отбиете. И всичко да става тихо. Иначе ще отиде залудо онова, което съм намислил. И все ще се ослушвате. Чуете ли пък — ХА! — ще пуснете отново водата надолу. Разбрано ли е? Това — ХО и ХА — помнете хубаво и бъдете готови, колкото и пъти да го чуете, било от мене, било от турците, да правите, което ви заръчах. Кажете сега, хубаво ли разбрахте!

— Хубаво! — отговорили в един глас всички.

— Тогава аз отивам, а вие без шум се пригответе за работа.

И Дуньо поел пътеката и слязъл при турците. Те били трима души. Прекопавали лозе.

— Добро утро, агалар! — поздравил Дуньо.

— Дал ти Аллах здраве! — отговорили изненадани турците, като видели Дунча, едва когато изникнал пред тях като гъба. — На къде вървиш?

— Далечно отивам. Към Търново. Бях до сега при вуйча в Ловеч. Ала ми дойде хабер, че майка ми е тежко болна, та бързам при нея. И — нали бързах, улових преките пътеки, забърках се и от вчера се лутам из Балкана. А тръгнах с малко хляб...

— Бог знае при кои комити е ходил! — рекъл на турски единият от турците и погледнал накриво Дунча.

Дунчо не знаел да говори турски, но разбирал малко. Като чул и разбрал, какво рекъл турчинът, казал:

— Чуйте, агалар! Не дойдох при вас да ви моля да ме нахраните. Ние, българите, сме свикнали да гладуваме, и аз мога да търпя още два деня без хляб. Ама не е там работата. Отбих се при вас да ви покажа едно нещо, което много ще ви зачуди.

— Я дай да го видим! — рекли турците.

— Ето го, — казал Дуньо, измъкнал от пояса си книжлето, което му беше подарил дядо Халил и им го показал.

Погледали го турците, поразлистили го, не намерили нищо за чудене. Старо книжле с неразбираемо арабско писмо.

— А бе, гяур проклети, ти дойде да се подиграваш с нас ли? — викнал оня турчин, който помислил, че Дуньо е ходил при някои комити, и вдигнал мотиката.

— Чакай, аго, не се люти и не бързай! Чудото иде сега!

— Где го да го видим? — креснал отново турчинът и сбърчил вежди.

— Слушайте! Това е арабско молитвениче. Донесено е чак от Мека^[1]. Старият Мехмед ходжа от Елена го донесъл — Бог да го прости! Сигурно не го познават.

— Не го знаем! После!

— После — нищо. Този ходжа бил приятел на вуйчовия дядо. Такива приятели били, че Мехмед ходжа умрял на ръцете му. Когато да издъхва, престарелият ходжа рекъл:

— Данаиле, аз умирам. Нямам свои близки хора тук, за да им оставя едно нещо, което е цяло имане.

Като чули за имане, турците наострили уши, а У Дуньо продължил:

— Моите хора останаха в Азия. Ти си човекът, когото най-много обичам, затова ще го дам на тебе.

Като казал тези думи, ходжата бръкнал под възглавницата си и измъкнал оттам ей това молитвениче.

— С него, — казал той, — всичко можеш да правиш, ако знаеш да четеш арабски. Ама ти не знаеш. Но нищо. Ще те науча само една молитва — най-главната, запомниш ли я — стига ти! С нея и с това молитвениче в ръце, чудеса можеш да правиш. Освен това, молитвеничето предпазва и от беди. И започнал той да казва молитвата на вуйчовия дядо, а той я повтарял. Час време я учил. Вуйчов дядо пък научил вуйча, а вуйчо ми, оня ден, преди да умре, научи мене и ми предаде молитвеничето.

— Добре де! Това добре. Но ние чудото искаме да видим. Него ни покажи!

— Ей сега, агалар. И него ще ви покажа. Край нивата ви тече вода — нали?

— Тече.

— Тече тя, ама ако река, със силата на молитвата от това вехто молитвениче, мога да я спра и никога вече да я не видите тука.

И преди турците да продумат, Дуньо започнал да нарежда някакви неразбираеми думи, да вдига очи нагоре, да премигва, да си лови ушите, носа, върховете на цървулите и да бъбре, бъбре... Простите турци не сваляли от него очи, а той, по някое време, като почнал да изрича думите все по-силно и по-силно, че изведнаж като извикал с цяло гърло — ХО! — турците подскочили уплашени.

Дуньо дори се не обърнал да ги погледне. Той вперил очи във водата, която продължавала да си тече, и останал тъй неподвижен. Обърнали поглед към нея и турците. Зачакали. Не минало много и водата започнала да намалява, да намалява, докато съвсем спряла...

— Вай! Вай! Вай! — започнали да викат турците и да отстъпват надире. Ами сега? Отиде ни хубавата водица в това жежко лято! Ще ни изгори лозенцето за ума на това проклето гяурче!

— Чакайте, агалар! Този, който може да спира водата, може и да я пуца, — казал Дуньо.

И започнал пак да бъбри и нарежда, да бъбри и нарежда, па като викнал — ХА! — впил очи във водата.

Минало, колкото минало, водата отгоре се задала буйна и пенлива.

— Вай! Вай! Вай! — започнали да викат отново турците и да скачат от радост.

А Дуньо кротко казал:

— Ето чудото, което исках да ви покажа, агалар. А вие, Бог знае, какво си помислихте.

— Не продаваш ли това молитвениче? — попитал единият от турците.

— Продавам го, защо да го не продавам? Моят занаят е папукчия. Градини и ниви нямам, та да ги поя.

— То и моите ниви са все под вода, — наставил турчинът, — ама мене за друга работа ми трябва. Само не зная, дали ще запомня цялата молитва, която изрече, и дали ще мога и аз да спирам и пуцам водата.

— Можеш, аго, можеш. Аз ще ти кажа кратката молитва. И с нея можеш да спреш водата. Само високо ще извикаш — ХО!

— Да опитаме! — рекъл турчинът.

— Да опитаме! — съгласил се Дуньо. — Повтаряй след мене думите, които ще изрека.

И Дунчо започнал да нарежда, каквото му дойде на ума. Турчинът се напъвал да ги чуе по-добре и да ги повтори.

— Ха, сега, викни силно — ХО!

— ХО! — продрал гърлище турчинът и втренчил очи във водата.

Клекнали край нея и другите турци. Не минало много — водата спряла.

— Вай! — викнал турчинът. — Купувам кетапчето^[2]! Кажете, колко пари искаш за него?

— А бе, то струва много, ама хайде, дайте три лири, да ви го сторя халал. Три лири ще дадете само, а за тридесет ще ви заслужи!

— То, да кажем, не е скъпо, — отговорил турчинът, — ама нямам у мене толкова пари.

И като се обърнал към другарите си, казал:

— Я вижте, кой колко пари има в кесията си, та дано му съберем три алтъна.

Извадили турците манистените си кесии, започнали да броят, да смятат, излезли две лири, две бели меджедии и три гроша.

— Не достигат, ама дайте парите да вървя, че закъснях, пък болна майка ме чака, — казал Дуньо.

Турчинът радостно изсипал парите в Дуньовата шепа и шмугнал молитвеничето в пояса си. Дуньо повторил още няколко пъти кратката молитва, докато турчинът я запомни, взел си сбогом и тръгнал да си върви.

— Вземи барем тая торба с хляб за по път, — рекъл турчинът.

Когато Дуньо отминал, турчинът, който купил молитвеничето, казал:

— Спечелих много! Харно, че Аллах ми прати гяурчето. Сега ще видим, как Хасан чауш ще ми отбива водата от градината. Той е бабаитин и лети на бой, та мъчно човек се разправя с него, но сега му намерих леснината. Ще се скрия и, щом ми отбие водата, ще прочета молитвата, ще извикам едно ХО и ще я пусна. Той ще отиде да я отбие, аз пак ще я пусна, той ще отиде да я отбие, аз ще я пусна и така цял ден ще го разкарвам в тоя пек нагоре-надолу по стръмното и няма да му дам да хване работа. А аз ще си работя и ще си поя градината. Тъй ще карам неделя-две, докато му изпогори всичко. Само вие да не изпуснете дума за молитвеничето! Защото, научи ли Хасан чауш,

разправията ще е страшна! Какъвто е лют, който знае каква пакост ще ми стори, та сетне цял живот да се каля.

През това време Дуньо вече изкачвал пътеката. Къто Катерицата, който наблюдавал от бука, го забелязал и съобщил на дружината, че иде и мъкне голяма торба.

Пейчо се спуснал да му помогне.

— Е-е-е? — попитал Пейчо, като поел торбата.

— Свърших я хубаво, — рекъл запъхтян Дунчо. — Пуста торба тежка, измори ме въз стръмното.

Дружината ги дочакала нетърпеливо и на крака. Когато Чичо Пей и Асма бей се изкачили на полянката, всички насядали и се приготвили да чуят онова, за което Дунчо слязал. Но той им рекъл:

— Ставайте, другари, и да поемаме на някъде! Проклетите турци могат да се сетят, че съм ги измамил, и да ме потърсят.

И Дуньо ги повел по тясната пътека нагоре. Чак когато излезли на един широк път, той им разказал всичко. Дълго се смели момчетата, а Чичо Пей рекъл:

— Дуньо, я дай да преброя парите да видя, да не са ти дали по-малко! — и започнал гърмогласно да се смее.

— Вие се смеете, — отговорил Дуньо, — но мене не ми е до смях. — Ако искате да знаете, мене ми е мъчно, че им дадох тая книжка. Тя ми е спомен от добрия дядо Халил. Това имаше, това ми даде доброто старче, когато ме целуна и изпрати от Елена. Скъп спомен ми е тя, но за общото благо трябваше да я дам: по-скъпи сте ми вие от всичко!

Като вървели тъй и приказвали, видели под пътя един овчар да пасе стадото си.

— Ей, овчарю! — викнал Дуньо. — Тоя път накъде извежда?

— За Елхово води, — отговорил овчарят.

— Елхово! А бе, Чичо Пей, не беше ли от Елхово малкото чираче на майстор Никола — Давидко? Онова черничкото, дето ни носеше вода чак от долната чешма?

— Май, че от Елхово беше.

— Чуй, овчарю, — рекъл Дуньо, — във вашето село имате ли някое момче да се казва Давидко? Баща му гаче го викаха Христо.

— Имаме, как да нямаме. Че то е братово ми момче. Вие отгдето го познавате?

— В Търново работехме заедно в папукчийницата на майстор Никола.

— А, той е! Само че, сега наш Давидко вече е майстор. Има си обуцарница в село. Чудо обувки прави! Из всички села наоколо го знаят и идват при него обуца да си заръчват. А да ти направи чизми, една година хоро да водиш и пак да се не скъсат!

— А къде му е обуцарницата, та да му се обадим, като минем през селото, — попитал Дунчо.

— Тя обуцарницата му е на лесно и лично място, до голямата чешма, ама сега е затворена. Лятно време кой прави обуца? През лятото Давидко стои горе на мандрата, помага на баща си. Мандрата ни е близко — ей я хее, къде се вижда!

Дуньо и Пейчо благодарили на овчаря, и дружината тръгнала за мандрата.

— Изкривихме пътя си за пустите турци, ама било за хубаво, — казал Дуньо. — Ще си похапнем при Давидка и мляко и сирене, пък може и нещо друго да ни притъкмят.

Давидко много се зарадвал, като видял Пейча и Дуня. А когато чул по какво са тръгнали, когато му разправили за Диш Хака бея, за молитвеничето, за маслото на чорбаджи Крумча и всичко друго, което са сторили, Давидко се смял от сърце. Смял се и Давидковият баща и думал:

— Та вие сте били народни хора! Сядайте да ви нахраним като на мандра. Я нареди, Давидко, повече мляко и сирене да донесат и кажи

да заколят едно шиле и го изпекат на шиш.

Когато дружината се нахранила, Давидковият татко рекъл:

— Тази нощ ще преспите тук, а утре, живот и здраве, ще слезем в село. И там има една работа за вас. Завъртял се е един читак — Бог да го убие! — изпояде ни кокошките и пилетата. Диш как не взема, ами си има друг келешлик. Докато яде или почива, кара ни да връзваме емениите му с канап и да ги разхождаме по двора, както се разхождат коне, додето им се дръпне потта.

— Неговата е лесна, — казал Дунчо. — Само ни кажи, къде да го найдем.

— Къде ще го наидете? В село. Той си живее там. Няма ни жена, ни деца, сам е като кукувица и току ходи от къща на къща да го хранят. Заселил се е в село преди три години.

Дойде някъде от Тракия. Днес ми е сторил хабер, че утре ще ми е гост. Слиза ми се — не слиза, утре трябва да съм в село. — Утре тогава и ние ще го наредим. Само, бай Христо, аз ще съм ти новият ратай, и аз ще му разхождам емениите. През това време моите другари ще стоят скрити в плевнята или в хамбара.

Рано на другия ден дружината слезла с бай Христа в селото. Наближил обяд. Ето го турчинът се задал. Както винаги, той изул емените си, показал ги и рекъл:

— Разхождайте ги, докато се нахраня!

— Дай ефенди! — рекъл Дуньо, който стоял прав до бай Христа.

— Ти кой си, бе гяур?

— Аз съм новият ратай на бай Христа, — отговорил Дуньо.

Па завързал емениите с приготвените от по-рано върви и ги повлякъл из двора. Но ето го след малко Дуньо се върнал запъхтян при турчина и казал:

— Ефенди, емениите се подплашиха и побягнаха!

— Как се подплашиха? Как могат емении да се подплашат, бе гяур проклет! — креснал ядосан турчинът. — Или искаш да ти отрежа главата като на яре! — Казвай, къде дяна емениите ми!

— Вярно казвам, аго. Подплашиха се. И как да се не подплашат. Нали са коне? Пък се случиха буйни и малко си ги яздил, та като минах край гъските и те изсъскаха, подплашиха се — и побягнаха!

Турчинът разбрал подигравката, измъкнал ножа си и се спуснал да гони Дунча. Дуньо ударил да бяга към плевнята. В тоя момент изскочил Пейчо и пернал с тоягата си турчина през ръката. Той изтървал ножа си и се превил одве от болка, а Пейчо го уловил за врата. Спуснали се и другите момчета и вързали охкация от болка турчин.

— Сега, ефенди, — казал Пейчо, — след като подплашихме емениите ти, ще подплашим и тебе, та втори път да не посмееш да влезеш в българска къща.

Па му ударили един хубав бой и го държали до вечерта вързан и гладен.

Чак посред нощ го извели, никой да ги не види. Отвързали го и му казали:

— Ефенди, можеш да си вървиш, но там, откъдето си дошел преди три години. И дано хубаво сме те подплашили, та никога вече да се не връщаш, защото — пипнем ли те повторно, ще подплашим бръснатата ти глава така, че няма вече да се върне на черния ти врат.

След като пуснали турчина, дружината отишла пак на мандрата да преспи. На сутринта, още в зори, група селяни от селото дошли на мандрата, да попитат главатарите на дружината, дали проклетият турчин няма да ги обади и селото им да пострада.

— Не бойте се, братя българи, — казал Дуньо. — Никой турчин, който ни е ял попарата, не се е оплакал някому. Защото ние не наказваме невинни турци, а злосторници, които са виновни не само пред нас, робите, а и пред самия султан.

Това е и лошо и хубаво. Държава, в която няма ред и управия — погива. Ще погине и турската царщина, ще се освободим и ние от тежкото агарянско иго. Ето на, нашите хора във Влашко работят за по-скорошната ни свобода. И вярвайте, братя българи, свободата е близко, много близко! Безстрашният апостол Левски и още много като него кръстосват земята ни, основават тайни революционни комитети, снабдяват будните българи с оръжие. Такива имаме вече стотици. Те ще станат още повече. Турците нехаят за нищо. Те си гледат рахатлъка и измъчват нашия народ, както си щат. Но ние, и още много българи като нас, кръстосваме насам-нататък и наказваме злосторниците. Само че ние не боравим с оръжие, като по-големите наши братя, не убиваме, а само даваме добра поука и заплашваме.

И Дуньо им разказал за наказанието на Диш Хака бей.

— Има ги, момчета, има ги изедниците навсякъде, — обадил се един старец, който отивал за някъде си, па като минал край мандрата и видял насъбран народ, отбил се да научи, какво е станало. — Има ги, ви казвам, от лоши по-лоши ги има. Да ви разправа изонзиден, какво се случи в нашия град. Имаме ние в Троян двама турци — братя. Единият го викат Смаила, а другият — Салих, но на прякор им думат Сархошолар — пияните. И много право са ги кръстили. И дядо им и баща им не излизаха от кръчмата. Братята са овчари, но често слизат в

града, колкото да се напият и сторят някоя пакост. Онзиден слезли пак, напили се и какво, какво да сторят, та да изкарат пари за още пиене — измислили. Уловили един козел, остригали му брадата и го повели из чаршията от дюкян на дюкян. Гледали, кои дюкянджии са българи, и като спирали пред тях, посочвали им козела със стриганата брада и ги питали:

— Сюйле, бе гяур, бу коч му дър, кечи му дър? (Казвай, бе невернико, това овен ли е, козел ли е?)

И вдигали тояги срещу изплашения българин.

— Козел!

— Защо лъжеш, бе гяур? — викали братята и замахвали с тоягите си. — Казвай, като е козел, къде му е брадата? Скоро давай две бели меджедии глоба, дето не позна, да не ядеш тоягите!

Изплашеният българин бръквал в кесията си и давал парите. После отивали в друг дюкян:

— Казвай, бе гяур, бу коч му дър, кечи му дър?

— Коч, — казвал изплашен българинът, който видял преди малко онова, което сполетяло съседа му.

— Защо лъжеш, бе гяур! Като е овен, къде му е опашката? — викали братята. — Такава ли е къса овнешката опашка? Давай три бели меджедии глоба, задето не позна, докато не си ял боя!

Не се посрамили, магаретата, та отишли и при дяда Илия кожухаря. Погледнал ги старият майстор, разбрал хитростта им и казал:

— Няма опашка, няма и брада, това е робска беда, ами казвайте, колко да ви дам, и си вървете!

— Дай и ти три меджедии!

Тъй до вечерта изредили всички дюкянджии.

— Ти, дядо, далеч ли отиваш и скоро ли ще се върнеш? — попитал Дуньо.

— Утре се връщам, — отговорил старецът.

— Тогава, ние ще те чакаме тук и с тебе заедно ще дойдем в Троян. Ще извардим на къра братята, щом са овчари, ще се разправим с тях и такава поука ще им дадем, че ще ни помнят.

На другия ден привечер, те вече били в Троян. Два дни стояли и се крили у стареца, докато братята отрезнеят и отидат при овцете. Тогава дружината излязла и се спотаила из върбалаците край реката, а старецът отишъл да научи на кое място са братята.

Не минало много, старецът се върнал и ги повел нагоре по реката. Но скоро ги спрял, посочил им стадото, което пасяло на срещния рид, и казал:

— Там са!

Старецът и момчетата останали скрити, а Дунчо и Пейчо отишли при братята, седнали при тях и завели приказка за туй, за онуй. По

някое време Дунчо нарочно направил дума за Търново и за Юмер циганчето, което изкарал страшен разбойник, и което полицията от години гони и едва онзи ден уловила. После добавил:

— Виждал съм, братя, виждал съм, как стражарите връзват разбойници, ала както беше вързан Юмер циганчето, не съм виждал! Ама и кой го беше вързал? — Хюсеин Чауш. А той тридесет години с хаирсъзи се разправя. Десет вида връзване знае — според разбойника и връзването.

— Ами как беше вързан Юмер? — попитал един от братята.

— Няма въже да ви покажа.

— Не може ли с пояса? Много ми се иска да зная, как се връзват разбойници. Чухме вчера с брат ми, че в нашенско са дошли от вашите комити. Може да ни падне някой в ръцете. Нека знаем, как да го вържем. За един комита султанът сума пари дава.

— Дава. Хеле, ако го заведете жив — двойно повече дава. Защото, като почнат да го изтезават, от него изкопчват, кои са другарите му, къде се навъртат, какво смятат да правят, кои ги укриват и им носят хляб.

— Тъй е, — рекъл Салих и започнал да разпасва пояса си, за да му покаже Дуньо, как трябва да връзва комитите, дето ще улови. И се подсмивал, подсмивал, като чели комитите вече са в ръцете му, остава само да ги върже.

— Застани тогава на колене, — рекъл Дуньо. — Ха така! Тъй ще накарате да застане и комитата. Ако пък са двама, ще им речете да застанат гръб с гръб. Извинявай Смаил ага, ама я застани тук, зад Салихаа, за да мога по-добре да покажа. Тъй! Сега, най-напред ще вържете ръцете на единия — ето тъй! После на другия. Гледате ли хубаво? След това ще прекарате пояса под мишниците им, че през вратовете... Ха! Поясът не стига! Нищо. Ще отпашем пояса на Смаилаа да го наставя. Запомнете, и вие така ще направите, ако се случат двама души. Малък е един пояс, за да се вържат здраво двама комити. Въжето на Хюсеин чауш, с което беше вързал Юмер, беше двадесет метра дълго.

— Брей! — чудели се братята.

— Не се чудете! Голям разбойник с малко въже се не връзва. Разбойниците и комитите са здрави и хитри. Ако ги не завържете хубаво — все едно че не са в ръцете ви.

— А бе, ти само ни покажи, как да ги завръзваме, пък ние утре ще си донесем една хортума^[3].

Докато приказвали, Дунчо разпасал пояса на Смаилаа, па рекъл на Пейча:

— Чичо Пей, я ела ми помогни малко!

Пейчо приближил, и докато братята се сетят, така ги вързали, че не могли да мръднат. После скочили върху тях, запушили устата им и свирнали на момчетата.

— Е, паднахте ли ни в ръцете! — рекъл Пейчо, който, докато ставало всичко това, не казал нито дума.

Братята изведнаж разбрали хитростта на двете българчета, но било късно. Ударили го на молба.

— Няма какво да се молите, — рекъл Пейчо. — Молба не помага, а познаване. Онзи ден дюкянджиите — българи познаваха, днес пък вие ще познавате.

Па вдигнал дебелата си габерова тояга и казал:

— Ха сега, ти, Смаил ага, познай, това тояга ли е, сопа ли е!

Започнал да мънка Смаил ага, да се моли.

— Казвай! — креснал Пейчо, — или ще ти изпаша една по гърба и изведнаж ще познаеш.

— Тояга, — викнал изплашен Смаил ага.

— Защо лъжеш, бе поганецо! — завъртял тоягата Пейчо и му я стоварил по плещите.

— О-о-о-х! — изревал овчарят.

— Млък! Няма ох! Казвай, защо не позна! Такава ли е тоягата, бе изеднико? Не виждаш ли, че е дебела сопа.

И му стоварил още една. После се обърнал към другия брат:

— Ха, казвай сега ти, бе кучи сине!

Салих ага се свил от страх, за да понесе по-лесно удара, а Пейчо грабнал Дунчовата тояга, посочил му я и викнал:

— Казвай сега ти: това сопа ли е или тояга?

— Сопа е, — глухо се обадил Салихаа.

— Защо лъжеш, бе пияна главо? Не виждаш ли, че това е тоягата на Дунча, — и го забрал с нея през краката. Че като се развъртели и момчетата — удри, удри, докато братята премалели. После им казали:

— Плащайте сега две лири глоба, задето не познахте!

— Нямаме, бе братя, — проплакали турците, — да имаме, щяхме да ви дадем.

— А къде са парите, които онзи ден взехте от българите, когато разкарвахте козела?

— Изпихме ги.

— Отрова да бяхте пили! — креснал Пейчо.

После се обърнал към момчетата:

— Момчета, я уловете две-три шилета, та да има с какво да се гостим горе, а вие, — обърнал се той отново към турците, — запомнете: в една неделя време ще върнете парите, които взехте от дюкянджиите — българи, а на дяда Илия кожухарина ще целунете и ръка. Ако научим, че не сте го сторили и продължавате да измъчвате нашите братя, знайте, че ще ви пратим при вашия Аллах, той да ви накаже по-хубаво.

От там момчетата поели Балкана. Скитали много, ходили на два пъти в Плаковския манастир, където се маели доста, защото дядо игумен искал да му погостуват и да му разправят всичко, което са сторили. Но когато се заесенило хубаво, те решили да си отидат в село — да изкарат зимата. Ала като минавали покрай село Острец, видели един старец да пасе два коня в едно сухо стърнище. Спрели при него. Погледнали конете — кожа и кости.

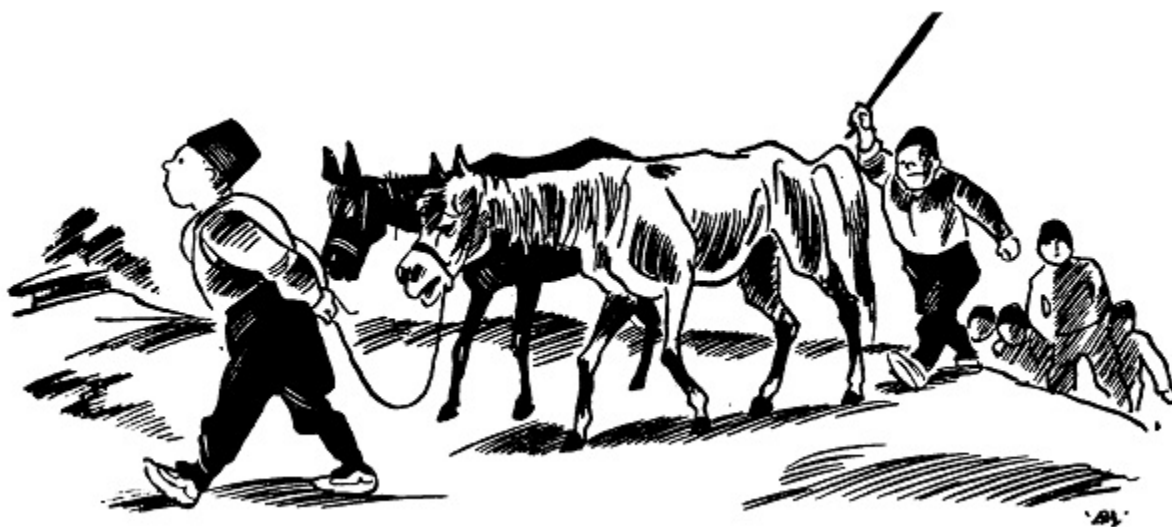
— Дядо, защо пасеш тия коне на това голо място? — попитал Дунчо. — На тези слаби коне сено и зоб трябва, иначе марта ще им одере кожата рано-рано.

— Трябва, момчета, знам аз, какво трябва. Посъбрал им бях малко сено и зоб, ала дойдоха турците и го прибраха за султанските коне. Моите можели да стържат и голите стърнища. Сега водя тия стари мои другари тук-там да ги паса, защото ми е жал за тях. Те, че ще умрат още през зимата от глад — ще умрат, но сега, докато мога да ги извеждам, водя ги да им не бера греха, като ги слушам да цвият и се въртят гладни из двора.

— Ти, дядо, казваш, че ще умрат, а? — попитал Дуньо.

— Ще умрат, юначе. Ако зимата е лека, и мога да ги водя тук-таме, ще изкарат. Но марта дойде ли, както рече ти, ще ги одере.

— Тогава, дядо, дай ни ги! Напролет ще ти ги докараме охранени. Вярвай ни!

Старецът гледал учудено, ту Дуня, ту момчетата, па накрая кимнал глава и казал:

— Вземете ги, момчета, вземете ги да се не мъчат, па ако щете ги връщайте! Халал да ви са. Стига ми това, че няма да ги гледам цяла зима да гладуват.

— А как ти е името, дядо?

— Стоимен Станев.

— Запомнете го, момчета, — рекъл Дуньо, целунал ръка на стареца, уловил конете и ги повел.

Из пътя Дунчовите другари го попитали:

— Какво ще правим тия коне цяла зима, Дунчо?

— Ще се редуваме и ще ги изхраним. Толкова души сме, все ще намерим храна за гладните добичета...

— От мене ярмата, — рекъл Пейчо. — В тетювата воденица ярма колкото искате.

И тръгнали да вървят. Замръкнали в едно голямо село. Спали в къщата на беден селянин. Когато този ги попитал, по каква работа вървят, рекли:

— Ратаи бяхме. Сега си отиваме.

— Ами къде водите тия коне?

— У дома, — обадил се Дунчо. — Купих си ги.

— Че те ще умрат през зимата. Я ги гледай, колко са слаби!

— Гладни са, затова са слаби, но ние ще ги зобим сутрин и вечер, и те ще се оправят.

— Дано!

После Дунчо поискал от селянина храна за конете, нахранили ги и легнали да спят. На сутринта рано, дружината поела нататък. Минали едно село, минали второ, когато отминали и третото, в ляво от пътя видели голям чифлик.

— Ей, чичо, — попитал Дунчо един селянин, който бързал по пътя за някъде, — чий е тоя чифлик?

— На Мурад бей Горнооряховски.

— Че къде е чак Горна-Оряховица, а чифликът му тука?

— Бащиния му е, затова. Но той не идва насам. Богат човек. Напролет и през лято ще се мерне и това му е. Сербез Хасан — управителят на чифлика — му гледа хубаво работата, защо да идва повече. Тука са само конете му и другият добитък, които напролет ратаите закарват из имотите му в Горно-Оряховско.

Като отминал селянинът, Дуньо се чукнал по челото и рекъл:

— Ура! Намислих! Няма защо ние да се главоболим с тия коне. Ще ги оставим в тоя чифлик да ги охранят тая зима. Рано напролет ще дойдем да ги вземем и ще ги закараме на дяда Стоимена.

— Ама че го измисли! — казал Пейчо. — Ти дай на вълка в устата овца, че сетне върви я вземай! Твоята работа ще излезе същата.

— Чакай, чакай, Чичо Пей! Скроих я аз набързо, но не я скроих лошо. Вярвай! Па се обърнал към момчетата:

— Я, момчета, вие постойте тука, а ние ще отидем с Пейча да закараме конете в чифлика.

Закарали ги.

— Кой е управителят на тоя чифлик? — попитал Дуньо турчина, който вадел вода от кладенеца и наливал коритото.

— Сербез Хасан.

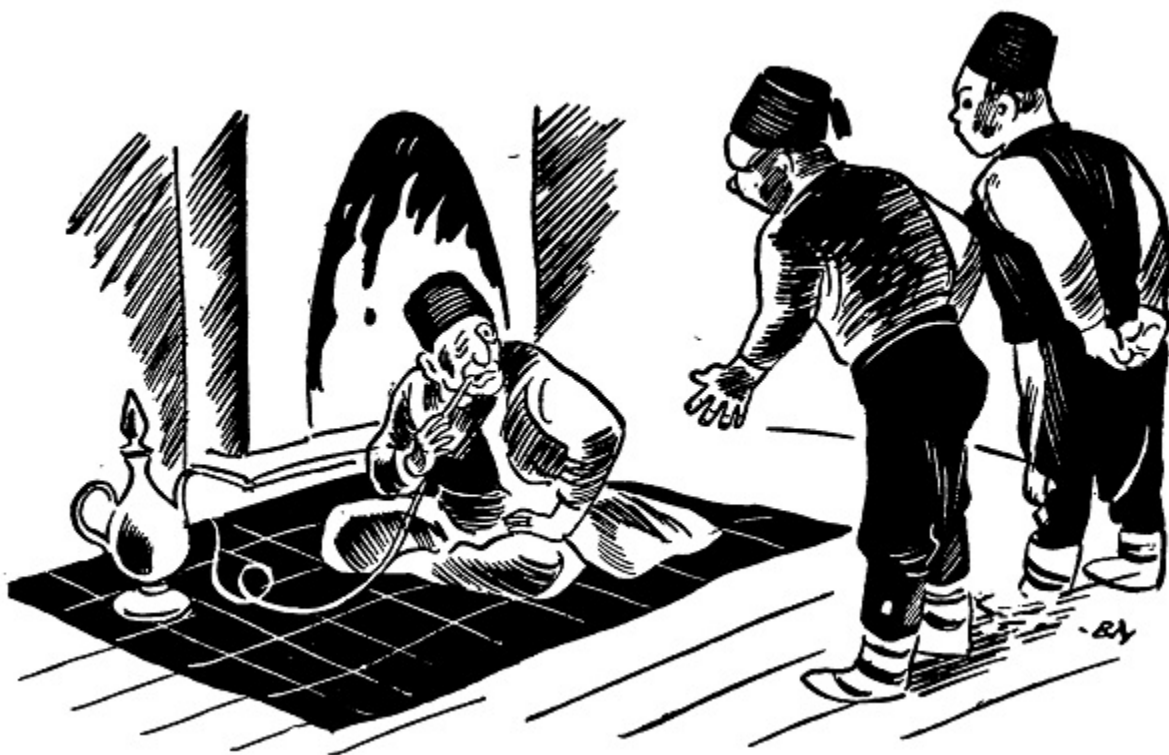
— Я ни заведи при него!

Турчинът ги отвел в стаята на Хасан ага.

Сербез Хасан бил едно дребно старче, което стояло свито до огнището и смучело дългото си наргеле^[4].

— Добро утро, Сербез Хасан, — поздравили Дунчо и Пейчо и едва се не изсмели, като видели, кой е Сербез Хасан. Те си мислили, че управителят е кой знае какъв едър и снажен турчин, та чак ги дострашало от него. А сега, като видели грохналото и мързеливо старче да дреме като болен котарак край огъня, го доближили и рекли:

— Дядо Хасане, ние сме новите ратаи на Мурад бея. Проводи ни да докараме два коня в чифлика. Много са слаби, но са от хубава порода и беят заръча, добре да ги храните — три пъти на ден зоб да им давате. Напролет ще дойдем да ги приберем и закараме, да ги види Мурад бей, хубаво ли сте ги охранили.

— Хей, Мехмед, — викнало старчето на турчина, който довел Дуня и Пейча. — Я забери новите коне и ги карай в обора! Кажи на конярите, хубаво да ги изчетат и добре да ги нахранят! Чу ли, какво е заръчал бейт? — Три пъти на ден да ги зобят. А вие ще се връщате ли надире? — запитал той Дуня и Пейча.

— Ще се връщаме, дядо Хасане.

— Тогава, Мехмед, — викнал той на ратая, който тръгнал за конете, — дай хляб, сирене и каквото друго се намери за по път на момчетата и да носят много здраве на бейа. Нека му кажат, че напролет конете ще станат загладени като дини.

И притворил Сербез Хасан очи и пак засмукал кехлибареното наргеле...

А Дуньо и Пейчо вземали четири фурника хляб, сирене и един печен овнешки бут и си тръгнали.

[1] Мека — свещен град за турците. ↑

[2] кетапчето — книжлето. ↑

[3] хортума — дълго дебело въже. ↑

[4] Наргеле — особен уред за пушене. Пушекът, преди да стигне до пушача минава през вода. ↑

ДУНЬО СЪВЕТНИК НА ТЪРНОВСКИЯ ПАША

Не мога ви излъга, точно колко време беше минало, откакто Дуньо и Пейчо се бяха върнали в село, ала един ден в къщата на Хаджи Михалаки се отбили две заптиета.

— Бай Михалаки, — казали те, — изпраща ни при тебе Търновският паша. Във вашето село имало някакво си момче Дуньо. На прякор му казвали Асма бей. Туй момче трябва да отведем при пашата.

— Пакост някоя, види се, е сторил! — важно казал Хаджията, който научил за измамата с цървулите и сега мразел още повече Дуня и Пейча. — Ами не ви ли заръча пашата да заберете и другаря му — Пейчо? Защото, да ви кажа ли, каквото са сторили, двама са го сторили!

— Не. Само за Дуня ни е заръчал.

Хаджията поклатил учудено глава и замълчал, а Боньо, момчето му, като чуло тия думи, изскочило от къщи и право при Сивенча.

— Ха сега! Да му мисли Дуньо! — казал той на сирачето. — Дойдоха у дома две заптиета за него. Търновският паша заръчал да го уловят и право в тъмницата да го карат. Там ще му платят и за неуварените яйца, с които на Великден изцапа новите ми гащи и задето с Пейча накараха баща ми да бие пеш пътя до Търново.

— Какво? Кого да уловят? Дуня ли? — попитал изплашен Сивенчо. — Че какво е сторил, та ще го водят в тъмницата?

— Не казаха, какво е сторил, ама заптиетата са у дома и се канят да излязат да го дирят.

Като чул тия думи, Сивенчо се спуснал към Дуньови да му обади. Заварил Дуня и Пейча на двора да разтоварват една кола с тръни. Него ден двамата приятели решили да докарат две-три кола тръни и затрънят прогнилия и измачкан плет, който ограждал Дуньовия двор.

Точно Сивенчо разправял уплашено на Дунча, какво е чул от Боньо Хаджи Михалакев, от горния край на селото се задали заптиетата с Хаджията.

— Ей ги, идат! — викнало съвсем изплашено сирачето, което първо ги видяло. — Бате Дуньо, бягай!

Но Дуньо не трепнал. Той стоял замислен, и не снемал очи от заптиетата. Не мръднал и Пейчо.

— Време за бягане няма, бацьовото! — рекъл Дуньо. — Къде ще им убегнеш! Заптиетата са на коне. Пък и Хаджията — да не остане надире — и той яхнал кон. Но чакайте! Ще ги накарам да погонят вятъра. Аз и от дякон Левски знам една.

Като казал това, Дуньо влязъл в къщи, измъкнал една голяма рогозка, увил се хубаво в нея, търкулнал се бързо на земята и рекъл на Пейча:

— Сега, Чичо Пей, стоварвай тръните върху мене! Никому няма да дойде на ум, че съм под тях. А те ще търсят, проклетниците — знам! Къщата ще обърнат!

Пейчо бърже започнал да забожда с вилата големи купища тръни и да затрупва Дунча. И — докато заптиетата дойдат, Пейчо вече доразтоварвал колата.

— Добър ден, юначе, и лека ти работа! — поздравили заптиетата.

— Благодаря! И вашата да е лека и спорна! — отговорил Пейчо. — Какво ви гони по нашия край?

Преди заптиетата да отговорят, Хаджията се обадил троснато:

— За Дуния са дошли. Проводил ги е пашата да го уловят и му го отведат.

— Че той не бяга, та да го ловят, бай Михалаки, — рекъл Пейчо. — Той сам ще отиде при пашата, щом го вика. Само че, сега не е тука. Остана на къра да сече тръни. Подир малко ще доразтоваря колата, ще отида за други тръни и ще му кажа, че го чакате.

— Ще му кажеш ти, ама ще му кажеш да забие из горите!

— Няма, чорбаджи! Вярно думам — ще му кажа!

— А бе, може и да му кажеш, — престорил се, че вярва Хаджията, — ама кога ще е то! Докато изтрополиш тая кола до там, ние два пъти ще идем и ще се върнем. Я по-добре ни кажи, къде сече, та да си свършим работата сами, — рекъл подозрителният Хаджия и смигнал на заптиетата.

Пейчо им разправил, и те поели нататък.

Но като отишли в трънака и не намерили Дунча, Хаджията казал:

— Видял ни е отсреща, сетил се е, че за него идем и е уловил горите. Пък може и онзи харсъзин, Пейчо, да ни е преварил през някой пряк път и да му е обадил. — Ала няма да ни убегне, — успокоил той заптиетата. — Довечера ще завардим селото и ще го пипнем.

Но нито вечерта, нито на другия ден можали да уловят Дунча. Никой не видял вече и Пейча.

Заптиетата почакали още някой и друг ден и се върнали, както дошли.

Но след два дни пак довтасали. И право при Дунчовата майка отишли. Премаляла от страх, тя едва се дигнала да ги посрещне.

— Тъй и тъй, — започнали да ѝ разправят заптиетата, — дошли сме пак за твоя син — за Дунча. Пашата ни проводи при тебе да ти кажем, че за лошо не вика момчето ти. За свой съветник го кани. Хубави пари ще получава и в къщата на пашата ще живее. Умен син си родила. За него замят султан научил и допратил хабер на пашата — да прави, да струва — за съветник да го вземе. Щастливи ще са старините ти, гяурко. Късмет голям си имала!

Дунчовата майка не повярвала. Тя помислила, че в тези думи се крие някоя измама, и сърцето ѝ се свило още повече. Но когато заптиетата ѝ разправили за случката с Диш Хака бея, и — че султанът като научил, много се смял и много му харесало справедливото наказание, което Дунчо измислил за лакомия турчин, че сам султанът писал на Търновския паша да издири Дунча и го вземе при себе си — Дунчовата майка повярвала.

Същата нощ тя проводила да намерят Дуния и Пейча в гората.

— Други да лъжат те — нас не могат излъга! — казал Пейчо. — Умът им ги много мами, ако мислят, че с тези приказки ще ни подлъжат. Кажете им много здраве от този, що клати гората и — че няма да се върнем.

— Чуй, Чичо Пей, — обадил се Дуньо, — може пък и за хубаво да ме вика — де да знаеш. Познаваш пашата — не е лош човек. Стар е, може пък да му трябва още един ум. Ще ида. Ако угадя, че работата тръгне на лошо, как да е — ще се изплъзна. Аз надлъгах хитрия Елински ходжа, че едно старче ли няма да надхитря. Не бой се! Ти затърни тук-там плета, а аз ще гледам да измоля пашата да те взема

при себе си. Или чакай! По-добре ще е да не си при мене. Друго място ще гледам да ти изпитам. Може и при майстор Никола да се е отворило място. Знаеш ли, какво ми иде на ум? Скоро ще мине зимата, ще дойде пролет и ще листне гората. Ще тръгнат пак нашите закрилници — хайдутите. Ще плъзнат по дирите им потери. Нали ще съм при пашата и между турци-големци, ще научавам, какво мислят и кроят турците, накъде прашат своите потери и ще ти обаждам, за да съобщаваш всичко на народните закрилници.

На другия ден Дунчо замина. Пейчо не можа да утрае и, два-три дена след него, се изгуби и той.

До пролетта нищо не можахме да научим за двамата другари. Пък може би само аз да не знаех нищо, защото нея зима паднах болен и месеци наред не можах да се вдигна. Знаех само, че са живи и здрави. Виждаха ги понякога нашенци. Дали през пролетта те можах да помогнат на нашите хайдути, както мислеше Дуньо — също не узнах. Въстанието в Панагюрище, клането в Перушица и Търновското въстание така ни бяха изплашили, че не мислехме за нищо друго, освен къде да сврем глави, за да ги отървем от кървавия ятаган на побеснелите турци. След това пък руският цар отвори война на турчина, за да ни освободи. Нови страхове свиха сърцата ни. В Търново нямаше турска войска, та пашата разпрати бързоходци из околните села да събират башибозук. Пръснахме се ние като пилци из Балкана, като чухме, че озверелите турци подлагат на сеч ония българи, които им се изпречат, че грабят и палят селата.

Наскоро след това се чу, че русите минали Дунава при Свищов. Побесняха още повече турците...

Отпосле научих, че Дуньо като разбрал от пашата, че в Търново има съвсем малко войска и че от никъде не може да им пристигне, през нощта се измъкнал от къщата на пашата, забрал Пейча и поели пътя за Свищов. Само нощем пътували, за да ги не срещне башибозукът, който не преставал да се събира и завардва пътищата.

След много пътувания и премеждия, те намерили отряда на генерал Гурко. Тоз час му разправили, че Търново е без войска и че се пази от башибозук. Отначало генералът не им повярвал, но когато Дуньо му разправил, откъде иде, и че Търновският паша кършел уплашено ръце и се чудел, какво да стори; когато след това му разказал, кои са и какво са сторили с дружината си, намръщеното лице

на генерала се развеселило. Той заповядал да им дадат веднага по един кон и заедно с тях повел отряда си към Търново. Няколко дни след това, Търново бил в руски ръце.

Какво е станало оттук нататък с Дуня и Пейча — не можах вече да науча. При бягането, турците убиха баща ми и заклаха мама. Останахме само с дядо и едвам успяхме да се домъкнем до това село и скрием във воденицата на дяда Савча. Но дядо не изтърпя скръбта по мама и татя. Не мина неделя и се помина.

Тогава аз останах при дяда Савча да му помагам във воденицата. Обичаше ме добрият старец, гледаше ме хубаво, като свое чедо. Не помня нито веднаж да ме е сгълчавил за нещо. Все с кротко, все с благи думи ще те нареди, какво да сториш и как да го направиш, че да не сбъркаш.

Когато да умира, той ме повика и рече:

— Мирчо, дядовото момче! Дълги години ти ми служи вярно. Воденицата гледаше като своя. Обичаха те хората, които идваха да мелят, защото биваше справедлив към всички... Аз вече съвсем грохнах. Докато още съм жив, бързам да ти обадя, че от днес тая воденица е твоя. Това вече казах и на кмета и на попа. Нямам си от нийде никого. И аз съм сирак като тебе. Нека ти е честита и нека с нея имот да събереш и челяд да изхраниш.

Помня — това беше на ден на Димитровден...

Оттогава до днес, аз живея тук и, види се, тук ми е писано да изкарам живота си. Но чакайте! За какво ви разправях, а къде се отплеснах. Забравих да ви кажа, че напролет Пейчо ходил в чифлика на Горно-Оряховския бей, прибрал конете на дяда Стоимена и му ги закарал толкова охранени, че старецът дълго ги гледал смаян и не можел да повярва, че са неговите коне.

И още едно. Преди десетина години мина оттук един нашенец. Питам го за тез, за онез. Стана дума и за Дуня и Пейча.

— Какво да ти кажа! — рече ми той. — Чува се по село, че те станали големци. Като минала войната, генерал Гурко ги взел със себе си в Русия. Там ги изучил и — не зная след колко години — те се върнали в България офицери. Сега — генерали ли били, не зная.

Както съм се радвал, когато научих това за Дуня и Пейча, никога отпосле в живота си не съм се радвал така.

А сега чуйте, какво ще ви заръчам! Млади сте, ще се изучите и ще изхвъркнете от село като птички. Може би и вие да станете големци. Нека Бог ви прати такава радост! Всякъде ще ви се случи да отидете, много неща ще видите и научите. Едно не забравяйте! Ако узнаете нещо за Дуня и Пейча — елате ми обадете. Ако пък узнаете, че са живи и изпитате, къде са — отвъд света да са, ще се дигна и ще отида да ги видя!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.